

በማያባራ ጦርነት በመጠመዱ ሞራሉ እጅግ መነካቱ፤ 3ኛ/ በደርግ ባለሥልጣኖች የአመራር አባላት ዘንድ የእዝ አንድነት ያለመኖሩና በተለይ በጦር አዛዦች፤ በኮሚሳሮችና በወታደራዊ ደኅንነት ጥበቃ መካከል አለመግባባት መፈጠሩ፤ 4ኛ/ የሶቭዬት ወታደራዊ አማካሪዎች የበላይነት ስሜት ማንጸባረቃቸው፤ 5ኛ/ የሽምቅ ድርጅቶች ይከተሉት የነበረው የውግያ ስልት፤ ለደርግ ሠራዊት የዘመቻ ዕቅድ አመቺ አለመሆኑ ተጠቃሾች ናቸው። ስለሆነም የደርግ ስሜናዊው የጦር ዘመቻ ተንገራግጮ ባለበት ቆመ።

7. የተሐህት የመጀመሪያው ጉባኤ

በ1969 ዓ.ም. የተቋቋመው የጉባኤ አዘጋጅ ኮሚቴ በፍጥነት ጉባኤ እንዲጠራ አደራ ቢሰጠውም የድርጅቱ አመራር ድርጅቱን «የማጥራት» ሥራውን ባለጠናቀቁና ከኢዴጎ ከኢሕአፓና ከደርግ የተደቀኑበትን ሥጋቶች ባለመቋጩ ጉባኤውን ለማኪያሄድ ምቹ ቅድመ ሁኔታ አልተፈጠረም ተብሎ ጉባኤውን አዘግይቶት ነበር። ከኢዴጎጋ የተደረገው ጦርነት በጥር ወር 1970 ዓ.ም. ከተጠናቀቀ በኋላ ወድያውኑ ከኢሕአፓጋ ጦርነት ቀጥሎ ጦርነቱ ከሞላ ጎደል ሲጠናቀቅ የደርግ ስሜናዊ ዘመቻ ተከተለ። ለጉባኤው መዘግየት ከቀረቡት ምክንያቶች ከኢዴጎና ከኢሕአፓጋ የተደረጉት ጦርነቶች ያለመቋጩትና ደርግ ዘመቻ ማወጁ አሳማኞች ነበሩ። ድርጅቱን የማጥራቱ ተግባር ያለመጠናቀቁ የሚለው ግን አሳማኝ አልነበረም። የሆነው ሆኖ የተለያዩ እንክፍች በማጋጠማቸው ጉባኤው ሳይኪያሄድ ለሁለት ዓመታት ያህል ቆየ። በመጨረሻም የካቲት 17 ቀን 1971 ዓ.ም. ጉባኤው ማይ ዓባይ በተባለውና ባድመና መረብ ወንዝ ዳር ባለው ሸለቆ ተኪያሄደ⁷²።

ጉባኤው ከመኪያሄዱ በፊት መላው ታጋይ በበርካታ ፖለቲካዊ ጉዳዮች ዙሪያ የሞቀ ውይይት ያኪያሄድ ነበር። ለጉባኤው የተዘጋጀው የድርጅቱ ረቂቅ ፖለቲካዊ ፕሮግራም ውስጥ ከአሁን በፊት ተወስደው የነበሩ አቋሞችን አጣምሮ፤ በተለይ የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት መሆኑንና በነጻነት መፈታት እንዳለበት፤ በኢትዮጵያ የብሔር ብሔረሰቦች መብት እስከ መገንጠል እንደሚደርስና የትግራይ ሕዝብ ስትራቴጂያዊ ጠላቶች ኢምፔሪያሊዝም፤ ፊውዳሊዝምና ቢሮክራሲያዊ ካፒታሊዝም መሆናቸውን ያስረግጥ ነበር። ሶቭዬት ኅብረትም በፕሮግራሙ እንደ ሶሻል ኢምፔሪያሊስትና እንደ ስትራቴጂያዊ ጠላት ተፈርጃ ነበር።

በዚህ ጉባኤ ተሐህት ሶቭዬት ኅብረት ሶሻል ኢምፔሪያሊስት ማለትም በስም ሶሻሊስት በተግባር ግን ኢምፔሪያሊስት መሆኗን በመገለጽና እንደ ስትራቴጂያዊ ጠላት በመፈረጁ ከሻዕብያጋ በነበረው ግንኙነት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ ማስከተሉ አልቀረም። በወቅቱ ሻዕብያዎች በሶቭዬት ኅብረት ላይ የነበራቸው አቋም ሶቭዬት ኅብረት የተሳሳተ ወዳጅ እንጂ ጠላት አይደለም የሚል ነበር። ሻዕብያዎች ይህን አቋም ያራምዱ የነበረው እንደ ተሐህት ከአጠቃላይ ንድፈ ሐሰብ ተነሥተው ሳይሆን በጊዜው ሶቭዬቶች ደርግንና ሁለቱን የኤርትራ ድርጅቶች ማለትም ጀብሃንና ሻዕብያን በማገናኘት ለኤርትራ ጥያቄ ሰላማዊ መፍትሔ እናፈላልጋለን ብለው በምስጢር እንቅስቃሴ ጀምረው ስለነበር⁷³ ሊሆን ይችላል። ይህ ኃላፊነት በተለይ ለምሥራቅ ጀርመኖች ተሰጥቶ ሻዕብያንና ደርግን ለማገናኘት ሙከራ እንደተደረገ ይነገራል። ሶቭዬቶች ጠላት ሊሆኑ አይችሉም የሚለው የሻዕብያ አቋም እንዲ መነሻ ይህ ሊሆን እንደሚችል ተሐህት ይገምት ነበር። ከዚያ ሌላ ሻዕብያዎች ያቋቋሙትና በምሥጢር የሚንቀሳቀሰው «የኤርትራ ሕዝብ አብዮታዊ ፓርቲ» ርዕዮተ ዓለማዊ

⁷² ዝኒ ከማሁ፣ የሀውሐት ድርጅታዊ ታሪክ ገጽ 103

⁷³ «ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ካበይ ናበይ?» /ግምጋም/፣ ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ፣ ሚያዝያ 1978 ዓ.ም. ገጽ 104/ በአማርኛ ሲተረጎም፣ «የኤርትራ ትግል ከየት ወዴት?» /ግምገማ/ ሀውሐት፣ ሚያዝያ 1978 ዓ.ም.

አቅጣጫው ከሶቭዬቱ ኮምዩኒስት ፓርቲጋ ተመሳሳይ ስለነበርም ሊሆን ይችላል። ሆኖም የፓርቲው ፕሮግራምና መመሪያ በይፋ አይታወቅም ነበር። በተሳሳት አመለካከት ሻዕብያ መርሕ የለሽና በጊዜያዊ ጥቅም አቋሞቹን የሚያራምድ ስለነበር ከሶቭዬቶች ጋራ የፈጠረው የዕርቅ ውይይት ለወሰደው አቋም መነሻ ሊሆን ይችላል የሚል ግምት ነበር።

የተሳህት የመጀመሪው ጉባኤ አዘጋጅ ኮሚቴ አባላት
 ከቀኝ ወደ ግራ፣ ተወልደ ወልደ ማሪያም፣ ጳድቃን ገብረ ተንሣይ፣ አባዲ ዘሞ፣
 ዘርአይ አስገደም፣ ገብሩ አሥራት፣ ዮሐንስ ዕቁባይ፣ ሰሃረ ገብረ ጻዲቅ

ሻዕብያ ወደ ጉባኤው ሦስት አባላትን ያካተተ የልሁካን ቡድን ልኮ ነበር። ልሁኩን የሚመራው ሀብቴ የተባለው የሻዕብያ ታጋይ ተሳህት በወሰደው አቋምና በድርጅቱ ፈጣን እድገት እጅግ ደስተኛ ነበር። ሆኖም ከተሳህት ጉባኤ እንደተመለሰ የት እንደገባ እይታውም። አንዳንድ ከሻዕብያ የተገኙ ምንጮች፣ «ሀብቴ የሻዕብያ ልሁክ ሆኖ ሄዶ ወያኔ ሆኖ ተመለሰ» የሚል ስያሜ እንደተሰጠው ይጠቁማሉ። ሻዕብያ ውስጥ የዚህ ዓይነት ወሬ ከተሰራጨና ስያሜ ከተሰጠ ደግሞ መሰወርና መገደል አይቀሬ ነበር። ሀብቴ በሻዕብያ እንደተረሸነም በሰፊው ይነገር ነበር። በአጠቃላይ ሻዕብያዎች ተሳህት በሶቭዬት ግብረት ላይ በወሰደው አቋም ደስተኞች አልነበሩም።

ጀብሃም እንደ ሻዕብያ ወደ ጉባኤው መልእክተኞችን ልኮ ነበር። የጀብሃ ልሁካን ወደ ጉባኤው ቢመጡም ከተሳህት ጋር የነበራቸው ግንኙነት እጅግ የሻከረ ስለነበር በምዕራብ ትግራይ በባድመና አካባቢው እንዲሁም በማዕከላዊው ትግራይ ማይ ሓማቶ በተባለው የመረብ ወንዝ አካባቢ በተተከለው ቤዝ ዐምባ ላይ በተሳህት ታጋዮችና ደጋፊዎች ላይ የተለያዩ ጥቃቶችንና ትንኮሳዎችን ይሰነዝሩ ነበር። የጀብሃ ተወካዮች እዚያው ጉባኤ ጸንበሩበት ወቅት እንኳን ተሳህት ከደርግ የማረካቸውን ስምንት ያህል የጭነት መኪኖች ቢኤርትራ በኩል ወደ ሱዳን እንዲያልፉ ጠይቆ በጀብሃ በመከልከል የደርግ ሠራዊት ከሚቆጣጠራቸው እንዲቃጠሉ ተደርጓል። ይህ ተግባር የተሳህት ታጋዮችን ብቻ ሳይሆን የሽራሮና የአካባቢውን ሕዝብ ስላበሳጨ እነዚህ ወደ ጉባኤው የመጡት የጀብሃ ተወካዮች ወደ ሽራሮ ሲሄዱ ከሕዝቡ ታላቅ ተቃውሞ ገጥሟቸዋል። ይህ ድርጊታቸው በቋፍ የነበረውን የጀብሃና የተሳህት ግንኙነት ይበልጥ እንዲሻክር አድርጎታል።

ተሳሳት በዚሁ አንደኛ ድርጅታዊ ጉባኤው ድርጅቱን ይመራ የነበረው ማዕከላዊ ኮሚቴ ባሰራጨው የፖለቲካ ፕሮግራም ያካተተውን የትግራይ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የማቋቋም ዓላማ አንሥቶ አልተቸም። የተወሰደው አቋም ከድርጅቱ አባላት ፍላጎት ውጭ እንደነበርና ከባድ ስሕተት እንደተሠራ ካለመግለጹም በተጨማሪ ይህን አቋም በፕሮግራሙ እንዲካተት ያደረገው ወይም ያደረጉት እነማን እንደሆኑም ሳይገመግም ታልፏል። አስገራሚው ነገር ግንሐት የትግራይ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ስለሆነ በነጻነት መፈታት አለበት የሚል አቋም በመውሰዱ ይህን የተሳሳተ ጠባብ አቋሙን እንዲለውጥ የተከራከረው የተሳሳት አመራር ግንሐትን በደመሰሰ ማግስት ራሱ የትግራይ ጥያቄ በነጻነት መፈታት አለበት ብሎ አቋም መውሰዱ ነው። በወቅቱ የነበሩት የተሳሳት አመራር አባላት የትግራይ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የማቋቋሙ ሐሳብ ማን በፕሮግራሙ እንዳካተተው በትክክል የመለየትና ኃላፊነት የመውሰድ ፍላጎት አልነበራቸውም። ሁሉም እኔ አልነበርኩበትም የሚል መግለጫ ሲሰጡ ይደመጣሉ።

ሆኖም የመጀመሪያው የተሳሳት ሕገ ደንብ እንዲዘጋጅ በተወሰነበት ወቅት የተሳሳት ፕሮግራምም በተጓዳኝ እንዲዘጋጅ አመራሩ ሁለት ሰዎችን መድቦ እንደነበር ነባር ታጋዮች ይመስክራሉ።⁷⁴ በዚያን ጊዜ ረቂቅ ፕሮግራሙን ለማዘጋጀት የተመደቡት ዓባይ ፀሐዬና መለስ ዜናዊ ነበሩ። የተሰማቸውን ዕቅድ ለማከናወንም ዓድዋ ከተማ ገብተው ለአንድ ወር ያህል ቆይተው የካቲት 1968 ዓ.ም. ላይ ዲማ በተደረገው የታጋዮች ጠቅላላ ስብሰባ ያዘጋጁትን የፕሮግራም ረቂቅ አላቀረቡትም፤ ጉዳዩ ተነሥቶም ውይይት አልተደረገበትም። ረቂቅ ፕሮግራሙ በስብሰባው እንዳልቀረበ እስከአሁን ባይታወቅም በዚያው ዓመት ምሕረትና ወር ሱዳን ውስጥ ታትሞ ወደ ሜዳ ተልኳል። ውሳኔው ሲወሰን፤ ረቂቁ ተጽፎ ሲላክና ሲሰራጭ አልነበርንም የሚሉት የአመራር አባላትም ራሳቸውን ነጻ ለማውጣት ካልሆነ በስተቀር ያን ያህል ንዝህላል ነበሩ ማለት ያዳግታል። በመሆኑም ሰባቱ የድርጅት አመራር አባላትና⁷⁵ መለስ ዜናዊ በዚህ ጉዳይ ኃላፊነት መውሰድ ቢገባቸውም የማይ ዓባይ የመጀመሪያ ጉባኤ ይህን ጉዳይ እንደአጄንዳ አንሥቶ በጥልቀት ሳይገመግም ዐለፈ።

ተሳሳቶች ሶቭዬት ኅብረትን ሶሻል ኢምፕሪያሊስት ብለው የፈረጁበት አግባብ በተወነ ደረጃ መግለጹ ተገቢ ይመስለኛል። ተሳሳቶች ሶቭዬት ኅብረትን በሶሻል ኢምፔሪያሊስትነት የፈረጁት ጥልቀት ካለው ርዕዮተ ዓለማዊና ንድፈ ሐሳባዊ ጥናት ተነሥተው አልነበረም። ሶቭዮቶች ከደርግጋ ተሰልፈው የትጥቅ ትግል እንቅስቃሴዎችን ከመግታታቸው በፊት የዚህ ዓይነት አቋም አልነበረም። ሶቭዮቶችና ኩባዎች እንዲሁም ሌሎች የዘመኑ ሶሻሊስት አገሮች ከደርግ ጎን ተሰልፈው በነጻ አውጪ ድርጅቶች ላይ ጥቃት ሲከፍቱ ግን ለምን ይህን እንዳደረጉ በታጋዮች ለሚነሡ ጥያቄዎች መልስ ማግኘት ነበረብን። በርካታ ታጋዮች ሶሻሊዝምን አንግበን እየወደቅን ለምን የሶሻሊስቱ ጎራ አይደግፈንም? የሚል ጥያቄ ያነሡ ነበር። ለምሳሌ በ1969 ዓ.ም. በጋ ወቅት «ኃይሊ 29» በምትባለው ጠንካራ ሻምበል ውስጥ ይህ ጥያቄ ተነሥቶ ከበድ ያለ ክርክር ተደርጎ የፖለቲካ ኮሚሳዮችም ይሁኑ ሌሎች የአመራር አባላት ለጥያቄው በቂ መልስ ለመስጠት ተቸግረው ነበር። ሁኔታውም ለበላይ አመራር አካላት ተላልፎ ነበር።

⁷⁴ በ1967 ዓ.ም. በደደቢት ከተከሰተው ቀውስ በኋላ ከስዬ አብርሃን የድርጅቱን ሕገ ደንብ እንዲያዘጋጅ የተመደው አውዓሎም ወልዱ እንደነገረኝ፤
⁷⁵ በወቅቱ ድርጅቱን ሲመሩ የነበሩት፤ 1/ ዓባይ ፀሐዬ፤ 2/ ስብሐት ነጋ፤ 3/ ሥዬም መስፍን፤ 4/ አረጋዊ በርሄ፤ 5/ ሙሴ ተክሌ፤ 6/ ጊደይ ዘርአ ጽዮንና፤ 7/ ዘርኦ ገሰነ ነበሩ።

ይህን የተገነዘበው የተሐህት አመራር በተለይ የፖለቲካ ክፍሉ ኃላፊ የሆነው ዓባይ ፀሐዬ ይመራው የነበረውና የፖለቲካ ክፍል ለዚህ ጥያቄ በቂና አሳማኝ መልስ መስጠት ነበረበት። ለነገሩ ኢሕአፓዎች ከተሐህት ቀደም ብለው በዚህ ጉዳይ ላይ በስፋት ተከራክረው ለጥያቄው መልስ አበጅተው ነበር። በተሐህትም ጥያቄው እየበረታ ሲሄድ «ከላሽዎ ሶቭዬት ኅብረት» (The Revisionist Soviet Union) በሚል ርዕስ ጽሑፍ ተዘጋጅቶ ለታጋዩ ተሰራጨ። በዚህ ጽሑፍ ሶቭዬቶች መሠረታዊውን የማርክስንና የሌኒንን ርዕዮተ ዓለምና ንድፈ ሐሳብ እንደማይከተሉና በስመ ማርክሲዝም የወጣላቸው ኢምፔሪያሊስቶች እንደሆኑ በስፋት ተገለጸ። ለዚህ ማረጋገጫም በርካታ ማስረጃዎችን ለማቅረብ ተሞክረ። መነሻው ትክክል ሆነም አልሆነም በወቅቱ ይቀርብ ለነበረው ጥያቄ የተገኘው መልስ ይህ ነበር። ሶቭዬቶችና ተከታዮቻቸው የአርነት እንቅስቃሴዎችን ለመደፍጠጥ ከደርግ ጋራ የተሰለፉት ሶሻሊስቶች ፅላላሆኑና ኢምፔሪያሊስቶች ስለሆኑ ነው የሚለው አስተያየቱ ተቀባይነት አገኘ። እንዲያውም የአርነት እንቅስቃሴዎችን በማደናቀፍ ረገድ ከምዕራቡ ኢምፔሪያሊስት ጎራ የባሉ እንደሆኑ ለማስረዳት ተሞክሮ መጋለጥና መመታት ያለባቸው ስትራቴጂያዊ ጠላቶች ናቸው ተብለው ይህም በመጀመሪያው ድርጅታዊ ጉባኤ በጸደቀው የፖለቲካ ፕሮግራም እንዲካተት ተደርጓል።

በዚህ በኋላ ተሐህት በሶቭዬት ኅብረት ላይ የወሰደው አቋም ከሻዕብያ ጋራ የሚለየው መሠረታዊ የፖለቲካ አቋም ሆኖ ተወሰደ። ተሐህት ሻዕብያ ፀረ-ዴሞክራሲ ድርጅት ነው የሚለውን አቋም ለመውሰድም መነሻ ያደረገው ይህንን ልዩነት ነበር። የተወሰደው አቋም እንዲሁ ፋይዳ የተፈጠረውን የርዕዮተ ዓለም ክፍተት በመሙላት ታጋዮች ርዕዮተ ዓለማዊ ምክንያት ኖሯቸው ትግላቸውን ጠንክረው እንዲቀጥሉ ለማድረግ ቢሆንም ሶቭዬቶች ኢትዮጵያ ውስጥ የነበራቸው ሰፊ ጣልቃ ገብነት የኢትዮጵያን ነጻነትና ሉዓላዊነት የሚጋፋም ስለነበር የትግል ወኔ ለመቀስቀስ በቂ ፖለቲካዊ ምክንያት ነበር።

ተሐህቶች ከሻዕብያ መከራከር የነበረባን ንድፈ ሐሳባዊ ፋይዳ ብቻ በነበረው የሶቭዬቶች ግሕርይ ላይ ሳይሆን አገራዊ ፋይዳ በነበረው ጉዳይ ላይ መሆን ነበረበት። በቂና ጥልቀት ያለው ጥናት ላይ ተመሥርተን ሳይሆን እንዲሁ በግብታዊነት የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው፤ ጥያቄውም በነጻነት መፈታት አለበት፤ ብለን ስናበቃ በወቅቱ ተጨባጭ የፖለቲካ እንድንመታ ባልነበረው አጠቃላይ ርዕዮተ ዓለም ላይ የተመሠረቱ ልዩነቶች አሉን ግለት አሁን መለስ ብዬ ሳየው ከአገር ጥቅም አኳያ ፋይዳ አልነበረውም። አንደኛው ድርጅታዊ ጉባኤ በኤርትራ የቅኝ ግዛትነትና የነጻነት ጥያቄ ዙሪያ ምንም ዓይነት ውይይት ሳያደርግ የቀድሞውን የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው፤ መፍትሔውም ነጻነት ነው፤ የሚለውን አቋም በመርሐ ግብሩ አካቶ ቀጠለ።

በዚሁ ጉባኤ ዳግም ቀርቦ አቋም የተወሰደበት ጉዳይ ደግሞ ተሐህት ፅዮናዊነትን ይቃወማል የፍልስፌምን ትግልም ይደግፋል የሚለው ነበር። አቋሙ ከመርሕና ከፍትሕ እንጻር ትክክል ቢሆንም፤ በወቅቱ ስንከተለው የነበረው የግራ ፖለቲካ ይህን አቋም እንድንወስድ ዋና ምክንያት ነበር። ሆኖም የትግራይን ወይም ደግሞ የኢትዮጵያን ጥቅም እጠብቃለሁ ብሎ የቆመ ድርጅት ከአገሩ ቀጥተኛ ግንኙነት በሌላቸው ጉዳዮች ላይ አቋም የመውሰዱ ተገቢነት አጠያያቂ ነው። ምናልባት እስራኤልን በሚቃወሙ ዓረቦች ዘንድ የተወሰነ ዲፕሎማሲያዊ ተቀባይነት ለማግኘት ሊረዳ ቢችልም ዓረቦች ተሐህትን በዋናነት ይደግፋት የነበረው ጠላታቸውን ደርግን ለማዳከም እንጂ የትግሉን ዓላማ ደግፈው አልነበረም። በመሆኑም አቋሙ ሲወሰድ ከአጠቃላይ የፍትሕ ጥያቄና ንድፈ ሐሳብ ጭንሣታ ብቻ ሳይሆን ከኢትዮጵያ ሕዝብ የረጅም ጊዜ ጥቅም፤ ደኅንነትና አሰላለፍ አንጻር ሆኖ ነበረበት።

የተሳህተ አንደኛ ድርጅታዊ ጉባኤ ከፕሮግራሙ በተጨማሪ የአራት ዓመት የዕቅድ አቅጣጫዎችንም ነድፎ ነበር። በዚህም ከፍተኛ ትኩረት የተሰጠው የደርግን ጥቃት በአስተማማኝ ሁኔታ ለመመከትና የነጻ መሬትን ደኅንነት ለማስጠበቅ ሕዝቡ በሰፋት መቀሰቀስ፣ መደራጀትና መታጠቅ አለበት የሚለው ነበር። ይህ ዕቅድ በመፈክር ደረጃም «ሕዝቡ ይንቃ! ይደራጅ! ይታጠቅ!» በሚል ተቀርጾ የእንቅስቃሴው መሪ ቃል እንዲሆን ተደርጓል። በዕቅዱ መሠረትም ወጣቶች በታጋይነት፣ ጎልማሶችና ሽማግሌዎች በሚሊሺያነት፣ ሴቶች በማኅበር አባልነት፣ ተደራጅተው በትግሉ እንዲሳተፉ ተደርጓል። ይህ አኪያሄድ ውጤታማ ሆኖ በአጭር ጊዜ ውስጥ ሰፊ አካባቢን አካቶ የደርግን ኃይል አስጨንቆ ነበር። በተለይ ከ1972 ዓ.ም. ጀምሮ ድርጅቱ ሊሸከመው ከሚችለው በላይ የገጠር ወጣት በታጋይነት እንዲመለምልም ረድቶታል።

በአንደኛው የተሳህተ ድርጅታዊ ጉባኤ የድርጅቱ ስምና ባንዲራም ተለውጠዋል። በዚሁ ጉባኤ ተጋድሎ ሓርነት ህዝቢ ትግራይ /ተሳህተ/ ይባል የነበረው ድርጅት ስም ህዝባዊ ወያኔ ሓርነት ትግራይ /ሀወሓት/ የሚል ስያሜ ተሰጥቶታል። ይህ የስም ለውጥ ሲደረግ ታሳቢ የተደረገው እንቅስቃሴው የሕዝብ አርነት ከመባል ይልቅ የሕዝብ አብዮት መባሉ አግባብነት አለው ከሚል ነበር። ተሳህተ የአብዮተኞች ስብስብ መሆኑን ለማመልከት ከዚህ ሌላም አብዮት የሚለው ስም በትግርኛ ወያኔ የሚል ትርጉም ተሰጥቶት እንቅስቃሴውን ከመጀመሪያው ወይም ከቀዳማይ ወያኔ ጋራ ለማያያዝ ተሞክሯል። የተሳህተ እንቅስቃሴ የመጀመሪያው ወያኔ ተቀጥላ ነው የሚል ታሪካዊ ትስስር ተፈጥሮ በተቀረጸው ፕሮግራም መግቢያ ተካቶ ስለነበር ይህን ስም መቀበሉ አግባብነት ያለው ከመሆኑም በተጨማሪ ቀስቃሽ ሚና ይኖረዋል የሚል እምነት ስለነበር ያለ ምንም ተቃውሞ ተቀባይነት አግኝቷል። የስም ለውጡ በተለይ የመጀመሪያው ወያኔ ዋና ተዋናይ የነበረውን የደቡቡንና ከፊል ምሥራቃዊ ትግራይን ሕዝብ ከትግሉ ለማስተሳሰርም ጠቃሚ ሆኖ ተገኝቶ ነበር።

ከስም ለውጡ ሌላ በጉባኤ ባይጸድቅም የተሳህተ አመራር ጥቅም ላይ አውሎት የነበረውን ጥቁርና ቀይ የድርጅቱ ባንዲራ በዚሁ ጉባኤ ጥቁሩ ቀለም በቀይ ተቀይሮ ብጫው ላይ ቀይ የኮከብ ምልክት እንዲያርፍበት ተደርጓል። የዚህ ባንዲራ ቀለማትና ምልክት ትርጉምም ቀዩ መሥዋዕትነትን፣ ብጫው የወደፊቱን ብሩህ ተስፋ፣ ኮከቡ ደግሞ ዓለም ዐቀፋዊነትን ለማመልከት ነበር። በመጀመሪያው ባንዲራ ላይ ለምን ጥቁር ቀለም ተካተተ የሚል ጥያቄ ሲቀርብም፣ በደፈናው የዱሮው የትግራይ ባንዲራ ያን ይመስል ስለነበር ነው የሚል መልስ ይሰጥ ነበር። ሆኖም ተሳህተ/ሀወሓት ይል ከነበረው ውጭ በታሪክ ትግራይ የራሷ ባንዲራ ነበራት የሚል ማረጋገጫ እስከአሁንም አላገኘሁም።

አንደኛው ድርጅታዊ ጉባኤ ሰባት ብቻ የነበረውን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ቁጥር ወደ አስራ ዐምስት ከፍ አድርጎት ነበር። በዚህ ጉባኤ የተመረጡት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት፣ 1ኛ/ አረጋዊ በርሄ፣ 2ኛ/ ግደይ ዘርአ ጽዮን፣ 3ኛ/ ዓባይ ፀሐዬ፣ 4ኛ/ ሥዩም መስፍን፣ 5ኛ/ ስብሐት ነጋ፣ 6ኛ/ ተወልደ ወልደ ማሪያም፣ 7ኛ/ ጸድቃን ገብረ ተንሣይ፣ 8ኛ/ መለስ ዜናዊ፣ 9ኛ/ ሰዬ አብርሃ፣ 10ኛ/ አታክልቲ ቀጸላ፣ 11ኛ/ አውዓሎም ወልዱ፣ 12ኛ/ ገብሩ አሥራት፣ 13ኛ/ አርከበ ዑቁባይ፣ 14ኛ/ አስፍሃ ሓጎስና 15ኛ/ ዘርአይ አስገዶም ነበሩ። ከነዚህ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት መካከል ከ1ኛ እስከ 5ኛ ተራ ቁጥር የተቀመጡት ከ1968 ዓ.ም. ጀምሮ ድርጅቱን ይመሩ የነበሩ ሲሆኑ ቀሪዎቹ ግን አዲስ ተመራጮች ነበሩ። በምርጫው አንዲትም ሴት ለዕጩነት አልቀረበችም ነበር። ለማዕከላዊው ኮሚቴ አባልነት የተመረጡት ወንዶች በሂደት ብቃት ያገኛሉ ተብሎ እንጂ የተሟላ ብቃት ስለነበራቸው አልነበረምና ሴቶች በዚህ የማዕከላዊ ኮሚቴ ያልተካተቱት ብቃት ስላልነበራቸው ነው ብሎ መደምደም አይቻልም። አልሆነም እንጂ የሴቶች

በማዕከላዊ ኮሚቴው መካተት የአንድ ኅብረተሰብ ክፍልን ችግሮች በአግባቡ ለመመልከትና መፍትሔ ለማግኘትና ለሌሎች ሴቶችም ምሳሌ እንዲሆኑ በረዳ ነበር።

ማዕከላዊ ኮሚቴው ከተመረጠ በኋላ ሊቀመንበርና ምክትል ሊቀመንበርን እንዲሁም የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎችን መምረጥ ነበረበት። በመሆኑም ዐምስት የሥራ አስፈጻሚ አባላትን፣ ሊቀመንበርና ምክትል ሊቀመንበርን መረጠ። በዚህ መሠረትም፤ 1ኛ/ አረጋዊ በርሄ፤ 2ኛ /ግደይ ዘርአ ዕዮን፤ 3ኛ/ ዓባይ ፀሐዬ፤ 4ኛ/ ሥዩም መስፍን፤ 5ኛ/ ስብሐት ነጋ፤ ሥራ አስፈጻሚ አባላት ሆነው ተመረጡ። ይህም ከጉባኤው በፊት ድርጅቱን ሲመራ የነበረውና በ1968 ዓ.ም. ዲማ ላይ የተመረጠው ማዕከላዊ ኮሚቴ መሆኑ ነው። አዲሶቹን የአመራር አባላት ያስገረመው ነገር ስብሐት ነጋ ለሊቀመንበርነት በዕጩነት መጠቀሙ ነበር። ስብሐትን ለምን በሊቀመንበርነት መምረጥ እንዳስፈለገ ሲጠየቅም ነባሮቹ የአመራር አባላት በዕድሜ ጠና ያለ ስለሆነ በዲፕሎማሲው መስክ መልካም ገጽታ ይኖረዋል፤ ማዕከላዊ ኮሚቴውንም አማክሎ ለመሄድ የተሻለ ነው የሚል መልስ ሰጥተው ነበር። በነበረው አጠቃላይ ብቃት ግን ስብሐት ለሊቀመንበርነት ቅድሚያ ታሳቢ የሚሆን አልነበረም። የአብዛኞቻችን ፍላጎትም ዓባይ ፀሐዬ ሊቀመንበር እንዲሆን ነበር።

ስብሐት በወቅቱ ከተማ ድረስ እየገባ አባላትን በማደራጀትና በውግያዎች በቆራጥነት በመሳተፍ አስተዋፅኦ ቢያደርግም ይህ ለሊቀመንበርነት የሚያበቃው አልነበረም። ለሊቀመንበርነት የበቃውም በድርጅቱ ከፍተኛ ቀውስ ሲፈጠር ቀውስ ፈጣሪ በተባሉት ላይ ባደረሰው ምሕረት የለሽ ቅጣት ምክንያት ሊሆን ይችላል። ስብሐት ከድርጅቱ የጸጥታ ክፍል /ሐለዋ ወያነ/ ጋራ በመሆን ቀውስ ፈጣሪዎች በተባሉት ላይ የምርመራና የማጣራት ሥራ ሲያከብሩና አብዛኛውን ጊዜ የቅጣት ውሳኔ ሲሰጥ የነበረ የአመራር አባል ነበር። እንደሊቀመንበር እንዲመረጥ ይህ ተግባሩ በነባሩ የአመራር አባላት ዘንድ እንደ በጎና ድርጅትን ከጥፋት እንደማዳን ተቆጥሮለት ሊሆን ይችላል። ከዚህ ውጭ ለሊቀመንበርነት መታጨቱ ቀደም ሲል በነባሩ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት መኻል አለመግባባት ሲፈጠር የአስታራቂነት ሚና ሲጫወት ስለቆየም ሊሆን ይችላል የሚል ግምትም አለኝ።

በዚሁ በአዲሱ ማዕከላዊ ኮሚቴ ድልድል ግደይ ዘርአ ዕዮን ምክትል ሊቀመንበርና የማኅበረ ኢኮኖሚ ኃላፊ ሆኖ ሲመረጥ አረጋዊ በርሄ የወታደራዊው ኮሚቴ፣ ዓባይ ፀሐዬ የፖለቲካው ኮሚቴ፣ ሥዩም መስፍን የውጭ ጉዳይ ኮሚቴው፣ ኃላፊዎች ሆነው ተመድበው ነበር። ቀሪዎቻችን ደግሞ በተለያዩ ክፍሎች የኮሚቴና የየግንባሩ ኮሚቴ አባላት ሆነን ተመድበን ስዬ አብርሃ፣ አታክልቲ ቀጻላና አርከበ ዑቀባይ በወታደራዊው ኮሚቴ ሥር ሲመደቡ፣ ተወልደ ወልደ ማርያም፣ መለሰ ዜናዊና ገብሩ አሥራት በፖለቲካው ኮሚቴ፣ አስፍሐ ሓጎስ በውጭ ጉዳይ፣ አውዓሎም ወልዱ፣ ጳደቃን ገብረ ተንሣይና ዘርዓይ አስገዶም በማኅበረ ኢኮኖሚ ኮሚቴው ሥር ተመድበው ነበር።

8. የህወሓትና የኤርትራ ድርጅቶች ግንኙነት

8.1 ሸካራው የህወሓትና የጀብሃ ግንኙነት

ህወሓት በመጀመሪያው ጉባኤውም ይሁን ከዚያ በፊት በኤርትራ ጥያቄ ላይ የወሰደው አቋም የኤርትራ ድርጅቶችን እጅግ ሊያስፈነጥዛቸው ይገባ ነበር። በውል ባልተጤነና በአስተማማኝ ጥናት ባልተደገፈ መነሻ ላይ ተንተርሶ የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው፤ በመሆኑም ችግሩ በነጻነት መፈታት አለበት፤ በማለት አቋም የወሰደ ድርጅት

የኤርትራ ድርጅቶች ከኢትዮጵያ መንግሥት ጋራ የሚያደርጉትን የትጥቅ ፍልሚያ አግባብነትና ቅቡልነት (*legitimacy*) ያረጋገጠ ነበር። ሆኖም ይህን ስጦታ በጸጋ ተቀብሎ አስፈላጊውን ትብብር በማድረግ ፋንታ ጀብሃ ህወሓትን ካልተቆጣጠርኩ በማለት በህወሓት ላይ የተለያዩ ተጽዕኖዎችን ለማሳደር ይሞክር ነበር።

ጀብሃዎች ህወሓትን ባላንጣቸው ከሆነው ሻዕብያ ተጽዕኖ አላቀው በቁጥጥራቸው ሥር ለማዋል ያደረጉት የመጀመሪያ ሙከራ ሳይሰካላቸው ሲቀር ዳግም ተጽዕኖቸውን አጠናክረው አሕአፓ/ሠ በተሳህት በጦርነት ተሸንፎ ካፈገፈገ በኋላ በማስጠለል እንደገና ተደራጅቶ ህወሓትን እንዲያዳክም ማስማራታቸው ነበር። ይህ ሙከራቸው ሳይሳካ እንዲያውም አሕአፓ/ሠን አጅቦው ወደ ወልቃይት ለማሳለፍ ያደረጉት ሙከራ ከህወሓት ጋር ከባድ ወታደራዊ ግጭት ውስጥ ከተታቸው። በ1972 ዓ.ም. በጋ ላይ ገመሃሎ በተባለው ባድመ አካባቢ በሚገኘው የተንጣለለ ሜዳ ላይ የተደረገው ብርቱ ውግያ መነሻው ይኸው የጀብሃ ማንክላብኝነት የፈጠረው ነበር። ከዚያ በኋላም ተደጋጋሚ ጥቃቶችን ቢሰነዝሩም ሳይሳካላቸው ቀርቷል።

ህወሓት አንደኛ ድርጅታዊ ጉባኤውን በሚያኪሂድበት ወቅትም በመኻል ትግራይ በለሳ በተባለው ስፍራ የነበረውን አነስተኛ የስምሪት ማዕከል አጥቅተው ታጋዮችን ሲገድሉ ያገኙትን የድርጅቱን ሰነድና ንብረት ዘርፈዋል። በየጊዜው የተለያዩ ትንኮሳዎችን በማካሄድም በአጠቃላይ በህወሓት ህልውና ላይ ሥጋት ፈጥረዋል። በወቅቱ የህወሓት የስምሪት ማዕከላት ከኤርትራ ጠረፍ የቅርብ ርቀት ላይ ስለነበሩ የጀብሃን ያኸል ግዙፍ ወታደራዊ ኃይል ቀርቶ ከዚያ ያነሰ ኃይልም ሊያውካቸው ይችላል ስለነበር የህወሓት ትኩረት ደርግ ላይ ሳይሆን በጀብሃ ላይ ነበር።

ጀብሃ ከህወሓት ጋር ብቻ ሳይሆን በኤርትራም ባላንጣው ከሆነው ከሻዕብያ ሽካራ ግንኙነት ነበረው። በሁለቱ መካከል የነበረው አለመግባባት ረጅም ጊዜ አስቆጥሮ በ1972 ዓ.ም. ግን ወደ ላቀ ደረጃ ተሸጋግሮ በርካታ ግጭቶችን አስከተለ⁷⁶። የዚህ ዓይነቱ ችግር በተደጋጋሚ ያጋጠመው ሻዕብያ ጀብሃን ከምድረ ኤርትራ ለመጥረግ ፍላጎት እንደነበረውና ለዚሁም ከህወሓት ጋራ ለመተባበር እንደሚፈልግ በስብሐት ኤፍሬም በኩል ለህወሓት አመራር ገልጾ የህወሓት አመራር በጉዳዩ ላይ ከመከረበት በኋላ ራሱን ለመከላከል ጀብሃን የማጥቃት የጋራ ሥራ ለማኪያሄድ ተስማማ። ለዚህም ከነበረው ኃይል የተወሰነውን በዚህ ጀብሃን የማጥቃት ዘመቻ እንዲሳተፍ ታዋቂውን ወታደራዊ አዛዥ ሓዩሎም አርአያን በህወሓት በኩል በአስተባባሪነት መደበ።

የመጀመሪያው የህወሓትና የሻዕብያ በጋራ ጀብሃን የማጥቃት ዘመቻ በ1973 ዓ.ም. ክረምት መግቢያ ላይ በደቡብ ምሥራቅ ኤርትራ በኢራዳይል፣ ፎሮ፣ ባዳና ሌሎች ጀብሃ ይቆጣጠራቸው በነበሩ የቀይ ባሕር ጠረፍ አካባቢዎች ተጀመረ። በዚህ እጅግ ሞቃታማ በሆነው የቀይ ባሕር ጠረፍ ህወሓትና ሻዕብያ በጀብሃ ላይ ጥቃት ከፍተው በአጭር ጊዜ ውስጥ ሊጠራርጉት ቻሉ። ይህ ዘመቻ ጀብሃን በአጠቃላይ ከኤርትራ ምሥራቃዊ ቆላማ ቦታዎች ነቅለው በመቀጠልም ጥቃት የተኪያሄደው የጀብሃ ብርቱ የስምሪት ቦታ በነበረውና በከፍተኛ ከባሕር ወለል 3,000 ሜትር በላይ በሆነው እምባሴራ ነበር። ህወሓትና ሻዕብያ ይህን የማጥቃት ዘመቻም በተሳካ ሁኔታ አጠናቀው ከዚህም አካባቢ ከተጠረገ በኋላ የሚቀጥለው ዘመቻ በተንጣለለው የሃዘሞ ሜዳና በሠራዬ ሆነ። ይህም እንደተጠበቀው በድል ተጠቃለለ። የመጀመሪያው ምዕራፍ የነበረው ጀብሃን የመጥረግ

⁷⁶ Tesfatsion Medhanye, op.cit., p. 41.

ተግባር በዚሁ ተጠናቀቀና ቀሪውና ከባዱ ሥራ ደግሞ ጀብሃን ዋና መናኸሪያው ከነበረው ባርካ ከሚባለው ምዕራባዊ ቆላማ የኤርትራ ክፍል መጥረግ ነበር። ይህ ዘመቻ ይኪያሄድ የነበረው የጀብሃ አጠቃላይ ኃይል በሰፈረበትና አስተማማኝ ደጀኔ ነው በሚባለው አካባቢ ስለነበር ጥቃቱ በቀላሉ ሊተገበር እንደማይችል ተገምቶ ከህወሓትም ከሻዕብያም ጠንከር ያለ ኃይል እንዲሳተፍ ተደረገ። ባርካ ላይ የሚደረገው የመጨረሻ ፍልሚያ በዓረብ አገሮች ከፍተኛ ድጋፍ የተቋቋመውን አንዱን ፕሮጀክት የሚያፈርስ ስለነበር ከዲፕሎማሲና ከፖለቲካ አንጻር ሊያጋጥሙ የሚችሉት ተግዳሮቶች ከወዲሁ ተጠነው ነበር።

ህወሓት በዚህ ዘመቻ ከውጥኑ ጀምሮ ቢሳተፍም ለውጭ መንግሥታት የሚሰጠው መግለጫ ግን በጥቃቱ ምንም እጁ እንዳልነበረበት ነበር። እንዲያውም በዚህ ዘመቻ ለመሳተፍ ሲዘጋጅ በኤርትራ ሕዝብ ዘንድም ቅሬታና ጥላቻ እንዳያተርፍ በማሰብ ወደ ኤርትራ የገባው ከሻዕብያም በአለባበስ ተመሳሰሎ ነበር። ሆኖም የህወሓት ታጋይ ከትግራይ እንደሆነ ጩላት ነገሮች ይታወቅ ነበር። አንዱ የተላበሰው መጫሚያ ሲሆን፤ ሁለተኛው የቋንቋ ጪቤው ነበር። የህወሓት ታጋይ መጫሚያው ከጎማ የተሠራ «ተመሳጠጥ ወይም ጎማ ላኒኒ» የሚባለው ሲሆን የኤርትራ ታጋዮች መጫምያ ደግሞ ከፕላስቲክ የተሠራ በተለምዶ ኮንጎ ጫማ ወይም በአካባቢው «ሸዳ» የሚባለው ነበር። ዘመቻው ሳይጀመር የህወሓት ተዋጊዎች ኮንጎ ጫማ አድርገው ከሻዕብያ ታጋዮችጋ እንዲመሳሰሉና በአነጋገራቸው እንዳይታወቁ ጥንቃቄ እንዲያደርጉ ማስጠንቀቅያ ተላልፎ ነበር።

ጀብሃ ጥቃቱ እስከ ዋናው መናኸሪያው ይደርሳል ብሎ ባይገምትም በተቻለው መጠን ለመከላከል ዝግጅት አድርጎ በርካታ ብርጌዶችና ከ35 ሺሕ በላይ ታጋዮች አሰልፎ ነበር። የጀብሃ ታጋይ በውግያ ልምዱና በቆራጥነቱ ባይታማም ሁለት ነገሮች ለሸንፈት ዳርገውታል። አንደኛውና ዋነኛው በውስጡ የነበረው ቀውስ ሲሆን፤ ሁለተኛው ምክንያት ደግሞ ህወሓትና ሻዕብያ በጋራ የፈጠሩት ጊዜያዊ ትብብር የኃይል ሚዛኑን በከፍተኛ ደረጃ ማሳባቱ ነበር። ጀብሃ ከጥቃቱ ቀደም ብሎ በውስጣዊ ቀውስ ሲታመስ ነበር። የተለያዩ የዓረብ አገሮች ጀብሃ ውስጥ ተከታዮቻቸውን ለማብዛት የተለያዩ ስልቶችን ይከተሉ ነበር። ከነዚህ ስልቶቻቸው አንዱም በየአገሮቻቸው አምሳያ ጀብሃ ውስጥ ምስጢራዊ ፓርቲዎችን ግቋጃም ነበር። በመሆኑም ጀብሃ ውስጥ የተደራጁ የዓረብ ባዓስ /ትንሣኤ/ ፓርቲ፣ የእስልምና ወንድማማቾች ፓርቲ፣ የዓረብ ሶሻሊስት ፓርቲ፣ ወዘተ... አባላት ነበሩ። ከዚህ በተጨማሪም ሻዕብያዎች በጀብሃ ሠርገው ገብተው ደጋፊዎቻቸውን አደራጅተው ነበር። ከነዚህ ውስጥ ትልቁን የጀብሃን የሰው ኃይል የከፈለውና በደጋው የኤርትራ ተወላጆች የተደራጀው «ፋሉል» የሚባለው እንቅስቃሴ ነበር። ይህ እንቅስቃሴ በርካታ አባላትን ከግብረሰቡ በተጨማሪ አለ የተባለውን የኤርትራ ልሂቅ (elite) አካቶ ነበር። ከዚህ ሁሉ የተነሣ ጀብሃ ከውስጥ እጅግ የቆሰለና የተከፋፈለ ድርጅት ነበር። የተከፈተበትን ጥቃት ለአግባቡ እንዳይመክት ያደረገው ዋነኛው ምክንያትም ይህ ነበር ለማለት ይቻላል።

ሻዕብያና በህወሓት የተፈጠረው ጊዜያዊ ወታደራዊ ትብብርም ጀብሃን በእጅጉ አስደንግጦት ነበር። ጀብሃ ከሻዕብያ ጋራ ለረጅም ጊዜ ውግያ በማኪያሄዱ ሁለቱ ድርጅቶች ጭግገባ ይተዋወቁ ነበር። ጀብሃዎች ሻዕብያን እምብዛም ባይፈሩትም የህወሓት ከሻዕብያ ጎን ተሰልፎ ወታደራዊ ጥቃት ማኪያሄድ እጅግ አስደንግጧቸው ነበር። ጀብሃዎች በተለምዶ የህወሓትን ታጋይ «እግረ ጎማ፣ እግረ ጨው፣» ብለው ይጠሩት ነበር። የህወሓት ኃይል እነእርሱ ይረዱት የነበረውን ኢዴጎን ድምጥማጡን ማጥፋቱንና ኢሕአሠንም አጥቅቶ ለእነርሱ ጥገኝነት ሥር እንዲኖር ማድረጉ ያውቁ ነበር። ቀደም ሲል ትግራይ ውስጥ ጫያሄዳቸው ውጊያዎች ህወሓት ያሳየውን ወታደራዊ ብቃትና ቆራጥነት ገምግመው ነበር። ስለሆነም ገና ያ ጨው እግሩ የሚሉት ኃይል በጥቃቱ እንደሚሳተፍ ሲያውቁ

በድንጋጤ ተውጠው ሰፊው የባርካ ጥቃት ሲጀመር ሊቋቋሙት አልቻሉም። ህወሓትና ሻዕብያም በአጭር ጊዜና በተወሰነ መስመር ተቃራኒነት ዋናውን የጀብሃን የጦር ሰፈር በቁጥጥራቸው ሥር አውለው ጀብሃም ብትንትኑ ወጥቶ በዚሁ ዓመተ ምሕረት ነሐሴ ወር ላይ ወደ ሱዳን ሊያፈገፍግ ተገደደ።

ሱዳን እንደገባም በሱዳን መንግሥት ትጥቁን ተገፎ በስደተኞች ካምፕ ውስጥ እንዲጠለል ተደረገ። ይህ ሁኔታ ለዓመታት ሕይወቱን በትግል ሜዳ ሳሳለፈው ታጋይ የሚዋጥ ሰላልነበርም የጀብሃ ታጋዮች ሱዳን ሂደውም ይበልጥ ተከፋፍለው ጎራ ለዩ። በዚህም ሁኔታ ትርጉም ያለው ዳግም የመደራጀት ተግባር መፈጸም ተሳናቸው። ያም ሆኖም በካምፕ እያሉ አንዳንድ የአመራር አባላት ዳግም ለመደራጀት ሙከራ አድርገዋል። መሐመድ ቡርጂ የተባለው እጅግ የበለጸገውና ሚልዮነር የሆነው የድርጅቱ የአመራር አባል ጀብሃን ዳግም ለመደራጀት ሙከራ ካደረጉት አንዱ ነበር። ነገር ግን ሙከራው ሊሳካ አልቻለም። ብዙዎቹ የጀብሃ አባላት አሜሪካኖችና አውሮፓውያን በቀየሱት መልሶ የማቋቋምና የማስፈር ፕሮግራሞች (resettlement programs) ታቅፈው ወደ አውሮፓና አሜሪካ ተሰደዱ፤ ጀብሃም ለህወሓትም ለሻዕብያም የወታደራዊ ሥጋት ምንጭ መሆኑ አከተመ።

ህወሓት ከጀብሃ የተቃጣበትን ወታደራዊ ሥጋት ቢያስወግድም በተኪያሄደው ግጭት የተፈጠረው ፖለቲካዊና ዲፕሎማሲያዊ ችግር ቀላል አልነበረም። በኤርትራ ሕዝብ በተለይ ደግሞ በጀብሃ ደጋፊዎችና አባላት ዘንድ፣ ህወሓት ከሻዕብያ ጋራ ግንባር ፈጥሮ ኤርትራ ውስጥ ዘልቆ በጀብሃ ላይ የፈጸመው ጥቃት መረኩን የለቀቀ አጉራ ዘለልነት ነው የሚል ቅሬታ አሳድሯል። ምናልባት እነዚህ የጀብሃ አባላትና ደጋፊዎች ጀብሃ በህወሓትና በትግራይ ሕዝብ ላይ ያደርስ የነበረውን ግፍና ትንኮሳ፣ በህልውናውም ላይ የፈጠረውን ሥጋት በሚገባ ሳይገነዘቡት ቀርተው ሊሆን ይችላል። ያም ሆነ ይህ በኤርትራ ህወሓት ላይ የተፈጠረው ጥላቻና ቂም ረዘም ላለ ጊዜ ቆይቷል።

ህወሓት ከጀብሃ ደጋፊዎችና አባላት ብቻ ሳይሆን ጀብሃን በማቋቋም ከፍተኛ ድጋፍ ካደረጉና በጦርነቱ ሂደትም ሁሉን ዓቀፍ ድጋፍ ያደርጉ ከነበሩት የዓረብ አገሮችም ከፍተኛ ተግባራዊ ደርሶበት ነበር። ቀደም ሲል እንደገለጽኩት ጀብሃ ለኤርትራ ነጻነት የቆመ ድርጅት ቢሆንም በዓረብ አገሮች ገንዘብ፣ ቁሳቁስ፣ ሥልጠናና ዲፕሎማሲያዊ ድጋፍ የሚንቀሳቀስ ድርጅት ነበር። በዓረቦች ዕይታ ጀብሃ ከሻዕብያ በተሻለ ደረጃ የዓረቡን ዓለም ጥቅም ሊያስጠብቅ የሚችል ስለነበር መበታተኑ በዓረቦች ያልተጠበቀ መርዶና ከፍተኛ የራስ ምታት ነበር። ሁለቱ የክርስትያን መሠረት ያላቸው ድርጅቶች ተባብረው አብዛኛው አባላቱ የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች የሆኑት ጀብሃን ደመሰሱ የሚል ቅሬታ ነበራቸው። ይህን የተፈጠረውን ችግር ለመቅረፍ፣ ህወሓት በበርካታ የዓረብ አገሮች ዲፕሎማሲያዊ እንቅስቃሴ በማድረግ ወደ ተለያዩ የዓረብ አገሮች መልእክተኞችን ልኮ ሁኔታውን ለማስረዳት ሞክሯል። በእርግጥ ጀብሃ ህወሓትን ከዓረቡ ዓለም ለመነጠል እንቅስቃሴ ሲያደርግ ሳያውቀው የህወሓትን ወታደራዊ ጥንካሬ ስለገለጸ ለህወሓት ጠቀሚ ነበር። ያን ያህል ኃይል ካለው ድርጅት ጋራ መወዳጀትና መገናኘት ጠቃሚ መሆኑን የተገንዘቡም አንዳንድ የዓረብ አገሮች ከህወሓት ጋራ መልካም ግንኙነት ጀምረው ነበር።

ጀብሃ በዋነኝነት በራሱ ድክመትና ስሕተት ቢፈርስም የህወሓት ወታደራዊ ጥቃትም ለሽንፈቱ የራሱ አስተዋፅኦ አድርጓል። ጀብሃ ይህ ጦርነት ከመጀመሩ በፊት በትግራይ ሕዝብ ላይ ያደረሰው በደል ቀላል አልነበረም። ቀደም ሲል እንተገለጽኩት ጀብሃ ከተመሠረተ ጀምሮ ኤርትራ ውስጥ በቀን ሠራተኝነትና በተለያዩ መስኮች ተሰማርተው የነበሩትን በርካታ የትግራይ ተወላጆች የኢትዮጵያ መንግሥት ሰላዮች ናቸው በማለት

ወፍኖ ገርፏል፤ ረሽኗል፤ አጥፍቷል። ይህ አልበቃ ብሎት በቀጥታ ትግራይ ውስጥ ገብቶ በህወሓት ላይ ወታደራዊ እርምጃዎችን ለመውሰድ ሞክሯል። ጀብሃ ያደረሰበትን ጥቃትና የደቀነበትን ሥጋት ለማስወገድ ህወሓት የማያዳግም እርምጃ ወስዷል። ጀብሃ በህወሓት ቤዝ ዐምባዎችና አስተዳደሮች ገብቶ ለማጥቃት ወደ ኋላ እንዳላለ ሁሉ ህወሓትም ተመሳሳይ እርምጃ ለመውሰድ ምንም ዓይነት የሞራልና የመርሕ ገደብ አልነበረም።

8.2 የሻዕብያና የህወሓት ጫጉላና ንትርክ

ሻዕብያ ህወሓትን በማቋቋም ረገድ የራሱ አስተዋፅኦ እንደነበረው ቀደም ሲል ገልጫዋለሁ። አብዛኛዎቹን የህወሓት የትጥቅ ትግል ጀማሪዎች ኤርትራ ውስጥ ያሠለጠናቸው ሻዕብያ ነበር። ህወሓት ግንኙነትን ሲያፈርስ፣ ከኢሕአፓጋ ውግያ ሲገጥም፣ ኢዴሃን ሲመክት፣ ሻዕብያ አላወገዘውም ነበር። እንዲያውም አስተያየት ባለመስጠት የዘምታ ድጋፉን ስጥቶታል። ሻዕብያ የመጀመሪያ ጉባኤውን ሲያከናውን ኢሕአፓ የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ነው፤ አፈታቱም በነጻነት መሆን አለበት፤ ብሎ ቁርጥ ያለ አቋም ባለመውሰዱ እሳት ሲገርስ በአንጻሩ የሚፈልገውን አቋም ለወሰደው ህወሓት በመሪዎቹ በእነ ሮመዳን ሙሐመድ ኑርና በኢሳያስ አፈወርቂ አማካይነት ከፍተኛ ምስጋና ችረውታል። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ከኢሕአፓ ይልቅ ከህወሓት ጋራ የተሻለ ግንኙነት ነበራቸው። ህወሓት ከሻዕብያጋ የነበረው ግንኙነት ስትራቴጂያዊ ነው በማለት የጋራ መግለጫ ማውጣቱም ሻዕብያ ከጅምሩ ይፈልገው የነበረውን የፖለቲካ ድጋፍ እንዲያገኝ አስችሎታል። ከዚህ መግለጫ በኋላም ሻዕብያ ለህወሓት የተወሰነ የጦር መሣሪያ ድጋፍ መስጠቱም ቀደም ሲል ተገልጿል። ሻዕብያ አስተሳሰብ ይህ መጠነኛ ድጋፍ ህወሓት ለወሰደው አቋም ማበረታቻ ነበር። በዚህ ረገድ በ1973 ዓ.ም. የጋራ ባላንጣቸው በነበረው ጀብሃ ላይ የጋራ ወታደራዊ እርምጃ እስከ ሙሰድ ደርሰው⁷⁷ ሥጋታቸው ከማስወገዳቸው በተጨማሪ ወዳጅነታቸውን አጠናክረዋል።

ህወሓትና ሻዕብያ በጀብሃ ላይ አጠቃላይ ወታደራዊ እርምጃ ከመውሰዳቸው በፊት ሁለቱም የኤርትራ ድርጅቶች ሳሕል ላይ መሸገው ደርግን ይዋጉ ነበር። በመካላቸው የነበረው አለመግባባት ከሮ ጀብሃዎች ምሽጉን ለቀው ሲወጡ ሻዕብያዎች በጀብሃ ድርጊት እጅግ ተናደው የተፈጠረውን ክፍተት በህወሓት ለመሙላት ፍላጎት ነበራቸው። ይህን ለማድረግ ሲፈልጉም ህወሓትን በቀጥታ የተከፈተውን ምሽግ የሚተካ ኃይል ላኩልን ብለው አልጠየቁም ነበር። በወቅቱ ህወሓት በሺዎች የሚቆጠሩ ወጣቶችን መልምሎ ሳለ በአንጻሩ ሻዕብያን የሚቀላቀለው ወጣት ተመናምኖ ነበር። ይህን የተገነዘቡት ሻዕብያዎች የህወሓትን ወጣቶች የማሠልጠንና የማስታጠቁን ተግባር ያለምንም ገደብ እንደሚያሟሉ ቃል ገብተው ነበር። ይህን የሻዕብያ ቃል በማመን ህወሓት በ1972 ዓ.ም. በሺዎች የሚቆጠሩ ምልክቶችን ለሥልጠናና ወደ ኤርትራ ላከ። ሻዕብያዎች ይህን አጋጣሚ በመጠቀም የተላኩትን ወጣቶች በጀብሃ የተፈጠረውን ክፍተት ለመሙላት ምሽግ ውስጥ አስገቧቸው። ከጊዜ በኋላ በተደረገው ስምምነት ከነዚህ ሠልጣኞች በተጨማሪ የተላኩ የህወሓት መደበኛ ቁርጌዶችንም ምሽግ ውስጥ አስገብተው ሙሉ በሙሉ በሻዕብያ ወታደራዊና ፖለቲካዊ እዝ ሥር አረጓቸው። ይህን የሻዕብያዎች እርምጃ የህወሓት አመራር፣ በተለይ ከሻዕብያዎች ጋራ የጠበቀ ግንኙነት የነበራቸው እነ ስብሐት ነጋ ቢቀበሉትም አብዛኛው ታጋዩ ግን ነባሩ የህወሓት ሠራዊት ከሻዕብያ ሠራዊት ጋራ መቀላቀሉንና ለሥልጠና ለትጥቅ የተላከው ምልክቶች ዘንድ ቅሬታን ፈጥሮ የሻዕብያንና የህወሓትን ፍቅር አቀዘቀዘው።

⁷⁷ ዚ ከማሁ፣ የህወሓት ድርጅታዊ ታሪክ፣ ገጽ 132-133

የሻዕብያና የህወሓት ፍቅር በመጠኑም ቢሆን የታደሰው በ1974 ዓ.ም. ደርግ በቀይ ኮብ ዘመቻ የሳሕልን ምሽግ ለመናድ ባደረገው ጥቃትና በ1975 ዓ.ም. ሻዕብያዎች «ሰላሕታ» /ድንገተኛ/ ብለው በሚጠሩት ዘመቻ⁷⁸ ወቅት ነበር። በተለይ በቀይ ኮብ ዘመቻ ወቅት ህወሓት ዐምስት ሺሕ ተዋጊዎችን⁷⁹ ማለትም ሦስት መደበኛ ብርጌዶችንና በርካታ ሠልጣኞችን አሰልፎ የበርካታ ታጋዮች ሕይወት ዐልፏል። ሳሕል አካባቢ በመሸገው የሻዕብያና የህወሓት ሠራዊትና በደርግ መካከል የተኪያሄደው ጦርነት ደርግ ከፍተኛ ዝግጅት ያደረገበትና ያለ የሌለ ኃይሉን ያሰለፈበት ነበር። የዚህን ዘመቻ ክብደትና ውድቀት በመጨረሻ በደርግ ታፍኖ ለሞት የተዳረገው በዓሉ ግርማ «አሮማይ» በሚለው መጽሐፍ አሳምሮ ገልጸታል። በአሮማይ የደርግና የሻዕብያ ጦርነት ሂደት ሐተታ በተጠቀሰው የመጨረሻዋን ወሳኝ ክፍታ ለመቆጣጠር በተደረገውን የሞትና ሽረት ውጊያ በርካታ የህወሓት ታጋዮች እንደተሳተፉና እንደተሠው በስፍራው የነበሩ ታጋዮች ይመሰክራሉ። የሳሕልን ምሽግ ለማፍረስ በተደረገው ውጊያ የህወሓት አስተዋፅኦ እጅግ ወሳኝ ነበር፤ የህወሓት ኃይል በጦርነቱ ባይሳተፍ ኖሮም ታሪክ ሌላ ፈር በያዘ ነበር።

ህወሓትና ሻዕብያ እስከ 1974 ዓ.ም. ድረስ ይህን የመሰለ ግንኙነት ቢኖራቸውም በአብዛኛው ታጋይና በተወሰኑ የአመራር አባላት ግንኙነቱን በተመለከተ ጥያቄ መነሣቱ አልቀረም። ሕዝቡም ልጆቻችን ከህወሓትጋ እንዲሰለፉ መርቀን የሸኘው በቀያቸውና በአካባቢያቸው እንዲታገሉ እንጂ ኤርትራ ሄደው እንዲያልቁ አይደለም፤ ህወሓት ወደ ኤርትራ የላካቸውን ልጆቻችንን ወደ አካባቢያቸው ይመልሳቸው፤ ይል ነበር። ሕዝቡ ያነሣው የነበረው ሌላ ጥያቄ ወደ ትግል የላክናቸው ልጆቻችን ከደርግ ጥቃት ሳያድኑን ኃይላችን ተሟጦ ወደ ኤርትራ ሄዶ ደርግ ወደ ቀያችን እየዘለቀ እያጠቃን ነው የሚል ነበር። በእርግጥም የህወሓት ዋነኛ ኃይል ወደ ኤርትራ በመላኩ ትግራይን ከደርግ ጥቃት ለመከላከል የቀረው ኃይል አናሳ ነበር።

የህወሓት ታጋዮችም በተለይ ከፍተኛ ካድሬዎች የተለያዩ ጥያቄዎችን ያነሡ ነበር። ከሻዕብያ ጋራ ያለን ግንኙነት ምን ዓይነት ነው? የሚለውም እጅግ አንገብጋቢ ጥያቄ ነበር። ሻዕብያዎች ሶቭዬት ኅብረትን እንደ ወዳጅ ይቆጥራሉ፤ እኛ ደግሞ እንደ ስትራቴጂካዊ ጠላት እናየዋለን እስካሁን የምናውቀው ይፋዊ የህወሓት አቋም ሻዕብያ ስትራቴጂያዊ ወዳጆችን እንደሆነ ነው። ይህ ለምን ሊሆን ቻለ? ህወሓት አድርባይ ድርጅት እየሆነ ነው ወይ? የሚሉ ጥያቄዎች ይነሡ ነበር። ከዚህም ዐልፎ ህወሓት ቀደም ሲል ሻዕብያ የሚከተለው ወታደራዊ ስትራቴጂ የተሳሳተ ነው፤ ከሕዝብ ተነጥሎ የሚኪያሄድ የትጥቅ ትግል ድል ሊቀዳጅ አይችልም፤ ከሕዝብ የተነጠለ ሠራዊት ከባሕር እንደወጣ ዓሳ ነው፤ ይል ነበር። አሁን ግን በዚህ የተሳሳተ ነው ይለው በነበረው ወታደራዊ ስትራቴጂ ራሱ ገብቶበት በሰፋት እየተሳተፈ ነው። እንደ እምነታችን ከሆነ ለድል በማያበቃ ወታደራዊ ስትራቴጂ እጃችንን ማስገባት የለብንም፤ በተሳሳተ ስትራቴጂ አብዛኛውን ኃይላችንን ማሳተፍ የለብንም፤ የሚሉ አስተያየቶች በሰፋት ይቀርቡ ነበር። ይህ የታጋዩና የካድሬው ተቃውሞ በድርጅቱ ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥም ይንጸባረቅ ነበር።

በካድሬው፤ በተራው ታጋይና በሕዝቡ ይነሡ የነበሩትን ጥያቄዎች አመራሩ ጆሮ ዳባ ልበስ ብሎ ሊያልፋቸው ስላልቻለ በሚደረጉ የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባዎች ሁሉ እንደ ልዩነት ሆነው መቅረብ ጀመሩ። በተለይ ከሻዕብያጋ የሚኖረን ግንኙነት ምን ዓይነት መሆን

⁷⁸ Tekeste Negash and Kjetil Tronvoll. 2000. *Brothers at War: Making Sense of the Eriean-Ethiopian War*. James Curry Ltd., 73 Botley Road, Oxford, p. 17.
⁷⁹ ibid., p. 17

አለበት? ከአሁን በፊት ከሻዕብያጋ ያለን ግንኙነት ስትራቴጂያዊ ነው ያልነው ትክክል ነበር ወይ? የሚሉ ጥያቄዎች በማዕከላዊ ኮሚቴው ውስጥ መነሣት ጀመሩ። እነዚህን ጥያቄዎች በተለይ ሊቀመንበር ሆኖ ማዕከላዊ ኮሚቴውን ይመራ የነበረው ስብሐት ነጋ ፋይዳ እንዳላቸው ጥያቄዎች ሳይሆን እንዲሁ ፀጉር ለመሰንጠቅ እንደሚነሡ ጥያቄዎች ያቸው ነበር። ሆኖም ጥያቄዎቹ እየበረቱና እየጠነከሩ በመሄዳቸው ፖሊት ቢሮው ተሰብስቦ መነጋገር ጀመረ። ፖሊትቢሮው ባደረገው ረጅምና ተደጋጋሚ ክርክርም ከሻዕብያ ጋራ ያለን ግንኙነት ስልታዊ እንጂ ስትራቴጂያዊ አይደለም የሚል አቋም ተያዘ። ይህን አቋሙንም ለማዕከላዊ ኮሚቴው ሲያቀርበው ማዕከላዊ ኮሚቴው ቀድሞም ቢሆን ግንኙነቱ ስትራቴጂያዊ መሆኑን ከውስጡ የማይቀበለው ስለነበር ያለ ምንም ማንገራገር ተቀብሎ አጸደቀው።⁸⁰

ማዕከላዊ ኮሚቴው ይህን አቋም ቢወስድም አቋሙን እንዴት ለካድሬውና ለታጋዩ እንደሚያስተላልፈው ግን መስማማት አልቻለም። በአንድ በኩል የተወሰደው አቋም ልድርጅቱ አባላት ይፋ መደረግ አለበት የሚል ሐሳብ ሲራመድ በሌላ በኩል ደግሞ የለም ምሥጢር ተይዞ የውስጥ አቋም መሆን አለበት የሚል ሐሳብ ተራመደ። አቋሙ ምሥጢር ይያዝ የተባለበት ምክንያትም ይፋ ከሆነ ሻዕብያዎችም ስምተውት ወደ አሳስፈላጊ አለመግባባት ሊያመራ ይችላል ከሚል ነበር። ባልተዘጋጀንበት ሁኔታም ግንኙነታችን ሻክሮ አሳስፈላጊ ኪሳራ ሊያደርስብን ይችላል የሚል ሥጋት ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ አቋሙ ይፋ ካልሆነ ትርጉም የለውም፤ ታጋዩና ካድሬው እንዲሁ እያጉረመረሙ በድርጅቱ ላይ ቅሬታ አድሮ ውስጣዊ ዐቅማችን ሊዳከም ይችላል የሚል እስተሳሰብ ነበር። ስለዚህ አቋሙ ይፋ መሆኑ የተዳፈኑ ጥያቄዎችን ከመመለሱ ባሻገር ለአመራሩና በታጋዩ መካከል መተማመን እንዲኖር ያደርጋል፤ የሚል እምነት ነበር። በመጨረሻም ታጋዩ ቢነገረውም ባይነገረውም ብዙ ለውጥ ሊኖር ስለማይችል ጉዳዩ ምሥጢር ተይዞ መቀጠል አለበት የሚል ውሳኔ ላይ ተደረሰ። በዚሁ ውሳኔ ብዙ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ደስተኛ ባይሆኑም እንዳችንም የተቃውሞ ድምፅ ሳናሰማ ሁላችንም ውሳኔውን ደግፈነው ተላለፈ። በውሳኔው መሠረትም ታጋዩ ሲሰበሰብ ከሻዕብያጋ ያለን ግንኙነት ስትራቴጂያዊ ነው ስልታዊ? የሚል ጥያቄ ሲያቀርብ ያው እንደ ዱሮው ስትራቴጂያዊ ነው ብለን መመለሱን ተያያዝነው።

ከሻዕብያ ጋራ የነበረው ግንኙነት የድርጅቱን አመራር በከፍተኛ ደረጃ ያነጋገረ ቢሆንም የተወሰደው አቋም ይፋ ባለመደረጉ በታጋዩ ዘንድ ቅሬታ እየተበራከተ ሄደ። በተለይ ሻዕብያ በርካታ ታጋዮችን አስታጥቃለሁ ብሎ ሲያበቃ ትጥቁን ለማምጣት ወደ ኤርትራ ድንበር የተጓዙት በሺዎች የሚቆጠሩ የህወሓት ታጋዮች በማናውቀው ምክንያት ባዶ እጃቸውን እንዲመለሱ ሲያደርግ ግንኙነቱ ምን ሊፈይድ ይችላል? የሚል ጥያቄ እየተጠናከረ ሄደ። የህወሓት ታጋዮች በተሰጣቸው የፖለቲካ ትምህርት የህወሓት አቋሞች የላብ አደሩን ጥቅም የሚያስጠብቁ የጠሩና ለድል የሚያበቁ እንደሆኑ ያምኑ ነበር። በተለይ ህወሓት በሶቭዬት ኅብረት ላይ የወሰደው አቋም የላብ አደሩ ወገን ያልሆነ ድርጅት ሊቀበለው እንደማይችል በካድሬ ትምህርት ቤት ይሰጥ በነበረው ትምህርት ሁሉ ይሰበክ ነበር። ከዚህ በመነሣትም ታጋዩ ሻዕብያ የቡርኻዋ ድርጅት ማለትም ለቡርኻዋ መደብ የቆመ ነው፤ ህወሓት ግን ለላብ አደሩ ጥቅም የቆመ ድርጅት ነው፤ የሚል ድምዳሜ ላይ ደርሶ ነበር። ታጋዩ እንቅፅልሽ የሆነበት ግን በካድሬ ትምህርት ቤት የጨበጠው ዕውቀትና ድርጅቱ የሚያራምደው አቋም አለመጣጣሙ ነበር። በየአጋጣሚው

⁸⁰ ሄኒ ከማሁ፣ የህወሓት ድርጅታዊ ታሪክ፣ ገጽ 178

በተለይ ደግሞ ከሻዕብያ ጋራ ችግሮች ሲያጋጥሙ ታጋዩ ከዚህ ከማይረባና አድሐሪ የቡርዥዋ ድርጅት ምን ይጠበቃል የሚል ስሜት ያንጸባረቅ ነበር።

የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ሻዕብያን በቡርዥዋነት ፈርጆ ከድርጅቱ ጋር ያለው ግንኙነት ስልታዊ ነው የሚል የውስጥ አቋም ቢወስድም በዕለት ተዕለት ግንኙነቶቹ ያሳየው ተጨባጭ ለውጥ አልነበረም። እንደቀድሞው የህወሓት ሠራዊት ሳሕል በረሐ ላይ መመሸጉን ቀጥሎ ነበር። በሻዕብያና በህወሓት አመራር መካከል የነበረው ግንኙነትም እንደ ቀድሞው ነበር። በመሆኑም የውሳኔው እንድምታ ይህ ነው የሚባል አልነበረም። ከዚህ የተነሣም በማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ ሳይቀር የወሰድነው አቋም ለምን ይፋ አይሆንም? የሚል ጥያቄ ውስጥ ውስጡን መብላላቱ ቀጠለ። ሊቀመንበሩ ስብሐት ነጋና የቅርብ ባለደረቦቹም ይህን ተገንዝበው ይመስላል ውስጥ ውስጡን ተነጋግረው ጉዳዩ ከእጃችን ካፈተለክ አደገኛ ሁኔታ ሊፈጠር ይችላል የሚል ከፍተኛ ሥጋት እንዳደረባቸው ኋላ ላይ በማዕከላዊ ኮሚቴው በተደረገው ሂሳና ግለ ሂስ ግልጽ ሆኗል።

በተለያዩ ጉዳዮች በተለይ ደግሞ ከሻዕብያ ጋራ ስለነበረው ግንኙነት አያያዝ ጉድለቶች በማዕከላዊ ኮሚቴው ስብሰባ ሂሳና ግለሂስ ሲካሄድ ስብሐትና አረጋዊ በርሄ ይህ ጉዳይ ምን ያህል እንዳሳሰባቸው የሚገልጽ የደብዳቤ ልውውጥ ከረጅም ጊዜ በኋላ በስብሐት ነጋ ይፋ ወጥቷል። በብጣሽ ወረቀት ከአረጋዊ በርሄ ለስብሐት ነጋ የተላከው መልእክት ይዘት «እነዚህ ልጆች አስቸግረዋል፤ ማስታገሻ ካልተደረገለት ጉዳዩ አሳሳቢ ሊሆን ይችላል።» የሚል ነበር። የመልእክቱ ይዘት የሚያመለክተው ቢያንስ የፖሊትቢሮው ከፍተኛ አመራር አባላት የሆኑት ስብሐት ነጋና አረጋዊ በርሄ ከማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትና ከበርካታ ታጋዮች ይነሣ የነበረውን ከሻዕብያ ጋር ያለውን ግንኙነት ይፋ ይውጣ የሚለውን ጥያቄ ይቃወሙ እንደነበረና ይህን አቋም የሚያራምዱትን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ለማስታገስ እርምጃ መውሰድ እንዳለባቸው የሚያሳስብ ነበር። ማስታገሻው አባላቱን ከማዕከላዊ ኮሚቴ ማስወገድ ይሁን ወይም ፍጽም ማጥፋት ከደብዳቤው ግልጽ አልነበረም።

ይህን ደብዳቤ ስብሐት ለማዕከላዊ ኮሚቴው ካቀረበ በኋላ ከተነሡት ጥያቄዎች መካከልም ስብሐት ለምን ደብዳቤውን ለዓመታት ደብቆ ቆይቶ አሁን ይፋ አወጣው? አረጋዊ በርሄስ ይህን ደብዳቤ ለስብሐት ሲጽፍ እንዲሁ ከሚዳ ተነሥቶ ነው ወይስ አስቀድመው ካደረጉት ውይይት ተነሥቶ? የሚሉ ነበሩ። ጥያቄዎቹ አጥጋቢ መልስ ሳይሰጣቸው ቢቀሩም ስብሐት ነጋ በወቅቱ የሰጠው መልስ ድብዳቤውን በወቅቱ ይፋ ያሳደረገው ተፈጥሯል የተባለው ችግር በምክርና በመግባባት ሊመለስ ይችላል ከሚል እምነት ተነሥቶ እንደነበር ነው። ስብሐት ከአረጋዊ ጋራ በዚህ ጉዳይ ላይ ቢነጋገርም፣ በበኩሉ መፍትሔ ለማግኘት እንጂ ለክፋት እንዳልነበርም አብራርቷል። አረጋዊ በርሄ በበኩሉ፣ በማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ የግድያ እርምጃ ለመውሰድ እንዳሳሰበና ይህን በ1969 ዓ.ም. እንኳን እንዳሳደረገ ገልጿል። አረጋዊ በርሄ ይህን ያለው ከሻዕብያ ጋራ ስላለው ግንኙነት ደጋግመው ጥያቄዎችን በማንሣት ያስቸግራሉ ከሚባሉት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት አንዱ መለስ ዜናዊ ስለነበርና መለስ ደግሞ በ1969 ዓ.ም. ከጦር ሜዳ አፈግፍጓል ተብሎ ሂስ ሲቀርብበት በሞት ሊያስቀጣው ይችላል የነበር ቢሆንም በዚያን ጊዜ እንኳን ይህን አሳደረግኩም ለማለት ነበር። ከስብሐት የተሰጠው መልስ የሚያረካ ባይሆንም ጥፋተኛ ተደርጎ የተወሰደው ደብዳቤውን የጻፈውና በማስረጃነት የቀረበበት አረጋዊ በርሄ እንጂ የጽሑፍ ማስረጃ ያልተገኘበት ስብሐት ነጋ አልነበረም። አረጋዊም ደብዳቤውን ለምን እንደጻፈ ሲጠየቅ የሚያረካ መልስ ባይሰጥም፣ ከውይይቱ ሂደት ለመረዳት እንደተቻለው ሁለቱም በዚህ ጉዳይ ዙሪያ በስፋት ማውራታቸውና አረጋዊ ወደ ሻዕብያ ኃይል መላኩ ትክክል እደነበር፣ ኃይሉ ኤርትራ መቆየቱም አግባብነት እንዳለው፣ ጠንካራ አቋም እንደነበረው ነው። ይህን አቋም የያዘውም

ሻዕብያ ሳሕል ላይ ከተሸነፈ የህወሓት ትግልም አበቃለት ማለት ነው ከሚል ግንዛቤ በመነሣት እንደነበርም አብራርቶ ደብዳቤውን የጻፈው በዚሁ መንፈስ እንደነበር ተናግሮ ሐሳቡን ቋጭቷል። አረጋዊ ቆራጥና ለሕይወቱ የማይሳሳ የነበረ ቢሆንም የፖለቲካን ስንክሳር በሚገባ ባለመገንዘቡ በዚሁ የስብሐት ጨዋታ በቀላሉ የተጠለፈ መሪ ነበር። በአንጻሩ ስብሐት ከነበሩት የአመራር አባላት የበለጠ የፖለቲካ ስንክሳርን የሚያውቅና ይህን ዕውቀቱንም ሥልጣኑን ለማስጠበቅና ተቀናቃኞቹን ለማስወገድ የሚጠቀምበት መሪ ስለነበር አረጋዊ በርሄን በጻፈው ደብዳቤ ጠልፎ ሊጥለው ቻለ።

ሻዕብያዎች እስከ 1976 ዓ.ም. ድረስ ይህ በህወሓት የተወሰደው የውስጥ አቋም ባይነገራቸውም የሞቀ ግንኙነት እንደሌለ ግን ይገነዘቡ ነበር። በምዕራብ ትግራይ ከጀብሃ መደምሰስ በኋላ ጀብሃን ተክተው ትግራይ ውስጥ ሲንቀሳቀሱ ከዱሮው ባልተለየ መንገድ ከህወሓት ታጋዮችጋ ግጭት ውስጥ ይገቡ ነበር። በትግራይ ይዞታ ሥር የነበረው ባድመንና አካባቢውን ተቆጣጥረው ሌሎችን በርካታ መንደሮች ለመቆጣጠር ከነበራቸው ፍላጎት የተነሣም በየቀኑ ከህወሓት የሕዝብ አደረጃጀት ሠራተኞች ጋራ ይጋጩ ነበር። እነዚህ ግጭቶች ሲከሰቱ አብዛኛውን ጊዜ የህወሓት ሊቀመንበር ስብሐት ነጋና የኤርትራ የቅድመ ግንባር አስተዳደር መሪ የነበረው ስብሐት ኤፍሬም እየተገናኙ መፍትሔ ለመሻት ይሞክሩ ነበር። በ1990 ዓ.ም. ግጭቶች የተኪያሄዱባቸውን አንዳንድ የምዕራብ ትግራይ አካባቢዎች ስብሐት ነጋ በሊቀመንበርነት ሥልጣኑ ከሕዝቡ ፍላጎት ውጭ ከ1974 አስከ 1976 ባለው ጊዜ ለሻዕብያ የሸለማቸው ነበሩ። ስብሐት መንደሮቹን ለሻዕብያ አሳልፎ ሲሰጥ ከህወሓት የሕዝብ አደረጃጀት አባላት ከፍተኛ ተቃውሞ ቢገጥመውም ማዕከላዊ ኮሚቴው ግን ለጉዳዩ እምብዛም ትኩረት አልሰጠውም ነበር። ማዕከላዊ ኮሚቴው የድንበር ጉዳይ በኢትዮጵያ ቋሚ መንግሥት ሲመሠረት የሚወሰን እንጂ በትጥቅ ትግል ጊዜ የሚወሰን አይደለም የሚል አቋም ስለነበረው በነዚህ የድንበር አካባቢዎች ለተፈጠረው ችግር ትኩረት አልሰጠውም ነበር። እንዲያውም ጉዳዩ የግጭት መንሥኤ እንዳይሆን ነገሩ እንዳይነሣ ግድረግ ይመርጥ ነበር። ሻዕብያዎችም ይህ የህወሓት አያያዝ ይመቻቸው ነበር። የድንበር ጉዳይ ሲያነሡም በአንድ በኩል ለወደፊቱ የድንበር ጥያቄ ሲነሣ መሠረት ጥለው ለመቆየት በሌላ በኩል ደግሞ ህወሓት ላይ ተጽዕኖዎችን ለማሳደር እንደሚችሉ ለማመልከት ነበር። በተለይ ስብሐት ነጋ ለእነርሱ ጥያቄ ፈጥኖ መልስ ሰጪ ስለነበር ከሌላው ታጋይ ቢጋጩም ባይጋጩም የሚፈልጉትን እንደሚያገኙ እርግጠኞች ነበሩ። ይህ ሁኔታ በታጋዩ፣ በተለይ በምዕራብ ትግራይ በነበረው ታጋይ ቅሬታ መፍጠሩ አልቀረም።

9. ህወሓትና የምሽግ ሶሻሊዝም (Barrack Socialism)

ህወሓት አንድ በኩል የተለያዩ መደቦችን ያቀፍኩ ግንባር ነኝ እያለ በሌላ በኩል መመሪያዬ ግርክሲዝም ሌኒኒዝም ነው ማለቱ በብዙዎች የማይጣጣም አቋም አራማጅ ነው የሚል ትችት አድርሶበታል። ግርክሲዝም ሌኒኒዝም የላብ አደሩ መደብ ርዕዮት ዓለምና መመሪያ እንጂ የተለያዩ መደቦች ስብስብ ለሆነው ግንባር መመሪያ ሊሆን አይችልም የሚል ትችት ይሰማ ነበር። ይህ ጉዳይ ዘግይቶም ቢሆን በህወሓት ሲነሣ ከነበረው ዝቅተኛ ግንዛቤ የተነሣ ግንባሩ በማርክሳዊ ርዕዮተ ዓለም ሊመራና የላብ አደሩን ርዕዮተ ዓለም ሊከተል ይችላል የሚል ሐሳብ ነበር። ይህ ስናራምደው የነበረው አስተሳሰብ ያስከተለው ችግርና ያሳደረው እሉታዊ ተጽዕኖ ቀላል አልነበረም። በማርክሲስቶች ዕይታም ቢሆን ግንባር በንድፈ ሐሳብ ደረጃ ከላብ አደሩ ጀምሮ እስከ ከበርቴው ያሉ የተለያዩ መደቦች የተወሰኑ የጋራ ዓላማዎች ለማሳካት ለተወሰነ ጊዜ የሚሰባሰቡበት ድርጅት ነው። ገበሬው፣ ላብ አደሩ፣ ከበርቴው፣ ንኡስ ከበርቴውና ሌሎች ንኡሳን መደቦችም በግንባር ሊታቀፉ ቢችሉም፣ ከበርቴው ጥቅሙ የማይነካ ካልሆነ በስተቀር ግንባሩን የሚቀላቀልበት ምክንያት አልነበረውም።

ይህ በመሆኑ ህወሓት እንደ ግንባር ሲደራጅ አስቀድሞ መመልከት የነበረበት የከበርቴውን እድገት የገቱትን መደቦችና ተቋሞች ነበር። የመሳፍንቱን፣ የውጭ ጣልቃ ገበችንና የአገሬውን ቢሮክራሲ ተጽዕኖዎችና ተቋሞች በማፍረስ የከበርቴውን ሥርዓት እድገት ማመቻቸት ነበረበት። ሆኖም ማርክሲዝም ሌኒኒዝም መመሪያዬ ነው ይል የነበረው ህወሓት በዘመነ ኢምፔሪያሊዝም ቡርጅዋው አብዮት መምራት ስለማይችልና ላብ አደሩን በጥርጣሬ ለሚመለከት ከከበርቴው ላብ መሥራት አይቻልም የሚል እምነት ነበረው። እንዲያውም ህወሓት ቡርጅዋው ከላብ አደሩ ይልቅ ከኢምፔሪያሊስቶች ላብ መሥራት ስለሚፈልግ ግንባሩ ከሞላ ጎደል የላብ አደሩና የገበሬው ሆኖ በላብ አደሩ መመራት አለበት የሚል እቋም ነበረው። ላብ አደሩና ላብ አደሩ ብቻ የሚያራምደው ርዕዮት ዓለም የግንባሩ መመሪያ መሆን እንዳለበት የወሰነውም ከዚህ ንድፈ ሐሳብ በመነሣት ነበር።

ከአንደኛው ድርጅታዊ ጉባኤ በኋላም ቢሆን ግንባሩ ማርክሲዝም ሌኒኒዝም መመሪያው እንደሚሆን ሲገልጽ ጥራት ያለው ንድፈ ሐሳብ እንደሚከተል አስረግጠናል። የሶቭዬት ኅብረትን ኮምዩኒዝም የተበረዘ፣ የተከለሰ ነው በማለት አውግዞታል። እስከነ አካቴውም ሶቭዬት ኅብረት በሶሻሊዝምን ሽፋን ኢምፔሪያሊስት ፖሊሲ የሚያራምድ ከበርቴ ሥርዓት ነው ብሎ ፈርጆታል። የሶቭየት ኅብረት በኢትዮጵያ ጣልቃ ገብነትም ለዚሁ ማረጋገጫ ሆኖ ቀርቧል። ነገሩ በዚህ ብቻ አላበቃም። ቻይናም እንገምግም ተብሎ ከ1971 ዓ.ም. ጀምሮ ቻይናም መቼ ሶሻሊስት ሆነችና የሚሉ ጽሑፎችን ከውጭ ማስገባት ጀምረን ነበር። እነዚህ ጽሑፎች ወደ ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት እየተሰራጩ ቻይና ሶሻሊዝምን እየገነባሁ ነው ብትልም እውነተኛ ሶሻሊስት አይደለችም፤ ቻይናም እንደ ሶቭዬት ኅብረት ከላሽ ናት፤ እንዲያውም የቻይና ከላሽነት ገና በትጥቅ ትግሉ ዘመን አብዮት በሚያከሄድበት ጊዜ የጀመረ ነው፤ ቻይና የተከተለችው አሁንም ሌሎች ያልበለጸጉ አገሮች የሚከተሉት «ብሔራዊ ዴሞክራሲያዊ አብዮት» ትክክለኛ አይደለም፤ ትክክለኛው ዴሞክራሲያዊ አብዮት ስታሊን ቀደም ብሎ በላብ አደሩና በአርሶ አደሩ የጋራ ኪዳን ይኪያሄዳል ያለው እንጂ ማኦ ዜ ዱንግ ያስቀመጠው በከበርቴው፣ በንዶስ ከበርቴው፣ በገበሬውና በላብ አደሩ በጋራ የሚኪያሄደው አይደለም የሚል ሐሳብ ይንሸራሸር ነበር። ልዩነቱ ከበርቴው በዴሞክራሲ አብዮት ይሳተፍ ወይስ አይሳተፍ የሚለው ሆኖ በአንድ በኩል በዘመነ ኢምፔሪያሊዝም ከበርቴው ጋላ ቀርና ፀረ-አብዮተኛ ስለሆነ የአብዮታዊ ዴሞክራሲ አራማጅ ሊሆን አይችልም፤ በሌላ በኩል ደግሞ በማንኛውም ዘመን ከበርቴው የዴሞክራሲያዊ አብዮት ተሳታፊ መሆን አለበት የሚሉ አመለካከቶች ነበሩ። በዚህ ጉዳይ ዙሪያም ህወሓት አመራር ውስጥ የጦፈ ክርክር ይኪያሄድ ነበር።

የክርክሩ ዋና አቀንቃኞች በአንድ በኩል የፖለቲካው ክፍል አመራር አባላት የነበሩትና የሐሳቡ አመንጪዎች ዓባይ ፀሐዬና መለስ ዜናዊ ሲሆኑ በሌላ በኩል ደግሞ ግደይ ዘርአ ዕዮን ነበር። ይህ ክርክር ሲኪያሄድ ቆይቶ በ1972 ዓ.ም. ክረምት መግቢያ ላይ ፃኢ በተባለው የድርጅቱ መናኸሪያ በተደረገው የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ውይይቱ ተደርጎበት መግባባት ባለመቻሉ በሚቀጥለው የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ በጥልቀት ተወያይተንበት እንዲቋጭ ስምምነት ላይ ተደረሰ። በ1973 ዓ.ም. መጀመሪያ አጋማሽ ላይ ጫሞ ላይ በተደረገው የማዕከላዊ ኮሚቴው ስብሰባም ረዘም ያለ ክርክር ተደርጎ በፖለቲካ ክፍሉ የቀረበው ከበርቴው የዴሞክራሲያዊ አብዮት መሪም ተዋናይም ሊሆን አይችልም የሚል ውሳኔ ተላለፈ። በዚህ ውሳኔ መሠረትም «አዲሱ ብሔራዊ ዴሞክራሲያዊ አብዮት» የሚለው ድርጅቱ ይከተለው የነበረው የማኦ ዜ ዱንግ የቻይና አቅጣጫ ውድቅ ሆኖ «ሐዝባዊ አብዮታዊ ዴሞክራሲ» በሚለው የስታሊን ሐሳብ ተተካ። ከዚያ በኋላ «ሐዝባዊ አብዮታዊ ዴሞክራሲ» የገበሬውና የላብ አደሩ ቃል ኪዳንና የህወሓት ፖለቲካዊ መመሪያ መሆኑ ታወጀ። ይህም አስተሳሰብ መለስ ይመራው በነበረው የካድሬ ትምህርት ቤት

አማካይነት ቀሪው ካድሬና ታጋይ እንዲጠመቅበት ተወሰነ። ይህ ውሳኔ ሐሳቡን ላቀረቡት ለመለስና ለዓባይ ከፍተኛ ድል የነበረ ሲሆን ቀያዮቹን የማእ ዜ ዱንግ መጸሕፍት መሠረት በግድረግ ብሔራዊ ዴሞክራሲያዊ አብዮት ይከተሉት የነበሩ ሁሉ አቋማቸውን እንዲያስተካክሉ ተጠይቀው ከባድ ማንገራገር ሳይታይ አስተሳሰቡ የድርጅቱ መመሪያ ሆነ።

ግንባር ቀደም ታጋዮች ከ1973 ዓ.ም. ኮንፈረንስ በኋላ

እዚህ ላይ ልብ ሊባሉ የሚገባቸው ጉዳዮች፤ 1ኛ/ ህወሓት ይህን ሁሉ ክርክር ሲያኪያሂድ በኢትዮጵያ በበለጠ ደግሞ በትግራይ ከበርቴው እንኳንስ እንደ መደብ ሊጠናከርና ግፉጥቆጥም አልጀመረም ነበር። የከበርቴው ወሳኝ ተቋማትም ማለትም የብዙኃን ፓርቲ ሥርዓት፣ የፍትሕ ሥርዓት ነጻነት፣ የነጻ ገበያ ሥርዓት፣ የሕግ የበላይነት፣ ነጻ የሲቭል ግንባርሰብ፣ የግል ህብት ቅዱስነት፣ የላብ አደሩ ማኅበራት ወዘተ... ጭራሽ ባልነበሩበት ሁኔታ ከበርቴው ጎጂ ሚና መነጋገር ጉንጭ አልፋ ከመሆን ያለፈ አልነበረም። እንዲያውም ከበርቴው ተጠናክሮ ተቋማት ቢኖሩት ኖሮ ለላብ አደሩም ይሁን ለሌላው የግንባርተሰብ ክፍል እንቅስቃሴ ጥሩ መሠረት በጣል ነበር። ህወሓት በጉዳዩ አቋም የያዘው ግን ይህን ግንት ውስጥ ሳያስገባ ነበር፤ 2ኛ/ ህወሓት ቻይና የምትከተለውን ርዕዮተ ዓለምና የፖለቲካ ንድፈ ሐሳብ አንሥቶ መነጋገሩ ባያስነውርም ቻይናን በክላሽነት ማውገዝ ግን ከኢትዮጵያ ጥቅምና ፍላጎትጋ ዓይነት ምንም አልነበረውም። በእኔ ግምት ይህ የህወሓት አኪያሂድ ታጋዩ ለምን ቻይና አትረዳንም ብሎ ለሚያነሣው ጥያቄ መልስ ለመስጠት ወይም እኛ የፖሊራምደው ርዕዮተ ዓለም ሌሎች ከሚያራምዱት የበለጠ የጠራና የመጠቀ ነው የሚለውን መልእክት ለታጋዩ በማስተላለፍ የትግል ወኔው ለማጠናከር የተቀየሰ ነበር እንጂ አገራዊ ፋይዳ አልነበረውም።

ህወሓት እንደግንባር ተደራጅቶ ይህን ሁሉ የርዕዮተ ዓለም ፍጭት ሲያኪያሂድ በጥልቀት ያልተመለከተው ነገር ግን በግድግዳ ላይ ተጽፎ የነበረውን «ያለ ላብ አደሩ ፓርቲ አመራር አብዮቱ ግቡን አይመታም» የሚለው ነበር። በፕሮግራማችንና በምናወጣቸው ጽሑፎች ግርክሲዝም ሌኒኒዝም መመሪያችን ነው እንዲያውም እኛ የምናራምደው ማርክሲዝም ሌኒኒዝም መናኛ ሳይሆን ያልተበረዘና የጠራ ነው እያልን ርዕዮተ ዓለሙ ሥራ ላይ የፖሊራምደው ድርጅት ሳይፈጠር በግንባር ደረጃ ልናራምደው እንችላለን ማለታችን የኢሕአፓና የሌሎች ማርክሲስት ነን የሚሉ ፓርቲዎች መሳቅያና መሳላቅያ አድርገን

ነበር። በእውነትም የላብ አደር ፓርቲ በሌለበት የላብ አደር ርዕዮተ ዓለም አራምዳለሁ ማለት አስቂኝ ቀልድ ነበር።

የባላንጣዎቹ መሳለቅያ ሆኖ የቆየው ህወሓት ከ1973 ዓ.ም. በኋላ ማርክሲያዊ ርዕዮተ ዓለምን ለማራመድ ራሱን የቻለ የላብ አደር ፓርቲ መመሥረት የግድ የሚል እንደሆነ ተገንዝቦ ፓርቲ የሚቋቋምበትን መሠረት ለመጣል የማርክሲያዊ ሌኒኖዊ ርዕዮተ ዓለም ንድፈ ሐሳብ በካድሬ ትምህርት ቤት እንዲሰጥ አደረገ። ለዚህም ቀደም የተቋቋመው የካድሬ ትምህርት ቤት በሰው ኃይልና በቁሳቁስ ተጠናክሮ ብዛት ያላቸው ካድሬዎችን እንዲያሠለጥን ውሳኔ ተላልፎ መጀመሪያ እነ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክና አማረ አረጋዊ፣ በኋላም እነ ሙሉጌታ ገብረ ሕይወት /ጫልቱ/ ሌሎች ወደ ፖለቲካው ክፍል ተመድበው በሥልጠና ሥራ ተሰማሩ።

የህወሓት አመራር የፓርቲ ምሥረታውን ዝግጅት ተያይዞት፣ ጎን ለጎን አንድ የቅድመ ፓርቲ ስብስብ ለማደራጀት ተስማማ። ይህ የግንባር ቀደምት (vanguards) አደረጃጀት ማርክሲያዊ ፓርቲ ለማቋቋም እንደ ቅድመ ድርጅት ተደርጎ በወሰድም ግንባር ውስጥ እንዲህ ዓይነት ድርጅት ለማቋቋም ግን የህወሓት ሕገ ደንብ አይፈቅድም ነበር። የህወሓት አንደኛ ድርጅታዊ ጉባኤም ይህን አስመልክቶ ያስተላለፈው ውሳኔ ስላልነበር የሕገ ደንቡ ጥያቄ መነሣቱ አልቀረም። ሆኖም የግንባር ቀደምቱ ድርጅት ህወሓትን እስካልመራውና ውሳኔውን በህወሓት ላይ እስካልጫነ ድረስ የሕግ ችግር እንደማይኖር በማዕከላዊ ኮሚቴው ተገልጾ ዝግጅቱ ቀጠለ። በዚህ መሠረት የግንባር ቀደምቱ ድርጅት በ1975 ዓ.ም. ግንቦት ወር ላይ በተከሄደ ወንዝ ዳር፣ ጸሊሞ አካባቢ፣ በተደረገው ሁለተኛው የህወሓት ድርጅታዊ ጉባኤ ሕጋዊ ዕውቅና አገኘ። የህወሓት ጉባኤ ሌላ ድርጅት፣ እንዲያውም እርሱን የሚመራ ድርጅት፣ ለማቋቋም የመወሰኑ አግባብነት አነጋጋሪ ቢሆንም እንደ መንግሥት የበላይ ሥልጣን የነበረው ህወሓት በጉባኤው የፈለገውን ቢወስን አግባብ ነበር የሚል ክርክርም ይነሣል። አደረጃጀቱ አግባብነት ኖሮውም አልኖረውም ህወሓት ውስጥ የግንባር ቀደም ማርክሲስቶች አደረጃጀት ዕውቅና አግኝቶ ህልውናው እንዲረጋገጥ በዚሁ ጉባኤ ተወሰነ።

ሁለተኛው ድርጅታዊ ጉባኤ ይህን ውሳኔ ከወሰነ በኋላ ድርጅቱን ለአራት ዓመታት የሚመሩ 29 የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ተመረጡ። አብዛኞቹ በዚህ ጉባኤ የተመረጡት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ቀደም ሲል በአንደኛው ጉባኤ የተመረጡትና ይኸው ማዕከላዊ ኮሚቴው በወኪልነት እንዲሠሩ መልምሎ ሲያለማምዳቸው የቆዩ ከፍተኛ ካድሬዎች ነበሩ። ቀደም ሲል ከተመረጡት 15 የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ውስጥ በሕመም ምክንያት በአካባቢው ያልነበረው ተወልዶ ወልዶ ማርያምና የተሠዋው ዶክተር አታክልቲ ቀጸላ ከምርጫው ውጭ ነበሩ። በኢትዮጵያ ፖለቲካ ንቁ ተሳትፎ የነበረው የጎንደር የጤና ኮሎጅ ምሩቁ አታክልቲ ቀጸላ ህወሓት ውስጥ በሐኪምነት፣ በማዕከላዊ ኮሚቴ ወኪልነት እና እንዲሁም በአንደኛው ድርጅታዊ ጉባኤ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባልነት ያገለገለ ነበር። ከመጀመሪያው ጉባኤ በኋላ በወታደራዊ ኮሚቴ አባልነት ተመድቦ የሠራ ሲሆን ብዙ ሳይቆይ በ1972 ዓ.ም. ደርግ ተራራ በሚለው ጦሩ በቆላ ተምቤን እንዳባሃን በሚባለው አካባቢ አሰሳ ሲያደርግ በተደረገው ውግያ ተሠውቷል።

በመጀመሪያው ጉባኤ ከተመረጡት ቀሪዎቹ አስራ ሦስት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት በሁለተኛው ድርጅታዊ ጉባኤ በተጨማሪ፣ አስራ ስድስት አዳዲስ ተመራጮች ታክለው፣ የማዕከላዊ ኮሚቴው ተቋቋመ። ዱሮ ዐምስት አባላት ብቻ የነበረው ፖሊትቢሮም አራት አዳዲስ አባላት ታክለውበት የፖሊትቢሮ አባላቱ ወደ ዘጠኝ ከፍ ብሎ፣ 1ኛ/ አረጋዊ በርሂ፣ 2ኛ/ ሥዩም መስፍን፣ 3ኛ/ ስብሐት ነጋ፣ 4ኛ/ ግደይ ዘርአ ዕዮን፣ 5ኛ/ ዓባይ ፀሐዬ፣

6ኛ/ ሰዬ አብርሃ፣ 7ኛ/ አውዓሎም ወልዱ፣ 8ኛ/ መለስ ዜናዊ፣ 9ኛ/ ገብሩ አሥራት፣ አካተተ። ሊቀመንበርና ምክትል ሊቀመንበር ከአሁን በፊት የነበሩት ስብሐት ነጋና ግደይ ዘርአ ፅዮን ሆነው በድጋሚ ተመረጡ። በማዕከላዊ ኮሚቴው አዲስ የተካተቱት ደግሞ፣ 1ኛ/ ተክሉ ሀዋዝ፣ 2ኛ/ ሓየሎም አርአያ፣ 3ኛ/ ክንፈ ገብረ መድኅን፣ 4ኛ/ ቴዎድሮስ ሓጎስ፣ 5ኛ/ አረጋሽ አዳነ፣ 6ኛ/ ቢተው በላይ፣ 7ኛ/ ክብሮም ገብረ ማርያም፣ 8ኛ/ ሰዓረ ገብረ ጻድቅ፣ 9ኛ/ መስፍን አማረ፣ 10ኛ/ ሙሉጌታ ዓለም ሰገድ፣ 11ኛ/ አበበ ተክለ ሃይማኖት፣ 12ኛ/ ሰለሞን ተስፋይ፣ 13ኛ/ ሓዱሽ መስፍን፣ 14ኛ/ ሳሞራ የኑስ፣ 15ኛ/ ብርሃነ ገብረ ክርስቶስ፣ 16ኛ/ የማነ ኪዳነ /ጃማይካ/ ነበሩ።

በሁለተኛው ድርጅታዊ ጉባኤ የተመረጡ የአመራር አባላት

አዲስ የተመረጡት ማዕከላዊ ኮሚቴና ፖሊት ቢሮ የህወሓትን ማዕከላዊ ኮሚቴ ይዘትና አኪያሄድ በእጅጉ ለወጣው። ከቁጥር አንጻር አዲስ የተመረጡት ከነባሮቹ ከመብለጣቸው በላይ አስተሳሰባቸውም እንዲሁ ለውጥ ማስከተሉ አልቀረም። በጉባኤው የተወሰነው የግንባር ቀደምት አደረጃጀት ዋና ተዋንያን ከነዚህ አዲስ ከተመረጡ ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ውስጥ ነበሩ። አዲሱን የግንባር ቀደምቱ ድርጅት ለማሠልጠን ኃላፊነት የወሰደውም የፕሮፓጋንዳ ኃላፊ ሆኖ የተመደበው መለስ ዜናዊ ነበር። መለስ በወታደራዊና በሕዝብ አደረጃጀት እንቅስቃሴዎች ይህ ነው የሚባል ሚና ባይጫወትም ታጋዮችን በመቀስቀስና በመስበክ፣ ጽሑፎችን ቶሎ በማንበብና በመጻፍ ረገድ ከፍተኛ ችሎታ ነበረው። ዐልፎ ዐልፎም ድንጋይ ዳቦ ነው ብሎ እስከ ማሳመን ይደርስ ነበር። አብዛኛው ገበሬና ዝቅተኛ የትምህርት ደረጃ የነበረው የድርጅቱ አባል በመለስ የስብከት ችሎታ እጅግ ይገረም ነበር። ይህም በአብዛኛው የድርጅቱ አባላት ተሰሚነት እንዲያገኝ ረድቶታል። በ1969 ዓ.ም. ከጦርነት አፈግፍንል ተብሎ በደረሰበት ብርቱ ሂስ ሞራሉ ዝቅ ብሎ የነበረውም መለስ ከሁለተኛው ድርጅታዊ ጉባኤ በኋላ ሲያንሰራራና የሐሳብ መሪነት ለመጨበጥ ሙከራ ሲያደርግ ታይቷል።

መለስ መጀመሪያ ላይ ትኩረት ያደረገው በማዕከላዊ ኮሚቴ ተሰሚነት ከነበራቸው ጋራ የቅርብ ትስስር በመፍጠር ላይ ነበር። በተለይ ለሕክምና ውጭ አገር በመሄዱ በሁለተኛ ድርጅታዊ ጉባኤ ለማዕከላዊ ኮሚቴ አባልነት ካልተመረጠው ነገር ግን በካድሬው ጥሩ ተቀባይነት ከነበረው ከተወልደ ወልደ ማሪያም ጋራ ጥሩ ዝምድናን ፈጠረ። እንዲሁም ከማዕከላዊ ኮሚቴው አባላት መካከል ከሰዬ አብርሃ፣ ከክንፈ ገብረ መድኅንና ከሳሞራ የኑስጋ የጠበቀ ዝምድናን መሠረተ። ከቀሪዎቻችንም መጥፎ የሚባል ግንኙነት

አልነበረውም። በተለይ ቀደም ብለው የተጠቀሱትን የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ይሁንታ ካገኘ በኋላ በመጥፎ ይመለከቱት የነበሩትን ነባር የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትን ለመተቸት ሁኔታዎችን አመቻቸ። በነበረው የቀዝቀዝ የድርጅት ሁኔታ በተለይ ደግሞ ብዙ የወታደራዊ እንቅስቃሴ ባልነበረበት፣ የሕዝብ ሥራውና የውጭ ግንኙነቱ በተዳከመበትና ከሻዕብያ ጋራ የነበረው ግንኙነት በመሻከሩ ደስታኛ ካልነበሩት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትና ካድሬዎች ድጋፍ የሚያገኝበትን መንገድ በመቀየስ እንቅስቃሴ ጀመረ። ይህን እንቅስቃሴ ለማኪያሄድ ይረዳኛል ያላቸውን የማርክሲዝም ሌኒኒዝም ፅንሰ ሐሳቦችም መርጦ አወጣ። ማርክሲዝምም ይታሰብ እንደነበረው ወደ ከፍተኛ አስተሳሰብ፣ እድገትና ስብእና የሚያሻግር ርዕዮተ ዓለም መሆኑ ቀርቶ የሰላ ተቃዋሚዎችን የመምቻና የመድፈቂያ መሣሪያ መሆን ጀመረ።

ቀደም ሲል ለመግለጽ እንደሞከርኩት ህወሓት ውስጥ በማዕከላዊ ኮሚቴ ደረጃ ጎልተው ወጥተው የነበሩት የልዩነት ምንጮች ከሻዕብያ ጋራ የነበረውን ግንኙነትና የማኦ ዜ ጭንግ ብሔራዊ ዴሞክራሲያዊ አብዮትና የሕዝባዊ ዴሞክራሲያዊ አብዮትን ልዩነት የሚመለከቱ ነበሩ። ከነዚህ የልዩነት ምንጮች መካከል በተለይ ከሻዕብያ ጋራ የነበረው ግንኙነት ከፍተኛ ንትርክና አለመግባባት ፈጥሮ ነበር። የዚህ ልዩነት መካረር ነባሮቹ (veteran) የሥራ አስፈጻሚ አባላት በአዲሶቹ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ እምነት እንዲያጡ አድርጓቸው ነበር። ቀደም ሲል የጠቀስኩት ስብሐት ነጋና አረጋዊ በርሄ የተለዋወጡት ደብዳቤም የተወሰኑ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ደስተኛ አለመሆናቸውን የሚያመልክት ነበር። ይህ የነባሮቹ አመለካከት በተወሰኑ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ ሲያነጣጥር በተለይ በመለስ ላይ ያተኩር ነበር። አረጋዊ በርሄና ግደይ ዘርአ ፅዮን መለስን ጽናት እንደሌለው፣ ከመጠን በላይ ተናጋሪና ተግባር ላይ እንደማይገኝ ታጋይ ያዩት ነበር። በ1969 ዓ.ም. ዓድዋ ላይ ሊደረግ በታቀደው ወታደራዊ ጥቃት መለስንና ሌሎች በስምራት ማዕከሉ የነበሩትን ታጋዮች እንዲሳተፉ ያደረገው አረጋዊ በርሄ ነበር። በዚሁ ውግያ በተሳተፉት መለስ አፈግፍጓል የሚል ከፍተኛ ሂስና ወቀሳ ደርሶበት ነበር። ከዚህ በኋላ መለስ ይንቀው የነበረውን አረጋዊን በድፍን ጀብደኝነት እንጂ በፖለቲካ መሪነት አይቀበለውም ነበር። ይህ የሁለቱ አለመግባባት በየመድረኩ በግልጽ ይንጸባረቅ ነበር። ግደይ ዘርአ ፅዮንም መለስን እንደደካማና ለመሥዋዕትነት እንዳልተዘጋጀ ታጋይ ከማየቱም ባሻገር በፖለቲካ ብስለቱና ብቃቱ ብዙ አያደንቀውም ነበር። ዕውቀቱ የመጽሐፍና የቲዎሪ እንጂ ወደ ተግባር የሚያሻግር አይደለም የሚል አስተሳሰብም ነበረው። እነዚህ ሁለቱ ቀደምት የአመራር አባላት መለስ ላይ መልካም አመለካከት አልነበራቸውም። መለስም ይህንን ጠንቅቆ ያውቅ ስለነበር እንቅስቃሴው ሁሉ እነርሱን ለማጋለጥ ያቀና ነበር።

ስዬ በአረጋዊ ወታደራዊ አመራር ደስተኛ አልነበረም። አረጋዊን ከሽምቅ ውግያ ያለፈ ራዕይ እንደሌለውና የህወሓትን ሠራዊት ወደ ከፍተኛ አደረጃጀትና የውግያ ስልት ማሸጋገር የተሳነው እንደሆነ ያየው ነበር። በ1973 ዓ.ም. ገደማ ስዬ «ጠላትን በቁመ-ማቸነና /ንፃላኢ ብድውሉ/» የሚል ወታደራዊ አስተሳሰብ ተግባራዊ እንዲሆን አጭር ጽሑፍ አዘጋጅቶ ሐሳብ ሲያቀርብ፤ አረጋዊ በርሄ በበኩሉ የሳን ሱ ቺን ወታደራዊ አስተሳሰብ የሚያንጸባርቀውን «የቁንጫዎች ጦርነት» (War of the Fleas) በሚለው ላይ የተመሠረተ ጽሑፍ አቀረበ። በአረጋዊ አስተሳሰብ እጅግ ደቃቅ የሆኑ ቁንጫዎች በውሻ ሰውነት ተሰራጭተው አቀጭጨውና አመንምነው እንደሚገድሉት ሁሉ፣ የህወሓት ሠራዊት የሚከተለው የውግያ ስልትም ጠላትን ፊት ለፊት መግጠም ሳይሆን በሽምቅ ውግያ አማካይነት ማዳከምና አመንመኖ ማጥፋት መሆን ነበረበት። ስዬ ያቀረበው ጽሑፍ አጭር ቢሆንም የቋሚ ውግያን አስፈላጊነት የሚያመለክት ነበር። ይህ በአረጋዊና በስዬ መካከል የተፈጠረው አለመግባባት የጋይል አሰላለፉን ለውጦ ለመለስ ጥሩ አጋጣሚ ፈጠረለት።

እንደፖለቲካ ኮሚቴ ኃላፊነቱ ከመለስጋ ይበልጥ ግንኙነት የነበረው ዓባይ ፀሐዬ ከቀደምት የአመራር አባላት አንዱ ቢሆንም አሰላለፉ ግን ከእነ መለስ ጋራ ነበር። ዓባይ ፀሐዬ መጀመሪያ ላይ ጥሩ የፖለቲካ ግንዛቤ አለው ተብሎ በተጋዩ ዘንድ ከፍተኛ ተቀባይነት ነበረው። አካዴሚክ ዕውቀቱ ጥሩ ስለነበርም ነገሮችን ቶሎ የመገንዘብ ችሎታ ቢኖረውም ጥገሮች አያያዙ ግን ገራገር ነበር። ዓባይ በአብዛኛው የአመራር አባላት ይታወቅ የነበረው ግን በዋለበት አካባቢና ሁኔታ ቶሎ የያዘውን አቋም እንደየሁኔታውና እንደየተጽዕኖው ቶሎ በመለዋወጡ ነበር። ከዚህ የተነሣም መለስ በዓባይ ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ ሊያሳድርበት እንደሚችል መግመቱ ከባድ አልነበረም። በዚህ ሁኔታ ሁለተኛው ድርጅታዊ ጉባኤ ከመኪያሂዱ ቀደም ብሎ በሁለቱ የተቀመሩ አዳዲስ የፖለቲካ ፅንሰ ሐሳቦች ብቅ ማለት ጀመሩ። እነዚህ ማርክሲያዊ የተባሉት ፅንሰ ሐሳቦችም «ኢምፔሪሲዝምና ፕራግማቲዝም» ነበሩ። አሁን መለስ ብዬ ሳየው በሁለተኛው ድርጅታዊ ጉባኤ መወያያ ርእሶች ሆነው ሕይቅረቡ እንጂ ከጉባኤው በኋላ አዳዲስ የፖለቲካ ማጥቂያ መሣሪያዎች ሆነው ጥቅም ላይ ለመዋል የተዘጋጁ ርእሶች መሆናቸውን ተገንዝቢያለሁ።

10. ከሻብያ ጋራ ዳግም አለመግባባት

ከሻብያ ጋራ በመተባበር ጀብሃን ከደመሰስን በኋላ ህወሓት በትግራይ ብቸኛው ወሳኝ ድርጅት ሲሆን፤ ሻብያም በኤርትራ ብቸኛው ወሳኝ ድርጅት ሆነ። ለነገሩ በኤርትራ የጀብሃ ቅሪቶች በቡድን ተከፋፍለው እንቅስቃሴያቸውን ለመቀጠል ሞክረው ነበር። ከነዚህ መኻል «ሳግም» የሚባለውን ስብስብና የወልደ ምሕረት ቡድን የሚባለውን ለመጥቀስ ይቻላል። ከኤርትራም ውጭ በሱዳን የተለያዩ ድርጅቶች እንደ አሸን ፈልተው ነበር። ጀብሃ ሰውራዊ ባይቶ፣ ጀብሃ ማዕከላዊ ኮማንድ፣ ዴሞክራሲያዊ ምንቅስቃሴ ሓርነት ኤርትራ /ዴሞሳኤ/፣ ወዘተ... የሚባሉ ድርጅቶች በውጭ አገር ተፈጥረው ነበር። ሆኖም በሰሜን ኢትዮጵያ ወሳኞቹ የትጥቅ ትግል ድርጅቶች ህወሓትና ሻብያ ነበሩ።

እስካሁን ከጻፍኩት ለመገንዘብ እንደሚቻለው የሻብያና የህወሓት የግንኙነት ታሪክ በወረት የተሞላ ነው። ሁለቱ ድርጅቶች አንዴ ወዳጅ ሆነው ወታደራዊ ትብብር ሲያደርጉና ውግያ በጋራ ሲያከያሂዱ፣ በሌላ ጊዜ ደግሞ ሲከራከሩና ሲኮራረፉ ይታዩ ነበር። ኩርፊያውም ወደ ወታደራዊ ግጭት አያመራም ነበር። ዋናው የጠብ ምንጭ ሻብያዎች በአካባቢው አውራ ሆነው ድርጅቶችን በበላይነት ለመቆጣጠርና ለማዘዝ መፈለጋቸው ቢሆንም አብዛኛውን ጊዜ አለመግባባት የሚፈጠረው ግን የአሠራርና የፖለቲካ ልዩነትን ተላብሶ ነበር። ከነዚህ አለመግባባቶች አንዱን ለመጥቀስ ያህል በ1974 ዓ.ም. ህወሓት በሐመራና በዳንሻ መካከል ከፍተኛ ደፈጣ አኪያሂዶ ደርግ አሰማርቷቸው የነበሩትን ሰማንያ የጭነት መኪኖች ማርክ ነበር⁸¹። ዝርፍያ የተጠናወተው ሻብያ መኪኖቹን በአደራ ለማስቀመጥ ጥያቄ ያቀርባል። ህወሓትም ይህ ሊሆን እንደማይችል ገልጾ ባይሆን ሻብያ ሹፌሮችና ሜካኒኮች በአስቸኳይ ልኮልን መኪኖቹን ከቦታው አሸሽተን ጥቅም ላይ እንድናውላቸው እርዳታ ጠየቅን። በተጠየቀት መሠረትም ሻብያዎች ሜካኒኮችና ሹፌሮችን ልከው ለዚህ ትብብራቸውም ስድስት የጭነት መኪኖች ተሰጡ። ከዚህ በተጨማሪም የተወሰኑ መኪኖችን ለጊዜው እንጠቀምባቸው ብለው በውስት ወሰዱ። ከቀሪዎች መኪኖች አብዛኛዎቹ ደግሞ በኤርትራ በኩል ወደ ሱዳን ገብተው በንግድና በትራንስፖርት ተግባር እንዲሰማሩ ተደረገ። ከጊዜ

⁸¹ እነዚህ መኪኖች ደርግ ለግዳጅ ሲል በዘመቻ መልክ ያሰማራቸው የነበሩ ሲሆን አብዛኛዎቹ የግል ነበሩ። ሆኖም በደርግ ስምሪት ሥር ስለነበሩ ኃላፊነት መውሰድ ያለበት ደርግ ራሱ መሆን አለበት በማለት ለባለቤቶቹ ሳይመለሱ ቀርተዋል።

በኋላ ሻዕብያዎች በውስት የወሰዷቸውን ኤን ትሬዎች መልሱ ቢባሉ፤ «ለጊዜው እየተጠቀምንባቸው ስለሆነ ቆይተን እንመልሳቸዋለን» ብለው ሳይመልሷቸው ቀሩ።

ይህ አኪያሂዳቸው በህወሓት ዘንድ ቅሬታ ከማሳደሩም በላይ ቀደም ሲል እንደገለጽኩት ሻዕብያ ሶቭዬት ኅብረትን እንደወዳጅ አገር ማየቱና ወታደራዊ ስትራቴጂው ከሕዝቡ ርቆ በሳሕል በረሐ በመከላከል ላይ መመሥረቱ የልዩነት ምንጭ ሆኖ ቆይቷል። ከዚህ በተጨማሪም ድርጅቱ ለረጅም ጊዜ ጉባኤ አለማኪያሂዱንና ጠቅላላ አሠራሩን ቀምሮ የህወሓት አመራር ሻዕብያ ዴሞክራሲያዊ ድርጅት አይደለም የሚል አቋም ቢይዝም ይህን አቋሙን በምሥጢር ይዞት ቆየ። ይበልጥ ያበሳጩን ደግሞ ሻዕብያ የብሔር ብሔረሰብ መብት እስከ መገንጠል የሚለውን አንኳር አቋማችንን አለመቀበሉ ነበር። ይህ የሻዕብያ አቋም ኤርትራ ውስጥ ያሉትን ብሔር ብሔረሰቦች በማፈንና በመጨፍለቅ ሊጓዝ ፍላጎት እንዳለው የሚያመልክት ነው ብለን እንቃወመው ነበር።

ከፍ ብለው በተጠቀሱት ከሻዕብያጋ በነበሩት ልዩነቶች ዙሪያ ለመነጋገር በ1976 ዓ.ም. አንድ የህወሓት ልኡካን ቡድን ወደ ሳሕል አመራ። ልኡካኖቹም አረጋዊ በርሄ፣ ግደይ ዘርአ ፅዮንና ዓባይ ፀሐዬ ነበሩ። በኤርትራ በኩልም ኢሳያስ ራሱ የሚመራው ከፍተኛ ቡድን ተገኝቶ ውይይቱ ሳሕል በሚገኘው የሻዕብያ ቤዝ ዐምባ ተኪያሂደ። ሆኖም በአብዛኛዎቹ እንዲያውም በሁሉም ጉዳዮች ላይ ስምምነት ላይ ለመድረስ አልተቻለም። ሻዕብያዎች ሶቭዬት ኅብረት ወዳጅ እንጂ ጠላት ልትሆን እንደማትችልና የብሔር ብሔረሰቦች መብት እስከ መገንጠል የሚለው ትክክለኛ አቋም እንዳልሆነ በድጋሚ አስታወቁን። የተለሳለሰ የሚመስል አቋም ያሳዩት በሚከተሉት ወታደራዊ ስትራቴጂ ብቻ ነበር። ይኸውም ሳሕል ላይ የመሸጉት ሁኔታው አስገድዷቸው እንጂ የወታደራዊ ለውጥ ለማድረግ የሚያስችላቸው ሁኔታ አመቻችተው ወደ ሕዝቡ ዘልቀው ለመንቀሳቀስ እንደሚፈልጉ መግለጻቸው ነበር።

የህወሓት ከፍተኛ ልኡካን ከሻዕብያ ተወካዮችጋ ያደረጉትን ውይይት በተመለከተ ለህወሓት ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ መግለጫ ሲሰጡ፣ በውይይቱ ማጠቃለያ ላይ ሻዕብያዎችን የመሣሪያ እርዳታ ሲጠይቋቸው፣ በተለይ ኢሳያስ አፈወርቂ፣ «የማይቆጣጠሩትን ድርጅት መርዳት አይቻልም፤ እርዳታ ሲሰጥ ከበስተጀርባው የፖለቲካ ዓላማህን የማስፈጸም እንድምታ መኖር አለበት።» ብሎ እንዳለ ገልጸው ነበር። ይህ የኢሳያስ አባባል በወቅቱ ክብደት ባይሰጠውም የሻዕብያዎች ፍላጎት ህወሓትን የጋራ ጠላታቸው የሆነውን ደርግን ለማዳከም ሊጠቀሙበት እንጂ ጠንክሮ ራሱን የቻለ ኃይል ሆኖ እንዲወጣ እንዳልነበር በግልጽ ያሳያል።

ይህ የሻዕብያ አቋም የተሳሳተ እንደሆነ ለህወሓት አመራር አባላት በዝርዝር ተገልጾ ከነአካቴው ግንኙነታችን ስትራቴጂያዊ አለመሆኑ ይፋ ይውጣ ተባለ። ይህን ካደረግንም በኋላም ከሻዕብያ ጋራ የነበረን ግንኙነት ቢሻከርም አልተቋረጠም ነበር። እንዲያውም የሻዕብያ ኃይል ከህወሓትጋ የጋራ ወታደራዊ ጥቃት እንዲያካሂድ ዕቅድ ወጥቶ ተግባራዊ ሆኗል። ይህ ወታደራዊ ጥቃት የታቀደው ባዕኸር በተባለችው ከሐመራ በስተ ደቡብ 71 ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ወደ ጎንደር በሚወስደው አውራ መንገድ ላይ በምትገኘው ከተማ የሰፈረውን የደርግ ጦር ለማጥቃት ነበር። በዚህ ጦር ሰፈር ታንኮች፣ መድፎችና ሌሎች ከባድ መሣሪያዎችን የታጠቀ ከአንድ ብርጌድ በላይ ጦር መሸጎ ነበር። በዚህ የማጥቃት ተግባር በሻዕብያ በኩል የኢሳያስ ቀኝ እጅ ከሆኑት ወታደራዊ አዛዦች አንዱ በሆነው ተሽላይ ተስፋ ሥላሴ የሚመራው አንድ ብርጌድ ተሰልፎ ነበር። በህወሓት በኩልም ስዬ አብራሃና ገብሩ አሥራት ነበርን። በወቅቱ ስዬ የህወሓት ጦር ምክትል አዛዥ ሲሆን፣ ገብሩ ደግሞ የሪጅን አንድ ወይም የምዕራባዊ ትግራይ ሊቀመንበር ነበርኩ። ተዋጊውን ጦር

የሚያስተባብረውም ሓዋሎም አርአያ ነበር። ባዕኸርን አጥቅተን የደርግን ሠራዊት በቀላሉ ተበታትኖ ከነ ሙሉ ትጥቁ ምርኮኛ፣ ቁስለኛና ሙት ሆነ። ከዚህ በኋላ እዚያ የተገኘውን ንብረት የመከፋፈል ጥያቄ ተነሣ። በህወሓት በኩል የቀረበው ሐሳብ ንብረቱን በተሳትፏችን መጠን እንከፋፈል ማለትም፣ እኛ ሁለት ብርጌድ ስላሰለፍን ሁለት እጅ እንውሰድ፣ ሻዕብያ ደግሞ አንድ ብርጌድ ስላሰለፈ አንድ እጅ ይውሰድ፣ የሚል ነበር።

ሻዕብያዎች ብልጥ ሊሆኑብን ሲሞክሩ «ግድ የለም ለኛ ታንኮቹንና ከባድ መሣሪያዎቹን ብቻ ከሰጣችሁን ሌላውን ልንተውላችሁ እንችላለን» አሉን። በወቅቱ ከሁለት ሚልዮን ብር በላይ ያወጣ የነበረውን ታንኮ 500 ብር ያወጣው ከነበረው ክላሺንኮቭ ጋራ ሲነጻጸር ዋጋው የአራት ሺሕ ክላሺንኮቭ ያህል ነበር። መድፎቹም እንዲሁ ዋጋቸው ከፍተኛ ነበር። የሆነው ሆኖ እኛ ክፍፍሉ በተሳትፏችን መጠን መሆን አለበት በሚለው አቋማችን ጸናን። ሻዕብያዎችም አሁንም ሌላ መከራከሪያ በማምጣት «በተሳትፏችን እንካፈል ካላችሁ በቁጥር ሳይሆን በጥራት መሆን አለበት» ሲሉ «ጥራት ማለት ምን ማለት ነው?» ስንላቸው «የውግያ ልምድ፣ የታጠቅነው መሣሪያና አደረጃጀታችን ማለት ነው» ብለው «በዚህ መመዘኛ የኛ አንድ ብርጌድ የናንተን ሁለት ወይም ከዚያ በላይ ሊሆን ይችላል» ብለውን አረፉት። በመጨረሻ መስማማት ስላልቻልን ጉዳዩን ለየድርጅቶቻችን አስታወቅን። ስብሐት ነጋ፣ ግደይ ዘርአ ፅዮን፣ አረጋዊ በርሄና ዓባይ ፀሐዬ አባላት በነበሩበት የህወሓት ቋሚ ኮሚቴ እነርሱ በሚሉት መሠረት ይከፋፈል የሚል መልእክት አስተላለፈልን። ሁለታችንም የበላይ አመራሩ በሰጠው ውሳኔ እንደማንስማማ ብንገልጽም ለድርጊታችሁ ሂስ ይጠብቃችኋል ተባልን። በመጨረሻም የበላይ አካሉ ውሳኔ ጸንቶ ሻዕብያዎች ባቀረቡት ሐሳብ መሠረት መሣሪያው እንዲከፋፈል ተደረገ። ይህን ይከታተሉ የነበሩት የህወሓት የጦር አዛዦችና የቴክኒክ ባለሙያዎች በተለይም ሓዋሎም አርአያና ስምረት መለስ በዚህ ውሳኔ ጭግም ተናደው የህወሓት ቴክኒሻኖች ሻዕብያ የወሰዳቸውን ታንኮች ተከዜንና መረብን እቋርጠው ወደ ኤርትራ እንዳይሻገሩ የተወሰኑ ክፍሎቻቸውን አወላልቀው እንዳይንቀሳቀሱ አደረጉ። በዚህ ምክንያት ሻዕብያዎች ታንኮቹን ትተው መድፎቹንና ሌሎች መሣሪያዎቻቸው ጠቅልለው ወደ ኤርትራ ተመለሱ። ይህ የተፈጠረው አለመግባባት በሁለቱ ድርጅቶች መካከል የነበረውን ግንኙነት ይበልጥ ሊያሻክረው ችሏል።

ዚህ ዓመት መጨረሻ ገደማ የህወሓት ፖሊትቢሮ ስብሰባ ተከያሂዶ በኤርትራ ያሉትን ሁለት ብርጌዶች ወደ ትግራይ እንዲመለሱ ወሰነ። ሻዕብያዎች ቀደም ሲል የሳሕል ግንባር ልማሳሳ አዲስ ታጋዮችን አሠልጥን እስክናሚላ ድረስ እነዚህን ብርጌዶች አትመልሱ ብለው ጠይቀው ነበር። ሆኖም ጥያቄያቸው ተቀባይነት ሳያገኝ እንዲያውም በተቻለ ፍጥነት ኃይላችንን ወደ ትግራይ መልሰን የማጠናከር ሥራ ማከናወን አለብን ተብሎ ተወሰነ። ሳሕል ላይ የነበረውን ኃይላችንን ለመመለስ ለሻዕብያ የሚሰጠው የጊዜ ገደብ ከአንድ ወር ተኩል ብልጥ የለበትም የሚል ውሳኔም ተላለፈ። ይህን ውሳኔ ለሻዕብያ ለማሳወቅና ሠራዊታችን የሚመለስበትን አግባብ ለመነጋገር አውዓሎምና ገብሩ ወደ ሳሕል እንድንሄድ ተወሰነ። ጭትቱ አውዓሎም ወልዱ የማግበረ ኢኮኖሚ ኮሚቴ አባል ሆኖ በሱዳን ተመድቦ ይሠራ የጣር ሲሆን እኔ ደግሞ የሪጅን አንድ ሊቀመንበር ነበርኩ። ፖሊትቢሮው ሁለቱን ብርጌዶች ከማስመለስ በተጨማሪ የሶማሊያ መንግሥት የሰጠንና በሻዕብያ በኩል ተጓዥ እንዲደርሰን የተስማማንበትን ከሦስት ሺሕ በላይ ክላሺንኮቭና ሲሞኖቭ ጠመንጃዎች ከመሰል ጥይቶቻቸው የመረከብና በሐመራ መንገድ በተደረገው ደፈጣ ውግያ ከተገኙት የጭነት መኪኖች በውስት የወሰዱቸውን ማስመለስ ተልእኮም ሰጥቶን ነበር። ከዚህ ሌላም ሻዕብያዎች ሽራሮ ላይ እህል ለመሸመት መጥተው ገንዘብ ጎድሎብናልና አበድሩን ብለው የሰዱትን አንድ መቶ ሺሕ ብር እንዲመልሱልን መጠየቅ ነበረብን።

ይህን የፖሊትቢድውን ውሳኔ ለማስፈጸም ሁለታችን ወደ ሳሕል አመራን። አውግሎም ወደ ሳሕል ብዙ ጊዜ ተመላልሶ ስለነበር ቦታውን በሚገባ ያውቀው ነበር፤ እኔ ግን ለአካባቢው አዲስ ነበርኩ። ሳሕል እንደደረሰን አምበርብብ ወደሚባለው የድርጅቱ ዋና የስምሪት ማዕከል አመራን። በአካባቢው የኢሳያስ አፈወርቂና የሌሎችን ከፍተኛ አመራሮች ጽሕፈት ቤቶች ይገኙ ነበር። እኛ ያረፍነው ከኢሳያስ አፈወርቂ ጽሕፈት ቤት አጠገብ ነበር። በወቅቱ ኢሳያስ ለሥራ ጉዳይ ወደ ውጭ አገር ተጉዞ ስለነበር በአካባቢው አልነበረም። ኢሳያስ የድርጅቱ ምክትል ሊቀመንበር ይሁን እንጂ ፈላጭ ቆራጮና ሥልጣን አልባውን የድርጅቱን ሊቀመንበር ሮመዳን መሐመድ ኑርን የሚያሸከረክረው እርሱ ነበር። በተወሰነ ደረጃ ጠንክሮና ነጻ ሆኖ ኢሳያስን የሚከራከረው ወታደራዊ አዛዥ ኢብራሂም ዓፋ ነበር።

ሳሕል ደርሰን ጥቂት ሰዓታት እንደቆየን በሻዕብያ ፖሊትቢድ ጽሕፈት ቤት ለስብሰባ ተጠራን። በዚህ ስብሰባ ከኢሳያስ በስተቀር ሁሉም የፖሊትቢድ አባላት ነበሩ። ሊቀመንበር ሮመዳን መሐመድ ኑር፤ የሕዝብ አደረጃጀት ኃላፊው ስብሐት ኤፍሪም፤ ወታደራዊ አዛዥ ኢብራሂም ዓፋ፤ የድኅንነትና ስለላ ኃላፊው ጴጥሮስ ሰለሞን፤ የፕሮፖጋንዳ ኃላፊው ኃይለ ወልደ ተንሣይ በስብሰባው ነበሩ። ምናልባት በሀውሐት ጽሕፈት ቤት በኩል መልእክት ተላለፎ ካልሆነ በስተቀር የመጣንበትን ጉዳይ አልነገርናቸውም ነበር። የመጣንበትን ጉዳይ በመገመትም ሊሆን ይችላል አስቀድመው ያለንበትን ወታደራዊ ሁኔታ እንግለጽላችሁ ብለውን ጴጥሮስ ሰለሞን የኢትዮጵያን ካርዘልካቦር ዘርግቶ የደርግን ሠራዊት አጠቃላይ ቁመናና አቀማመጥ አስረዳን። ዐልፎ ዐልፎ ከሚሰጠው የማናናቅ የግል አስተያየት በስተቀር ያቀረበልን መረጃ ሁሉ ትክክለኛ ነበር። በወቅቱ እኛ የነበረን መረጃ እርሱ ካቀረበው እምብዛም የተለየ አልነበረም። ልዩነቱ የእርሱ አቀራረብ ዘርዘር ያለና በካርታ ንድፍ የተደገፈ መሆኑ ብቻ ነበር።

ገለጻውን ካዳመጥን በኋላ የመጣንበትን ጉዳይ አብራራን። ሌሎቹን ጉዳዮች አቆይተንም በዋናው ጉዳይ ማለትም ኃይላችንን በማስመለሱ ጉዳይ ላይ አተኮርን። ኃይላችንን ለምን መመለስ እንደፈለግን ሲጠይቁንም ያለንን ሠራዊት በአጠቃላይ ለማሠልጠንና ለማጠናከር እንደምንፈልግ ነገርናቸው። የማጠናከሩ ሥራ ምን ያህል ጊዜ እንደሚፈጅም ሲጠይቁን በአማካይ ሁለት ወራት እንደሚፈጅ ነገርናቸው። ይህን ያዳመጠው ስብሐት ኤፍሬም «የገበሬ ሠራዊት ቁጭ ሲል ይበልጥ ይደነቁራል እንጂ ሊጠናከር አይችልም። የገበሬ ሠራዊት የሚጠናከረው በውግያ እንቅስቃሴ ሂደት ነው። ቢዋጋና ቢንቀሳቀስ ይሻላል» የሚል አስገራሚ አስተያየት ሰነዘረ። አስተያየቱ ትክክል እንዳልሆነ ተናግረን ሠራዊቱ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ተጠቃሎ ወደ ትግራይ መመለስ እንዳለበትና አንዱ ብርጌድ ግን በሁለት ሳምንት ውስጥ ትግራይ መድረስ እንዳለበት ነገርናቸው። ሊቀመንበር ሮመዳን መሐመድ ኑር «በዚህ ጉዳይ ላይ ከስብሐት ነጋ ጋራ ስለምንነጋገር ውይይቱን በዚህ ብንቋጪው ይሻላል» አለ። «ይህ ውሳኔ የስብሐት ነጋ ሳይሆን የፖሊትቢድው ስለሆነ ከስብሐት ጋራ ብትነጋገሩ የምትለውጡት ነገር የለም» ብለን መለስንለት። በመቀጠልም፤ «እኛ እየተነጋገርን ያለነው የፖሊትቢድውን ውክልና ይዘን ነው፤ ስብሐት ሊቀመንበር ቢሆንም ይህን ውሳኔ ሊቀላብስ አይችልም፤» አልናቸው። አንዳንዶቹ ነገሩ የገባቸው ይመስል ነበር። በተለይ ወታደራዊ አዛዥ የነበረው ኢብራሂም ዓፋ በድፍረት፤ «ይህ ጉዳይ የእነርሱ ስለሆነ በውሳኔያቸው ጣልቃ ገብተን መከራከር የለብንም፤ ባሉን መሠረት መፈጸም ይኖርብናል፤» ካለ በኋላ ሠራዊቱን መመለስ በተመለከተ ጥያቄ ያነሣ አልነበረም።

ጥቂት ቆይተው ግን ይህ ኃይል ወደ ትግራይ በሚመለስበት ጊዜ ስስ የሆኑ የደርግ የጦር ሰፈሮችን በጋራ ብናጠቃ ጠቃሚ ይሆናል የሚል ሐሳብ ሰነዘሩ። ስስ የምትሏቸው የጦር

ሰፈሮች የትኞቹ ናቸው? ብለን ስንጠይቃቸውም ተሰነይንና ዓረዛን ጠቀሱልን። «ይህ ጉዳይ የኛን የማጠናከር ዕቅድ ስለሚያዘገየው በዚህ አንስማማም፤ ይህን በተመለከተ ወደ ፖሊት ቢሮው የምናስተላልፈው መልእክት አይኖርም» አልናቸው። በዚህ ጉዳይም እንደማንስማማ ሲገነዘቡ በተባለው ጊዜ ኃይላችን እንዲመለስ ተስማሙ። በዚህ ውይይት ሁሉም ከጠበቅነው ወላይ ለዘብ ብለው አገኝተናቸው ነበር።

ኃይላችንን የመመለሱን ጉዳይ እንደጨረስን የሻዕብያ አመራር አባላት ሊነሱ ሲዘጋጁ አውግሎም ሌሎች ጥቃቅን ጉዳዮችም ስላሉን አዳምጡን ብሎ፤ ሁሉም እንደተቀመጡ ገገግሩን ቀጥሎ፤ «1ኛ/ ከሶማሊያ የተሰጠንን የጦር መሣሪያ መውሰድን በተመለከተ፤ 2ኛ/ ከአሁን በፊት በውሰት የወሰዳችኋቸውን መኪኖች መመለስን በተመለከተ፤ 3ኛ/ አባላቶቻችሁ የተበደሩትን አንድ መቶ ሺሕ ብር መመለስን በተመለከተ ልንነጋገር እንፈልጋለን» አለ። በዚህም ርመዳን መሐመድ ኑር እጅግ ተናጸ፤ «ከሶማሊያ የተሰጣችሁ የጦር መሣሪያ የማንንዝ ጉዳይ ጥቃቅን ነው ትላለህ?» ሲል ተናገረ። እኔ ጣልቃ ገብቼ «ጥቃቅን ያለው እኮ ልዩ ልዩ (miscellaneous) ለማለት ፈልጎ እንጂ ነገሩን ለማሳነስ አይደለም» ብዬ ካረጋጋኹት በኋላ ርዋዳን፤ «እሺ እንግዲያውስ ሦስት ሺሕ አውቶማቲክ ጠመንጃዎች ከነመሰል ተተኪሾቻቸው በስንት መከራ ከሶማሊያ እዚህ ደርሰዋል። እንዲያውም ሳውዲዎች ከሶማሊያ ለእኛ የመጣውን መሣሪያ የጫነችውን ጀልባ አግተው ጫደውታል። ዕድለኞች ሆናችሁ የእናንተ ስለደረሰላችሁ ይህን የሚያንጉዙ መኪኖችን ልካችሁ ትጥቁን ልትወስዱ ትችላላችሁ» አለን። በዚህ መሠረትም ወድያው የሬድዩ መልእክት አስተላልፈን አስር የጭነት መኪኖችና እነዚህን የሚረከቡ ታጋዮች እንዲላኩ ጠየቅን። ሳይውሉ ሳያድሩም የትጥቅ ዝግጅት ክፍላችን አባላት የሆኑት እነ ወልዳይ ኪዳኑ እስር መኪኖችን ይዘው ከተፍ አሉ። ከሶማሊያ የተላከልንን ትጥቅም ከተከማቸበት ቦታ ሂደው በዓይናቸው ተመለከቱት።

ሻዕብያዎች የተዋሷቸውን መኪኖችና መቶ ሺሕ ብሩን መመለሱን በተመለከተ ስብሐት ኢፍሬም «መኪኖቹን በተመለከተ እኛን ከምትጠይቁን የሰንቅና የትጥቅ ክፍሉን ብትጠይቁ ይሻላል። መቶ ሺሕ ብሩን በተመለከተ ግን አልነገርናችሁም እንጂ አንድ የእናንተ ብርጌድ ወደ ኤርትራ ገብቶ ሳለ ለምሳ ሰንቅ ቸግሮት ሩዝ ቀርቦለት ነበር። ያው መቶ ሺሕ ብር ያህል የሚያወጣ ሩዝ አቅርቦንለታል» ሲል መለሰልን። መልእክቱ ግልጽ ነበር። ሻዕብያዎች የጭነት መኪኖቹን ቀርቶ አንድ ጠመንጃም ለመመለስ ውሳኔ የሚሰጣቸው ከኢሳያስና ከመሰሎቹ ሆኖ ሳለ፤ የክፍል ኃላፊዎችን ጠይቁ ሲሉን፤ መኪኖችን እንደነጠቁን ተገነዘብን። መቶ ሺሕ ብርም እንኳን ለአንድ ምሳ ሊጠፋና አንድን ብርጌድ ለሁለት ሳምንት ሊመግብ ይችል እንደነበር እናውቅ ነበርና ገንዘቡን እንደ ተበላ ቁማር ቆጠርነው። ለነገሩ ሁለቱ ትላልቅ ውሳኔዎች ስለተፈጸሙልን ከሶማሊያ የመጣውን መሣሪያ የሚያንጉዙትን መኪኖቻችንን ትተን ወደ መጣንበት ተመለስን።

እኛ በተመለስን በሁለተኛው ቀን ኢሳያስ ከውጭ ተመልሶ ሳሕል ገባ። እንደተመለሰ ውሳኔው ሁሉ ተነግሮት ይመስላል «ሠራዊቱ ይመለሳል፤ ከሶማሊያ የተሰጣችሁን መሣሪያ ግን ሳውዲዎች ቀይ ባሕር ላይ ሰላገቱት እኛ ጋራ የለም፤» የሚል መልእክት አስተላለፈ። ይህ መልእክት ለእኛም አስሩን መኪኖቻችንን ላመጡትና በዓይናቸው ለሀወሐት የተሰጠ የሚለውን ጽሑፍ በመሣሪያው ላይ ታትሞ ላዩት ታጋዮቻችን እጅግ አስቂኝም አሳዛኝም ነበር። እውነቱ ቀይ ባሕር ላይ ሁለት አነስተኛ ጀልባዎች መሣሪያ ይዘው ወደ ኤርትራ ሲንቀሳቀሱ ከሶማሊያ ለሻዕብያ የተላከውን መሣሪያ የጫነው ጀልባ በሳውዲ ዓረብያ የጸጥታ ኃይሎች ቁጥጥር ሥር መዋሉ ነበር። ይህንንም ቀደም ሲል እንደገለጽኩት ርመዳን መሐመድ ኑር ራሱ አረጋግጦልን ነበር።

ሻዕብያዎች ይህ ሁሉ ዝርፊያ አልበቃ ብሏቸው እነዚያ መሣሪያ እንዲያጓጉዙ የተላኩትን መኪኖች አቆይተው ከተሰነይ ወደ ሳሕል የጦር መሣሪያና ስንቅ እንዲያመላልሱ አደረጉ። እኛ ኤርትራን ለቀን ከሄደን በኋላ ሻዕብያዎች ተሰነይን አጥቅተው ቁጥር ስፍር የሌለው የጦር መሣሪያ ከማረኩ በኋላ ለአስር ቀናት ያህል መኪኖቹን ተጠቅመውባቸው በመጠብቅ መንገድ ባዲቸውን ሽኝተዋቸዋል። ኢሳያስም ቀደም ሲል ተናግሮት የነበረው የማንቆጣጠሪውን ድርጅት እናስታጥቅም የሚለውን መርሁን በዚህ መልኩ ሥራ ላይ አዋለው።

ሻዕብያዎች የቆዩት ብርጌዶች ከተመለሡ በኋላ የህወሓት ኃይል በአጠቃላይ ትግራይ ውስጥ ተከማቸው ሠራዊቱ ከአኃዝ አንጻር ሲታይ ዱሮ ከነበረው እጅግ ቢበረክትም ብቃቱ ግን እንደ ግዙፍነቱ አልነበረም። በአንዳንድ አካባቢዎች የተደረጉ የማጥቃት መከራዎችም እንደሚፈለገው አልተሳኩም። ለዚህ በአብነት የሚጠቀሰው የህወሓት ሁለት ብርጌድ ጦር ደባርቅ የነበረውን አንድ ሻለቃ ጦር ለማጥቃት ተንቀሳቅሶ ስኬታማ አለመሆኑ ነው። ይህ አጋጣሚ እጅግ ተጋኖ ህወሓት በሁሉም መስኮች ባለበት ቆሞ እንደ ቀረ ማረጋገጫ ተደርጎ ግምገማ እንዲኪያሂድ ተወሰነ።

የህወሓት ውስጣዊ ችግሮች እየተባባሱ ሄደው ከሻዕብያዎች የነበረው ግንኙነትም እንዲሁ እየተበላሸ ሄደ። በ1977 ዓ.ም. መጀመሪያ ወራት ላይ የህወሓት ፖሊቲቢሮ ከሻዕብያ ጋራ ያለን ግንኙነት ምን ዓይነት እንደሆነ ለሻዕብያ፣ ለህወሓት አባላትና ለሕዝቡ በአጠቃላይ ግልጽ እናድርግ ብሎ ወሰነ። ከአሁን በፊት በድርጅቱ የውስጥ አቋም ሆኖ ተደብቆ የቆየው አቋምም እንዲገለጽ ተወሰነ። ከሻዕብያዎች የነበረን ግንኙነትም ስልታዊ እንጂ ስትራቴጂያዊ እንዳልሆነ ይነገር ተባለ። ለዚህም ሦስት የህወሓት ልዩነት ማለትም፣ 1ኛ/ ሥዩም መስፍንን፣ 2ኛ/ ሰዬ አብርሃን፣ 3ኛ/ ገብሩ አሥራትን፣ የሚያካትት ቡድን ካርቱም ላይ ከሻዕብያ ወኪሎች ጋር ተገናኝቶ አቋማችንን ገለጸ። በሻዕብያ በኩል ድርጅቱን ወክለው የተገኙት ደግሞ፣ 1ኛ/ ስብሐት ኤፍሬም፣ 2ኛ/ ብርሃነ ገብረ እግዚአብሔር፣ የተባሉት የፖሊቲቢሮ አባላት ነበሩ። በዚህ አጋጣሚ ሻዕብያ የቡርክዋ ድርጅት እንደመሆኑና ዴሞክራሲያዊ እንዳለመሆኑ ከህወሓት ጋራ ስልታዊ እንጂ ስትራቴጂያዊ ግንኙነት ሊኖረው እንደማይችል ነገርናቸው።

ሻዕብያዎች ውይይቱ ከመጀመሩ በፊት ውይይቱን በቴፕ መቅዳት ይቻል እንደሆነ ጠይቀውን ይህን ፈቀደንላቸው ስለነበር ውይይቱን ቀድተውት ነበር። በውይይቱ ሂደት አንዳንድ ጥያቄዎችን አንሥተው ለምሳሌ ለምን ዴሞክራሲያዊ አይደላችሁም የቡርክዋ ድርጅት ናችሁ እንዳልናቸው ማብራርያ ጠየቁ። ዴሞክራሲያዊ ድርጅት እንዳልሆኑ የደመደምነው ሶቭዬት ኅብረትን እንደ ወዳጅ ከሚወስድ አቋማቸው፣ ለረጅም ጊዜ ድርጅታዊ ጉባኤ ካለማካሄዳቸው፣ ሠራዊታቸውን በግዴታ ከመመልመላቸውና ከሕዝቡ ጋራ ያላቸው ግንኙነት ሽካራ ከመሆኑ ተነሥተን እንደሆነ የቡርክዋ ድርጅት ያልናቸው ደግሞ በማርክሲያዊ ሌኒኖዊ ርዕዮተ ዓለም ስለማያምኑ እንደሆነ ገለጽንላቸው።

ሻዕብያዎች ሦስታችንም በየተራ የሰጠውን መግለጫ በጥሞና ካዳመጡ በኋላ አጠር ያለ መልስ ሰጡ። በተለይ ቀልድና ፌዝ የማይለየው ወዲ ኤፍሬም «እግዚአብሔር ይስጥልን፤ እኛ ቡርክዋዎች ነን፤ እናንተ ደግሞ የላብ አደሩ ወይም የፕሮሌታሪያቱ ወኪሎችና ዴሞክራቶች ናችሁ። በአቅጣጫችሁ ግፉበት፤ በየፊናችንም እንቀጥል» አለ። በኛ በኩል ልዩነቱ እንዳለ ሆኖ፣ በሚያገናኙን ጉዳዮች ዙሪያ እንገናኝ የሚል ሐሳብ ደጋግግመን ብናቀርብም ይህ ፈጽሞ ሊሆን እንደማይችልና ከእንግዲህ ግንኙነት እንደማይኖረን ገልጸውልን ተለያየን።

11. የ1977 ዓ.ም. ድርቅና ሻዕብያዎች የተውት ጥቁር ነጥብ

የ1977 ዓ.ም. አጠቃላይ አዝመራ እጅግ መጥፎ ከመሆኑም በተጨማሪ በርካታ የኢትዮጵያ አካባቢዎች በድርቅና በረሀብ ተጠቅተው ነበር። በተለይ ትግራይ በጦርነቱ ምክንያት የተፈጠረው ችግር ሳይበቃው ድርቅም ክፉኛ መቶት ነበር። ሁኔታው ለሕዝቡም ይሁን ለድርጅቱ ትልቅ ፈተና የጋረጠ ስለነበር በጋራ መፍትሔዎችን ማፈላለግ ያስፈልጋል ነበር። ሀወሓት ያጋጠመው የዝናብ እጥረትና በስፋት የተከሰተው ተምች በጋራ የፈጠሩትን የምግብና የከብት መኖ እጥረት ኢኮኖሚውን በአጠቃላይ እንዳሽመደመዱት ቶሎ ለመገንዘብ ችሎ ነበር።

ይህ የኢኮኖሚ መሸመድመድ የድርጅቱን ህልውና ብቻ ሳይሆን የሕዝቡንም ህልውና እንደሚፈታተን በመገንዘብ ቅጽበታዊ የፖሊሲ አቅጣጫዎችን ለመንደፍ ተገደድን። ደርግ ይህን አጋጣሚ ተጠቅሞ ድርጅቱንና የድርጅቱ መሠረት የሆነውን ሕዝብ ሊበታትን ስለሚችል ይህ ጉዳይ ቀዳሚ ተግባር መሆን እንዳለበት አመራሩ ስምምነት ላይ ደርሶ ውድያውኑ የሕዝቡ ሕይወት የሚታደግበት እርምጃ ለመውሰድ ወሰነ። በዚህ መሠረት ደርግ በሚቆጣጠረው አቅራቢያ የሚኖረው በድርቅ የተጠቃው ሕዝብ ደርግ ወደ ተቆጣጠራቸው አካባቢዎች ሂዶ ሕይወቱን እንዲያድን ምክር ሲሰጠው ከደርግ ቁጥጥር ራቅ ጭ አካባቢዎች የሚኖረው ሕዝብ ደግሞ በሁለት አቅጣጫዎች የዕለት ደራሽ ምግብ የሚያገኝበት ሁኔታ እንዲመቻች ስምምነት ላይ ተደረሰ። በዚህ መሠረትም የውጭ ገንዘብ ክፍሉ ያለውን አስቃቂ ድርቅና ረሀብ ለዓለም ኅብረተሰብ በማሳወቅ ወደ ሱዳን ለሚገርፈው በመቶ ሺዎች ለሚቆጠረው ሕዝብ እርዳታ እንዲጠይቅ ተነገረው። የውጭ ጉዳይ ክፍሉም አገር ውስጥ እጅግ አስከፊ ድርቅና ረሀብ እንደተከሰተና በመቶ ሺዎች የሚቆጠሩ ወገኖች ወደ ሱዳን እየተሰደዱ መሆናቸውን ለሰላሳ ገልጾ ዝግጅት እንዲያደርጉ ጠየቀ።

ይህ ዓይነቱ እንቅስቃሴ እየተደረገ በአገር ቤት ደግሞ በድርቅ የተጠቁ ወገኖች ውቅጦላቸው በረሀብ እንዳያልቁ ወደ ሱዳን እንዲንቀሳቀሱ ዝግጅት ተጀመረ። ከሱዳን ድንበር ራቅ ባሉ የትግራይ አካባቢዎች ማለትም በራያ፣ በእንደርታ፣ በተምቤን፣ በዓጋመ፣ በክልተ ዓውላዕሎ፣ በዓድዋና በአክሱም የነበሩ ወገኖች ወደ ሱዳን ቶሎ እንዲንቀሳቀሱ ሲነገራቸው በሽሬ፣ በተለይ ደግሞ በቆላማው አካባቢ የነበሩት ግን ከሱዳን ጠረፍ ሄደው የሚያስፈልጋቸውን ያህል ምግብ እንዲያመጡ ዝግጅት ተደረገ። በዚህም መንገድ በርካታ የምዕራብ ትግራይ በተለይ የሽሬ ቆላማው አካባቢ ነዋሪዎች በአሁያ፣ በግመል፣ በቅሎ፣ በቤሬ፣ እንዲሁም በጀርባቸው እህል እየተሸከሙ ከዳንሻ አካባቢ የሚያስፈልጋቸውን ምግብ እንጉዘው ራሳቸውን ታደጉ። ከቀሪው የትግራይ ክፍል ወደ ሱዳን የሚጓዙት ደግሞ ግረቶች አካባቢ ሁሉ ምግብ እየተዘጋጀ እንዲቀርብላቸው ከምዕራብ ትግራይ እስከ ሱዳን ጠረፍ ድረስ ጊዜያዊ መጠለያና መመገቢያ ስፍራዎች ተቋቋሙ። በርካታ መኪኖችም ተመድበው ለዚያ ቁጥር ስፍር ለሌለው ሕዝብ ምግብ ማቅረብ ጀመሩ። ምግብ አራግፈው ሊመለሱም ዐቅመ ደካሞቹን እየጫኑ ወደ ሱዳን ያጓጉዙ ነበር።

ይህ ክስተት ለማንኛውም ጤነኛ አእምሮና ስብእና ላለው ሰው እጅግ አሳዛኝና ዘግናኝ ነበር። ስደተኞቹ ከሁሉም አቅጣጫ መጥተው ምዕራብ ትግራይ ላይ ሲፈሱ የሪጅኑ አመራር ይህን አሳዛኝ ችግር ለመወጣት ሌት ተቀን መሥራት ነበረበት። በዚህ ሪጅን ተመድበን ይህን ሁኔታ ስንከታተል የነበርነው የሀወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ስለሞን ተስፋይ፣ እርከበ ዕቁባይ፣ ሙሉጌታ ዓለም ሰገድና ገብሩ አሥራት ነበርን። ሊቀመንበሩ ገብሩ

አሥራት፣ አርከበ ዕቁባይ ወታደራዊ አዛዥ፣ ስለሞን ተስፋይ የሕዝብ አደረጃጀት፣ ሙሉ-ጌታ ዓለም ሰገድ የማጎበረ ኢኮኖሚ፣ ኃላፊዎች ነበሩ። ሁሉም በሥራቸው ያሉትን ከፍተኛ ካድሬዎች በማስተባበር ይህን ትልቅ ሕይወት የማጸን አጥፊነትን ይመሩ ነበር።

በየቀኑ ወደ ሪጅኑ የሚጓዘው ስደተኛ ቁጥር ስፍር ስላልነበረው የሚያጋጥመውም ችግር እንዲሁ ከባድና ውስብስብ ነበር። ነፍሰ ጡሮች፣ በረሀብ የተጎሳቆሉና ሞት አፋፍ ላይ የደረሱ ሽማግሌዎች፣ ሕፃናትና እናቶች በብዛት ነበሩ። ከጊዜያዊ መጠለያዎቹ ሲደርሱም ሕይወታቸው የሚያልፈውም ብዙ ነበሩ። ሆኖም የነበረው ዝግጅት ከፍተኛና ጥንቃቄ የተሞላበት ስለነበር መንገድ ላይ የሞቱት ጥቂት ነበሩ ለማለት ይቻላል። በዚህ የበጎ አድራጎት ሥራ ጭራሽ ሊረሱ የማይችሉ በፈቃደኝነት አውላ በረሐ ላይ አገልግሎት ይሰጡ የነበሩ የውጭ ዜጎችም ነበሩ። አንድ ከእንግሊዝ አገር የመጣና «የእንሰላት ነጻ አውጪ ግንባር» (Animal Liberation Front) አባል ኢትዮጵያ ውስጥ ከባድ ድርቅና ረሀብ መከሰቱን ሲሰማ የነርስ ሥራውን ጥሎ የመጣ ነበር። ሆኖም በቂ የሕክምና ቁሳቁስና መድኃኒት ስላልነበር በሙያው ሳይሠራ የታማሚ ስደተኞችን ልብስ በማጠብ ያገለግል ነበር። ጠዋት ተነሥቶ በትውከት፣ በሽንትና በተቅማጥ የተበላሹትን ብርድ ልብሶችና አልባሳት ሰብስቦ ወንዝ ወርዶ ልብሶቹን ሲያጥብ ውሎ ያጠበውን ተሽከሞ ወደ መጠለያው ይመለሳል። ይህን የታዘብኩት ማይ ሐንሰ በተባለው ጊዜያዊ መጠለያ ሲሆን በወቅቱ የዚህ ሰው ሰብአዊነት እጅግ አስገርሞኝ ነበር። ይህን ግለሰብ እንደምሳሌ ጠቀስኩት እንጂ በርካታ ከውጭ የመጡ ሴት ነርሶችም በበጎ ፈቃደኝነት በዚህ ሰብአዊ ዘመቻ ተሳትፈዋል። በቂ ምግብ፣ መጠለያና መጻዳጃ በሌለበት ሁኔታ ለወራት ላደረጉት ሕይወት የማጸን እንቅስቃሴና ለሰጡት አገልግሎት ከፍ ያለ ምስጋና ሊቸራቸው ይገባል። በሌላ በኩል በዚህ ግዙፍ የስደተኞች እንቅስቃሴ ወቅት ደርግ የአውሮፕላን ድብደባውን ባለማቋረጡ በአውሮፕላን የተገደሉ ረሀብተኞች ነበሩ።

በስደተኞች ላይ ከፍተኛ እልቂት የደረሰው የሚፈለገውን ያህል ዝግጅት ባልተደረገባቸው ሱዳን ውስጥ በነበሩት ጊዜያዊ ማረፊያ ጣብያዎች ነበር። በነዚህ ጣብያዎች በሺዎች የሚቆጠሩ ዜጎች በኮሌራ፣ በውሃ ጥምና በወባ በሽታ ሲያልቁ በወቅቱ አስቃቂው ሞታቸው በካሜራ ዓይን ተቀርጿል። በተለይ ትኩል ባብ በተባለው ከሰላ አካባቢ በነበረው መጠለያ የደረሰው ዕልቂት እጅግ ዘግናኝ ነበር። ያንንም የተመለከቱ ዓለም ዐቀፍ ለጋሾች ወድያው እርዳታ በገፍ አፍሰዋል፤ በጎ ፈቃደኛ ነርሶች፣ የሕክምና ቁሳቁስ፣ ተሽከርካሪዎችና ምግብም በገፍ ወደ ሱዳን ልከዋል። ከሞት የተረፈውና እንደምንም እዝያ የደረሰው ቁጥሩ 170 ሺሕ⁸² የሚሆን ረሀብተኛ ሕይወቱ ታደገ። ጠንከር ያለውንና በእርሻ ሥራ ሊሰማራ የሚችለው የሚቀጥለው የአዝመራ ወቅት ከመጀመሩ በፊት እየተመረጠ በሬ፣ ዘርና የወራት ቀለብ ተሰጥቶት ወደ መጣበት እንዲመለስ ተደረገ። ይህ ፕሮግራም ህወሓት የነደፈው አጠቃላይ የመልሶ ማቋቋም ፕሮግራም አካል ነበር።

በዚህ ወቅት ሻዕብያ በሕዝቡ ላይ የፈጸመው ግፍ ፍጹም የማይረሳ ነው። ህወሓት ከሻዕብያጋ መልካም ግንኙነት ባይኖረውም ስደተኛው ለማንዝና የዕለት ደራሽ ምግብ ከሱዳን ለማስገባት ያቀደው ሻዕብያ በሚቆጣጠረው መሬት በማለፍ ነበር። በመሆኑም ከከሰላ እስከ ማይ ሐንሰ ያለውን መሥመር ተከትለን ጊዜያዊ ማረፊያዎችና መጠለያዎች አቋቁመን ነበር። የመጀመሪያቹ ስደተኞች ከሰላ አካባቢ የደረሱትም ትግራይን አቋርጠው የኤርትራን ምዕራባዊ ቆላ ክፍልን በመሻገር ነበር። የመጀመሪያው የዕለት ደራሽ ስንቅ ወደ

⁸² ዝኒ ከማሁ፣ የህወሓት ድርጅታዊ ታሪክ፣ ገጽ 163

ትግራይ የተጓጓዘው ይህንኑ መሥመር ተከትሎ ነበር። ሆኖም ድንገት ሳይታሰብ ሻዕብያዎች ከሱዳን ምግብ ለማምጣት ሲጓዙ ስደተኞችን ጭነው ይሄዱ የነበሩትን የህወሓት መኪኖች ሸላሎ አካባቢ አገቱ። ነገሩ ጊዜያዊ ችግር ስለመሰለንም ስለሞን ተስፋይ /ጤሞን/ እና አንድ ሌላ ታጋይ ነገሩን እንዲያቀዘቅዙና እንቅስቃሴው እንዲቀጥል እንዲያደርጉ ላክን። ነገር ግን ሻዕብያዎች ያሉበት ቦታ ለመድረስ ጥቂት ሲቀራቸው የጥበቃ ኬላውን እንዳያልፉ ተከልክለው ወደ መጡበት እንዲመለሱ ተነገራቸው። ስለሞን የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባል እንደሆነና በአሳሳቢ ጉዳይ ላይ ለመነጋገር እንደመጣ ቢነግራቸውም ጭራሽ ሊያዳምጡት አልፈቀዱም።

እነሰለሞን ያጋጠማቸውን ችግር ዓዲ መሓመዳይ በተባለ የሪጅኑ ቤዝ ዐምባ ለነበርነው አመራር አስረዱ። የሪጅኑ አመራሩ ከሻዕብያጋ የነበረው ግንኙነቱ እንደተበላሸና ሊጠገን እንደማይችል ካረጋገጠ በኋላ ሌሎች አማራጮችን ማፈላለግ እንደሚገባ ለሳይኛው አመራር አስታወቀ። ወደ ሱዳን እንዳይንቀሳቀሱ በሻዕብያ የታገቱት መኪኖችም አቅጣጫቸውን ለውጠው ተከዜን ተሻግረው ወልቃይት እንዲገቡ ተደረገ። ይህ ሁሉ ሲሆን ደርግ እንዳይደርስብንና ስደተኞች እንዳያልቁብን የምንንቀሳቀስው በጥድፍ ነበር። በወቅቱ ደርግም ሁኔታውን ተገንዝቦ ይመስላል በህወሓት ላይ ወታደራዊ ዘመቻ ከፍቶ አሳሳቢ አጣብቂኝ ውስጥ ገባን። አማራጭ ስላጣንም በጨለማ መንቀሳቀስ የነበረባቸውን ኮንቬንሽኖች በአውሮፕላን ሊደበደቡ ቢችሉም በጠራራ ፀሐይ ማንቀሳቀስ ጀመርን። ሻዕብያ ስደተኞች ቢያልቁና የህወሓት መኪኖች ቢቃጠሉ ደንታ ስላልነበረውም እንቅስቃሴው ሁሉ አስቸጋሪ ሆነ። ሻዕብያ በፈጠረው ችግር ሕይወታቸውን ያጡ በጉዞ ላይ የነበሩ ወገኖች በርካታ ነበሩ። ይህ የሻዕብያዎች ድርጊት በትግራይ ሕዝብ ላይ የፈጸሙት ጥቁር ታሪክ ሆኖ ተመዝግቧል። ትግራይ ውስጥ በተከሰተው ድርቅ ምክንያት ሠላሳ ስድስት ሺሕ ሕዝብ ሲያልቅ 150 ሺሕ በቅጡ ወዳልተዘጋጀው የደርግ ሰፈራ ተወስዷል። በተጨማሪም 150 ሺሕ ሕዝብ ትግራይ ውስጥ ደርግ ባዘጋጃቸው መጠለያዎች ሲጠለል 50 ሺሕ ደግሞ እግሩ ወደመራው ተሰዷል። 170 ሺሕ ሕዝብ ደግሞ በሕወሓት አደራጅነት ወደ ሱዳን ተሰዷል። በአጠቃላይ 600 ሺሕ ሕዝብ በድርቁ ክፉኛ ተነክቷል።⁸³

12. የህወሓት ክሌርትራውያን በላይ ለኤርትራ መቆርቆር

ህወሓት ገና ትግሉን ሲጀምር ካነሣቸው ፖለቲካዊ ጉዳዮች አንዱና የኤርትራ ጥያቄ ነበር። ህወሓት የኤርትራን ጥያቄ በተመለከተ ከሌሎች የኢትዮጵያ ድርጅቶች በተለየ የያዘው አቋም ቀደም ሲል ተገልጿል። የኤርትራ ጉዳይ ከንጉሡ ዘመን ጀምሮ በኢትዮጵያ እድገትና መረጋጋት ላይ ከፍተኛ ተጽዕኖ አሳድሮ ስለነበር እንዲሁ ጆሮ ዳባ ልበስ ተብሎ የሚታለፍ አልነበረም፤ በአንድ ወይም በሌላ መልኩም ስለ ጉዳዩ አቋም መያዝ ግድ ይል ነበር። ቢያንስ ቢያንስ የኤርትራ ጥያቄ መፍትሔው ንጉሡና ደርግ የተከተሉት ጦርነት ሳይሆን ሕዝቡ የሚሳተፍበት ዘላቂ ሰላማዊና ዴሞክራሲያዊ ጎደና መሆን እንዳለበት ማመን ተገቢ ነበር። በኤርትራ የአንድነት ደጋፊዎች ሳይቀሩ ተከፍተውና ተገፍተው ነጻነትን ከሚሹ ኃይሎች ጋራ የተቀላቀሉት በኢትዮጵያ የነበሩ ሥርዓቶች ይከተሉት የነበረው የኃይልና የጉልበት ፖሊሲ የተሳሳተ በመሆኑ ነበር። ዓረቦች በከፍተኛ ደረጃ ኢትዮጵያን ለማዳከም የኤርትራ ነጻነት እንቅስቃሴዎችን ቢደግፉም ችግር በመፍጠሩ ረገድ ወሳኙ ጉዳይ የኢትዮጵያ መንግሥታት ይከተሉት የነበረው የኤርትራ ፖሊሲ ነበር።

⁸³ ዝኒ ከማሁ፣ ገጽ 163

ሀወሓት የኤርትራ ነጻ አውጪ ድርጅቶች ያነገቡትን የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው፤ መፍትሔውም ነጻነት ነው፤ የሚለውን አቋም የወሰደው ነገሮችን ከሕግ፣ ከታሪክና ከፖለቲካ አንጻር መርምሮ እንዳልነበር ቀደም ሲል ገልጫለሁ። በእርግጥ ሀወሓት የትጥቅ ትግሉን ሲጀምር አብዛኛው የኤርትራ ሕዝብ በተለይ ምሁሩና ከተሟው ለነጻነት ለመዋጋት ቁርጠኝነቱን ያሳየበት ወቅት ነበር። እንዲያውም ከከተሟውና ከምሁሩ ዐልፎ በገጠርም እነዚህን ነጻ አውጪ ድርጅቶች የሚደገፉበት ሁኔታ ነበር። ይህ ራሱን የቻለ አንድ እውነታ ነበር። ከነጻነት ውጪ ሌላ አማራጭ ለመስማት ይፈልግ የነበረው የሠራዬ የተወሰነ አካባቢ በተለይ የቆሐይንና የአካባቢው ሕዝብም ጦር በመምዘዝ ጭምር ጀብሃንና ሻዕብያን ተፋልሟል። ቀሪው ክፍል በተለይ ቆላማውና ከተማው ግን ፍላጎቱ ነጻነት ነበር። ይህን እያልኩ ያለሁት ሕዝቡ ነጻነት ስለ መፈለጉ ነጻ በሆነ መንገድ የሕዝቡን ድምጽ አሰባስቤ በመቀመር ሳይሆን ከማውቃቸው ኤርትራውያን ጓደኞቹ አስተሳሰብ፣ ሕዝቡ ያስተጋባቸው ከነበሩት ዘፈኖችና ድራማዎች እንዲሁም በተወሰነው የኤርትራ የገጠር ክፍል ስንቀሳቀስ የተገነዘብኩትን መሠረት በማድረግ ነው። የሕዝቡ ስሜትና ዝንባሌ ነጻነት እንደነበር ባይካድም አንድ የፖለቲካ ድርጅት ሕዝቡ ጥያቄ ስላነሣ ብቻ የሕዝቡን ስሜትና ፍላጎት እየተከተልኩ ነው በማለት አቋም መውሰድ የለበትም። በተለይ የነጻነት ጥያቄ በርካታ ውስብስብ የፖለቲካ ሁኔታዎችን ያካተተና እንድምታው ነጻ በሚወጣው ሕዝብ ብቻ ሳይሆን ቀደም ሲል አብሮት በኖረው ሕዝብ ላይም ነው። ሀወሓት ይህን ሁሉ ሳያገናዝብ የኤርትራ ድርጅቶች በተለይ ሻዕብያ የጻፈውን ታሪክና መፍትሔ እንዳለ ተቀብሎ ፕሮግራሙ ውስጥ ማካተቱ ተጽዕኖው ቀላል አልነበረም።

ችግራችን ግን ከፍ ብሎ የተገለጸው ብቻ አልነበረም። በማያገባን ገብተን የኤርትራ ድርጅቶች ከነጻነት ጥያቄ ባሻገር በሌሎች ፖለቲካዊ ጉዳዮችም አቋም እንዲወስዱ እንከራከር ነበር። የኤርትራ ድርጅቶች በሶቭዬት ኅብረት ላይ መውሰድ ስለነበረባቸው አቋም፣ ድርጅታዊ ጉባኤ ስላለማኪያሂዳቸውና ይህ ስለሚያስከትለው ችግር፣ ስለሚከተሉት ወታደራዊ ስትራቴጂ የተሳሳተ መሆን፣ ወዘተ... አቋም ይዘን ነበር። የሻዕብያ አቋምም ከእኛ ጋር መጣጣም አለበት በማለት ከእነዚህ ድርጅቶች ጋራ እንነታረክ ነበር። እነዚህ ድርጅቶች ትግላችን በኢትዮጵያ ማዕቀፍ ሥር ነው ብለው ቢያምኑና ሀወሓት የነዚህን ድርጅቶች ትግል በኢትዮጵያዊነት ማዕቀፍ ሥር መታየት አለበት ቢል እነዚህን ጥያቄዎች ማንሣቱ አግባብ በነበረው። የኤርትራ ድርጅቶች የጥያቄያችን መፍትሔ በኢትዮጵያ ማዕቀፍ ይታያል ባላለበትና ጥያቄያችን የቅኝ ግዛት ስለሆነ በነጻነት ብቻ ይፈታል ባለበትና እኛ ሀወሓቶችም ይህንኑ የነእርሱን አቋም ባስተጋባንበት ሁኔታ በውስጣዊ ጉዳያቸው ገብተን የመናገርም ይሁን የመጻፍ መብት አልነበረንም። በዚህ ሁኔታ ከነጻነት በሻገር ያሉን ጥያቄዎች እያነሡ እንዲስተካከሉ መጨቃጨቁ ምንም ፋይዳ አልነበረውም። ምናልባት የዚህ ዓይነት ተጽዕኖ ትርጉም ይኖረው የነበረው የበለጠ ጡንቻ ኖሮን ለወደፊት የሚከተለውን አገራዊ ሥጋት ግምት ውስጥ ብናስገባ ነበር። አሜሪካኖች ወይም ሶቭዮቶች በሌሎች አገሮች የሚያሳድሩት ተጽዕኖ የየአገሮቻቸውን ጥቅሞች ለማስጠበቅ ቢሆንም ሀወሓት ግን በኤርትራ ድርጅቶች ላይ ያን መሰል ተጽዕኖ ሊያሳድር በሚችልበት ደረጃ ላይ አልነበረም። እንዲያውም ድርጅታችን ከኤርትራ ድርጅቶች ድጋፍ የሚጠይቅበት ሁኔታ ላይ ስለነበር የፖለቲካ ተጽዕኖ ለማሳደር የሚያደርገው ክርክር ፋይዳ አልነበረውም።

ሀወሓት በኤርትራ ድርጅቶች ላይ ተጽዕኖ ለማሳደር ሲያነሣቸው የነበሩት አንዳንድ የፖለቲካ ጉዳዮች የኢትዮጵያን ጥቅም ያገናዝቡም አልነበሩም። ለምሳሌ በ1970 ዎቹ መጀመሪያ ላይ የኤርትራ ድርጅቶች ከደርግ ጋር ሊደራደሩ ነው የሚል ጭምጭምታ በተሰማበት ወቅት ሀወሓቶች እጅግ ተናደን ነበር። በእርግጥ ንዴቱ ከሁለት አቅጣጫዎች የመነጨ ነበር። በአንድ በኩል ሻዕብያ ተስፋ ቆርጦ ትግሉን አቋርጦ እጁን ለደርግ ሊሰጥ

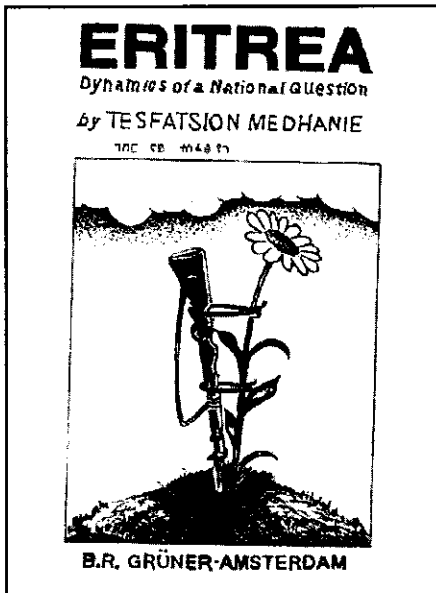
ነው የሚል ሥጋት ነበር፤ በሌላ በኩል ደግሞ ሻዕብያ በኤርትራ ነጻነት ጉዳይ ላይ ከደርግ ጋር ሊደራደር ነው የሚል ሥጋት ነበር። ከህወሓት አንጻር የመጀመሪያው ሥጋት ተገቢ ጠር ምክንያቱም ሻዕብያ ትግሉን አቋርጦ ከደርግ ሊሰማም የህወሓትን የትጥቅ ትግል እንቅስቃሴ ከፋኛ ሊገዳው ይችላል ነበርና። ሁለተኛው ሥጋት ግን አግባብ አልነበረም። የኤርትራ ድርጅቶች ከደርግ ጋር ከነጻነት በመለስ ችግሩን በአንድነት ማዕቀፍ እንፍታው ብለው ቢደራደሩ ህወሓትን የሚያስጨንቀው ነገር አልነበረም። «ከባለቤቱ ያወቀ ቡዳ ነው» እንዲሉ ባለቤቶቹ ችግራችንን በአንድነት ማዕቀፍ እንፈታለን ሲሉ እኛ የለም ይህ መሆን የለበትም ብንል የድርጅቶቹን ነጻነት ከመጸረራችን ባሻገር የኢትዮጵያን ጥቅም እየጎዳን እንደነበር አልተገነዘብነውም ነበር። ዳሩ ሻዕብያ ወላዊና ተንበርካኪ የቡርኻዋ ድርጅት ነው የሚል አጉል አቋም እናራምድ ስለነበር የሚያደርገውን ድርድርም ከዚያው አኳያ እንመለከተው ነበር። ከዚህ በተጨማሪም የብሔሮችና የቅኝ ግዛቶች የነጻነት መብት ከማርክሲዝም አንጻር ተገቢ ነው የሚል እምነት ስለነበረን የኤርትራን ነጻነትም ያለምንም ቅድመ ሁኔታ ተግባራዊ መሆን አለበት እንል ነበር።

ከዚህ ሁሉ በመነሣት ሻዕብያ ከደርግ ጋር ሊደራደር ነው የሚለውን ወሬ ስንሰማ ሻዕብያን ወተምበርካኪነት ፈርጀን መክሰስ ጀመርን። ሻዕብያ ሶቭዬት ኅብረትን እንደጠላት ያለመፈረጁ ራሱን እንደተምበርካኪነት ዝንባሌ አድርገን በዚህ አኪያሄዱ የኤርትራን ነጻነት እርግፍ አድርጎ ትቶ ከደርግ ጋር ሊታረቅ እንደሚችል ገመትን። የደርግና የሻዕብያ ጌቶችም ሶቭዬቶች ስለሆኑ ሊያስታርቋቸው ይችላሉ የሚል ግምት ስለነበረንም ስለኤርትራ የምንጽፋቸው ጽሑፎችና የምናወጣቸው መግለጫዎች ሁሉ የኤርትራ ሕዝብ ከነጻነት ባሻገር ሌላ መፍትሔ እንዳይቀበል የሚሰብኩ ነበሩ። እንዲያውም አንዳንድ የምናወጣቸው ጽሑፎች ኬኢትዮጵያ ሳይሆን ከኤርትራ ድርጅት የመነጨ ይመስሉ ነበር።

ህወሓት ኤርትራን በተመለከተ ካቀረባቸው ጽሑፎች አንዱ «ብረት ሀዝቢ ኤርትራ ቁልቁል አፋ አይድፋለን!»⁸⁴ ወይም «የኤርትራ ጠመንጃ አፈሙዝ ቁልቁል አይዘቀዝቅም!» የሚል ርእስ የተጻፈው ነበር። ይህ በመለስ ዜናዊ የተጻፈው ጽሑፍ ምሁሩና አርቆ አሳቢው ኤርትራዊ ተስፋ ፅዮን መድኅንዬ ለጻፈው መጽሐፍ የተሰጠ ምላሽ ነበር። ተስፋ ፅዮን መድኅንዬ በመጽሐፉ ሽፋን የጠመንጃውን አፈሙዝ ቁልቁል ደፍቶ የሚያሳየውን ሥዕል ህወሓት በጽሑፉ ሽፋን አፈሙዙን አቅንቶ ሥሎት ነበር። ከዚህ በላይ ግን ጽሑፉ የተስፋ ፅዮንን ሐሳብ በመቃወም ኤርትራውያን ለነጻነት የሚያደርጉት ትግል መቀጠል አለበት የሚል ቁጭት ያዘለ ነበር። «የኤርትራ ሕዝብ የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን መብት ስላማዊ አግባብ በተግባር ሊረጋገጥ የሚችለው የኤርትራን ሕዝብ መብት አምኖና ተቀብሎ በተግባር ሊያረጋግጥ የሚችል መንግሥት ኢትዮጵያ ውስጥ ሲቋቋም ብቻ ነው። የዚህ ዓይነቱ መንግሥት ደግሞ ሕዝባዊ ዴሞክራሲያዊ መንግሥት እንጂ ሌላ ሊሆን አይችልም። እንደ ደርግ ያለውን ግን የኤርትራን ሕዝብ ነክሶ የያዘባትን አንዲት ጥርስ ሊስክትቀረው ድረስ ይዋጋዋል እንጂ»⁸⁵ አልንና፤ በመቀጠልም «የኤርትራ ሕዝብ እንደሌላው ጭቁን ሕዝብ የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን መብት አለው፤ ይህ መብቱም በተግባር መረጋገጥ አለበት፤ ስለሆነም ጦርነቱ ይቆምና የኤርትራ ሕዝብ ምን እንደሚፈልግ ይወስን ዘንድ የተለያዩ አማራጮች ቀርበውለት ነጻ ክርክርና ውይይት ያድርግ፤ መጨረሻ ላይም የሚበጀውን ራሱ በድምጽ ብለጫ ይወስን ወደሚል መፍትሔ አይመጣም። ስለሆነም ለኤርትራ ጉዳይ ሰላማዊ መፍትሔ ገዥ መደቦችን አቸንፎ ሕዝባዊ ዴሞክራሲያዊ መንግሥት በኢትዮጵያ ሳይመሠረት፤ የኤርትራን ሕዝብ የራሱ ዕድል በራሱ የመወሰን

⁸⁴ ህወሓት፣ 1979 ዓ.ም.፣ 151 ገጾች፣ በትግርኛ የተጻፈ
⁸⁵ «ብረት ሀዝቢ ኤርትራ ቁልቁል አፋ አይድፋለን» በአማርኛ ሲተረጎም፣ «የኤርትራ ሕዝብ አፈሙዝ ቁልቁል አይዘቀዝቅም።»

መብት በትክክል የሚቀበል መንግሥት ኢትዮጵያ ውስጥ ሳይመሠረት፣ የሚመጣ ነገር አይሆንም።»⁸⁶ የሚል አከልንበት። ህወሓት በመለስ ዜናዊ አማካይነት የተሰፋ ፅዮን መድኃኒን የአንድነት አስተሳሰብ ተቃውሞ ሲጽፍ የኤርትራ ድርጅቶች፣ ቫዕብያም ጭምር ትንፋሽ አላሉም ነበር። ባለቤቶቹ ጉዳዩ ሳያሳስባቸው ህወሓት ተቆርቋሪ ሆኖ መቅረቡ ያስገርማል። ኤርትራዊው ስለአንድነት ሲጽፍ አንድነትም ለሁለቱም ሕዝቦች የሚጠቅም ሆኖ ሳለ መገንጠልን ደግፈን ያን ያህል ርቀን መሄድ ባልነበረብን፣ ጉዳዩንም ይበልጥ ለኤርትራውያን መተው ነበረብን።

በስተግራ «የብሔር ጥያቄ እድገት» በሚል ርእስ የተሰፋ ጽዮን መድኃኒን መጽሐፍ ሽፋን፤ በስተቀኝ «የኤርትራ ሕዝብ ጠመንጃ አይዘቀዝቅም» በሚል ርእስ የመለስ ጽሐፍ ሽፋን

ህወሓት ለተሰፋ ፅዮን መድኃኒን መጽሐፍ የሰጠው ምላሽ ስለወደፊቱ የኤርትራውያን ዕድል መወሰን ያለባቸው ራሳቸው ኤርትራውያን እንጂ ነጻነት ይገባቸዋል የሚል ኢትዮጵያዊ ድርጅት መሆን የለበትም የሚለውን ሐሳብ ይጭራል። ተሰፋ ፅዮን መድኃኒን ኤርትራ ውስጥ ከነበሩ አመለካከቶች አንዱን የሚወክል ሲሆን ለነጻነት ብሎ ትጥቅ ማንሣት ፋይዳ የለውም፤ ኤርትራ የምትጠቀመው ከኢትዮጵያ በአንድነት ብትኖር ነው የሚል አስተሳሰብ የሚያራምድ ነበር። ኤርትራውያንን የሚጠቅመው የትኛው አቅጣጫ ነው በሚለው ዙሪያ የምንጠቀመው በአንድነት ነው ከሚለው አንድ ጽንፍ ጀምሮ የለም የሚጠቅመን ነጻነት ነው እስከ ሚለው ሌላ ጽንፍ የሚሄዱ የተለያዩ አመለካከቶች ሊነሡ ይችላሉ። እኛም ከምንተለው የግራ ፖለቲካ ተነሥተን የሕዝቦችን የአንድነት ውሳኔ እንጂ መለያየትን መስበክ አልነበረብንም። ያም ሆነ ይህ የኢትዮጵያን እንዲሁም የብሔራን ጥቅም አስጠብቃለሁ ብሎ የቆመው ህወሓት በኤርትራ ጉዳይ ጣልቃ ገብቶ የሚጠቅማችሁ ነጻነት ነው ብሎ መከራከሩ ተገቢ አልነበረም። ከራሳቸው ከኤርትራውያን አንድነት ይጠቅመናል የሚል ሐሳብ ሲሰነዘር እኛ ጭራሽ ስለአንድነት መወራት የለበትም ብለን ያዙኝ ልቀቄኝ ማለታችንን መለስ ብዬ ሳስበው ይጸጽተኛል።

⁸⁶ ዝኒ ከማሁ

ሌላው «ኤርትራ ውስጥ ዴሞክራሲ መስፈን አለበት፤ የነጻነት እንቅስቃሴውን እየመሩ ያሉት ድርጅቶች ይህን የሚያሟሉ ኢ-ዴሞክራሲያዊ ናቸው፤» ስንል ኤርትራ ነጻ አገር መሆኗንና ናትና በዚህ ጉዳይ የሚያገባን ነገር እንደሌለ አልተገነዘብንም ነበር። «በኤርትራ ጉዳይ የሚያገባችሁ የለም፤ እናንተ ኢትዮጵያውያን እንጂ ኤርትራውያን አይደላችሁም፤» እየተባለን እንኳን ከኤርትራውያን የበለጠ ተቆርቋሪነት ያሳየንበት ክስተት ነበር። ኤርትራ ውስጥ የሚንቀሳቀሱ ድርጅቶች መውሰድ ስላለባቸው አቋም ብቻ ሳይሆን ሊከተሉት ስለሚገባው የፖለቲካ መሥመርና ርዕዮተ ዓለም ጭምር አቅጣጫዎችን በማስቀመጥ እንንቀሳቀስ ነበር። የኤርትራ ትግል ከየት ወዴት የሚል ሰፊ የግምገማ ጽሑፍ ከግቅረባችን ባሻገር ለኤርትራ ምን ዓይነት ድርጅት እንደሚያስፈልጋትም እንደሚከተለው ብለናል፤ «በአጠቃላይ በላብ አደሩ ፓርቲ የሚመራ እውነተኛ ዴሞክራሲያዊ ድርጅት ከተፈጠረ የኤርትራ ሕዝብ ትግል የሰፊው ሕዝብ ጥቅም በሚወክል አቅጣጫ መንዘብን ያረጋግጣል፤ አስተማማኝ አገራዊ አንድነትን ይገነባል፤ ሕዝቡን በአገባቡ መርቶ ድሉ እንዲቀላጠፍ ያደርጋል፤ የድል ዋስታናም ይሰጠዋል፤ ዓለማዊ ጫናንና ተጽዕኖን በመሰበር ለኤርትራ ሕዝብ ትግል ጥቅም እንዲውል ያደርጋል። በአጭሩ ለኤርትራ ሕዝብ ትግል መሠረታዊ ችግሮች አስተማማኝ መሠረታዊ መፍትሔ ያስገኛል። የኤርትራ ሕዝብ ትግል ችግሮች ለመፍታት መሟላት ያለበት ወሳኝ ጉዳይ በላብ አደሩ ፓርቲ የሚመራ ዴሞክራሲያዊ ድርጅት መፈጠር ነው የምንለውም ለዚህ ነው።»⁸⁷

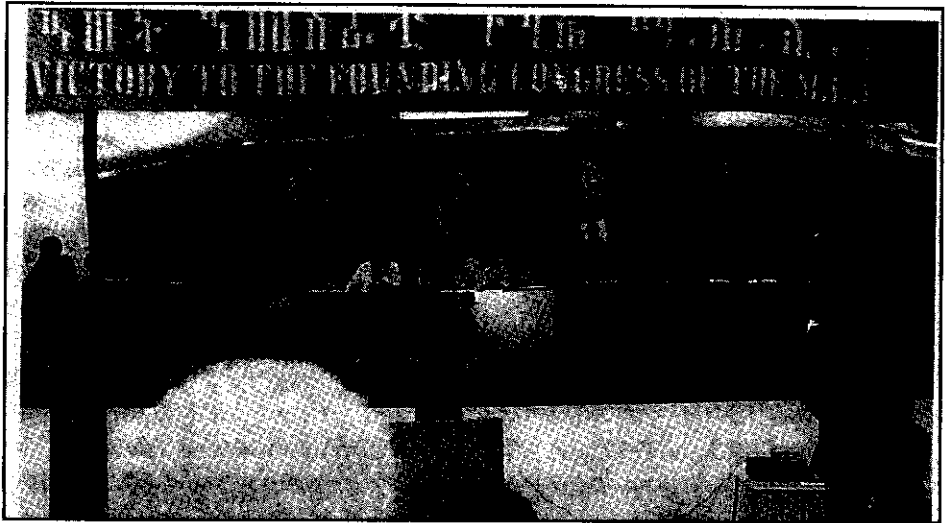
13. የማሌሊት ምሥረታና እንድምታዎቹ

13.1 የማሌሊትን መመሥረትና የአመራር ሹም ሽር

ቀደም ሲል እንደገለጽኩት የህወሓት ሁለተኛ ድርጅታዊ ጉባኤ ህወሓት አንድ ማርክሲያዊ ልኒኖዊ መሪ ድርጅት ወይም ፓርቲ ለመመሥረት ውሳኔ አስተላልፎ ነበር። ይህን ውሳኔ መሠረት በማድረግም የፓርቲው አባላት ሊሆኑ የሚችሉትን የግንባር አባላትና የበላይ ጳጳሮች ሲያደራጁ፤ በካድሬ ትምህርት ቤቶች ሲያሠለጥንና አስፈላጊውን ቅድመ ሁኔታ ሲያሟላ ቆይቶ ነበር። በየክፍሉና በሠራዊቱም በይፋ ስብሰባ እየተደረገ ታጋዮች በብዙ ክትድመ ፓርቲው ጋራ በተያያዙ ጉዳዮች ላይ ሲወያዩና ውሳኔ ሲሰጡ ነበር። እንዲያውም የቆየው የህወሓት አደረጃጀት ወደ ጎን ተትቶ የዚህ ቅድመ ፓርቲ አደረጃጀት የእንቅስቃሴ ጅግብርት ሆኖ ነበር።

በዚህ አጋጣሚ በካድሬ ትምህርት ቤት በተለያዩ ዙሮች ሥልጠና ያላለፈ የግንባር ቀደም ድርጅት አባል አልነበረም ለማለት ይቻላል። በዚህ የካድሬ ሥልጠና ማን ምን እንደሚልና ምን ዓይነት የፖለቲካ አቋም እንዳለው የሚፈተሽበት ወቅትም ነበር። የካድሬው ትምህርት ቤት ዓላማ ሠልጣኞች በማርክሲያዊ ልኒኖዊ ርዕዮተ ዓለም ተጠምቀው አዲሱን አመለካከት ሲገባ እንዲጨብጡ ማድረግ ነበር። በዚህ መሠረትም በዚሁ ትምህርት ቤት ስለ ዲሞክራሲያዊ ቁስ አካላዊነት፣ ታሪካዊ ቁስ አካላዊነት፣ ሶሻሊስት ፖለቲካዊ ኢኮኖሚ፣ የተለያዩ ሶሻሊስት አገሮች የትግል ተሞክሮዎች፣ ወዘተ... ትምህርት ተሰቷቸው የሚያስገቡ ዲያቆናትና ቀሳውስት እጅግ ተበራክተው ነበር። በካድሬ ትምህርት ቤት ልጥኖ አለመውጣትም እንደትልቅ ጉድለት የሚታይና ቅሬታ የሚያሳድር ሆኖ ነበር።

⁸⁷ ታላቁ ሕዝብ ኤርትራ ካበይ ናበይ!፣ /ገምጋም/፣ ህዝባዊ ወያኔ ሓርነት ትግራይ፣ ሚያዝያ 1978፣ ገጽ 219
 ባለማርኛ ሲተረጎም፣ «የኤርትራ ሕዝብ ትግል ከየት ወዴት!፣ /ገምገማ/፣ ሕዝባዊ ወያኔ ሓርነት ትግራይ፣ ሚያዝያ 1978፣ ገጽ 219»

የ1977 ዓ.ም. የማሌሊት መሥራች ጉባኤ

ማርክሲያዊ ሌኒናዊ ድርጅቱን ለማቋቋም የሚያስችሉ ሌሎች ሥራዎችም፣ ለምሳሌ የፓርቲውን ሕገ ደንብና ፕሮግራም ማዘጋጀት ጎን ለጎን ይከያራ ነበር። ሌላው ለፓርቲው ምሥረታ አስፈላጊ የነበረው ከእህት ኮምዩኒስት ፓርቲዎች ጋር ግንኙነት አጠናክሮ በጉባኤው እንዲገኙ ማድረግ ነበር። በዚህ መሠረትም የውጭ ጉዳይ ክፍሉ የተከሰተውን የድርቅ ችግር ለመቋቋም እንቅስቃሴ ከማድረግ በተጨማሪ ያልተከለሱና ያልተበረዙ ፓርቲዎችን የማፈላለጉ ግዳጅ ተጥሎበት ነበር። በዚህም በተለምዶ ማሌ (ማርክሲስት ሌኒኒስት) የሚባሉትን ከሶቭየት ኅብረትና ከቻይና ኮምዩኒስት ፓርቲዎች ተጽዕኖ ነጻ የሆኑትን እንዲያውም የነዚህን አገሮች ፓርቲዎች አቋም የሚቃወሙ ድርጅቶች ማፈላለጉ ቀጥሎ የጀርመን፣ የስፔንና የቱርክ ማሌ ፓርቲዎች በሚከያራው የማሌሊት ምሥረታ ጉባኤ እንዲገኙ ጥሪ ተደርጎላቸው ተቀብለውት ነበር።

ማሌሊት ጉባኤውን ከማከያሄዱ ቀደም ብሎ ለአብዛኛው አባል ግልጽ ባልሆነ መንገድ በህወሓት አመራር ውስጥ ሹም ሽር አከያሄዶ ስለነበር ጉባኤው በዋነኝነት የሚሰየመው ይህን ሹም ሽር ሕጋዊ ለማድረግ ነበር። ከጉባኤው በፊት ለሁለት ዓመታት ያህል ስብሰባዎች እየተደረጉ ብርቱ የርዕዮተ ዓለምና የፖለቲካ ትግል በአመራሩ ውስጥ ተከያሄዶ ነበር። በሁለተኛው የህወሓት ድርጅታዊ ጉባኤ ብቅ ያሉት አንዳንድ የፖለቲካ ፅንሰ ሐሳቦች በተለይም ፕራግማቲዝምና ኢምፒሪስም ተሸካሚ ያስፈልጋቸው ስለነበርም በተለይ በጉባኤው ዋዜማ በተከያሄደው የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ብርቱ ሂስና ግል ሂስ ተከያሄዶ የነዚህ ሐሳቦች ተሸካሚዎች ናቸው የተባሉት የአመራር አባላት ከሞላ ጎደል ተለይተው ነበር። ቀደምት ማርክሲስቶች እንዳደረጉትም ሁሉ ህወሓትም እነዚህን ንድፍ ሐሳቦችና ፅንሰ ሐሳቦች ባላንጣዎቹን ለመምተት ተጠሞባቸው ነበር።

በተከያሄደው የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባም የነዚህ አስተሳሰቦች ተሸካሚ ተደርገው ከተፈረጁት መኻል አረጋዊ በርሄ፣ ሥዩም መስፍን፣ ግደይ ዘርአ ፅዮን፣ ስብሐት ነጋና በከፊልም ቢሆን የሕዝብ አደረጃጀት ሥራዎችን ይመራ የነበረው ዓባይ ፀሐዬ ይገኙበታል። እነዚህ የድርጅቱ ከፍተኛ አመራር አባላት በመሆናቸው የአንበሳውን ድርሻ ቢወስዱም ቀሪው አመራርም የዚህ የተሳሳተ ሐሳብ አራማጅ መደገፍ የሂሱ ተቋዳሽ መሆኑ አልቀረም። በነዚህ አባላት ላይ የተሰነዘረባቸው ዋናውና ጠንካራው ሂስ ያለምንም ንድፈ ሐሳብ በደመ ነፍስ ይመራል የተባለው ወታደራዊ ሥራቸው ነበር። አካላዊ እድገታችን

ከፍ ቢልም ከዚህ እድገት ጋር የሚመጣጠን የጠራ ወታደራዊ ዶክትሪንና ንድፈ ሐሳብ፣ በወታደራዊ ሳይንስ ላይ የተመሠረተ ወታደራዊ ስትራቴጂ፣ ስልትና ጥበብ ባለመከተላችን ውጤታማ ልንሆን አልቻልንም ተባለ። የችግሩ መሠረታዊው ምክንያትም ማርክሲያዊ ሌኒኖዊ ንድፈ ሐሳብን አለመቀበላችን፣ የሳብ አደሩን ወታደራዊ አደረጃጀት ተግባራዊ አለማድረጋችንና ዕውቀትን ለመጨበጥ አለመዘጋጀታችን ነው ተባለ። በወቅቱ ወታደራዊ አዛዥ የነበረው አረጋዊ በርሄም የዚህ ችግር ተሸካሚ ነው ተብሎ ተተቸ። ምንም እንኳን በጉዳዩ ዙሪያ ስንወያይም ከፍተኛ ጭቅጭቅና አለመግባባት ቢከሰትም በደመ ነፍስና በልምድ ብቻ ተመርተን ውጤታማ ሥራ ላለመሥራታችን የወታደራዊ ክፍሉን መሪ በዋነኛነት ተጠያቂ አደረግነው።

ሁለተኛው የዚህ ችግር ባለቤት የተባለው ጊዜያዊ ጥቅምን ለመሻት የሚደረግ ሩጫ የሚመስለው ነገር ግን ከደረሰንበት እድገት ደረጃና ከምንመራበት ርዕዮተ ዓለም አንጻር ተጨባጭ ውጤት አላስገኘም የተባለው የውጭ ጉዳይ ፖሊሲያችን ነበር። ለዚህ እንደ ግስረጃ ይቀርብ የነበረው በዓላማና በስትራቴጂ ከእኛ ቅርበት ካላቸው የፖለቲካ ድርጅቶችና ኃይሎች ጋር ምንም ዓይነት ተጨባጭ ግንኙነት አለመመሥረታችን ነበር። ከእውነተኛ ማርክሲስቶችና ዴሞክራቶች ጋር ለመገናኘት በቂ ትኩረት ባለማድረጋችን የውጭ ጉዳይ ሥራችን ሁሉ ወደ ዓረቦችና ወደ ምዕራባውያን መንግሥታት በማዘንበሉ የውጭ ጉዳይ ሥራችንም እንዲሁ ፕራግማቲዝምና ኢምፒሪሲዝም የተጠናወተው እንደሆነ ተገልጾ የዚህ ክፍል መሪ የነበረው ሥዩም መስፍንም ክፉኛ ተተቸ። ሥዩም መስፍን ትችቱን ከልቡ ባይቀበለውም «ከመሞት መሰንበት» ብሎ ሂሱን ውጦ ግንባር ቀደም ተዋናይ መስሎ ለመታየት ጥረት አደረገ። እንዲያውም በውጭ ጉዳይ ተመድበው የነበሩትን ጓደኞቹን ማስተባበር ለጉባኤው መክፈቻ የሚሆን የሳቲን አሜሪካ ማርክሲስቶች በስፓኝኛ የሚዘምሩትን «ሼንቼሬምስ» የሚለውን መዝሙር በትግርኛ «ተዓወቲ ኢና» ማለትም «ድል የኛ ነው» ብሎ አስተርጓሚ ለማሌሊት ጉባኤ ከተፍ አለ። ሥዩም ይህን በማድረጉ ለአዲሱ ኃይል ያለውን ታማኝነት ገልጾ ከዱሮ ጓደኞቹ መራቁን አረጋገጠ። በዚህ «ንቁ ተሳትፎውም» የሚመታ ሳይሆን የሚታመን ሆኖ ምንም እንኳን ሥራው በጉባኤው ሂደት ክፉኛ ቢተችም የማሌሊትን የመጀመሪያ ጉባኤ በሊቀመንበርነት እንትዲመራ ተደረገ።

■ ዚሁ ስብሰባ የሕዝብ ሥራችንም ማርክሲያዊ ሌኒኖዊ የአደረጃጀት መርሆችን እያልተከተለና በደመ ነፍስ እንደሚመራ ተገለጸ። የሕዝቡን ተጠቃሚነት ማዕከል አድርጎ ወዳጅና ጣላትን ለይቶ ወላዎይና መኻል ሰፋሪን አጋልጦ መከናወን የነበረበት የሕዝብ ሥራም እንዲሁ በጭፍን ተኪያሂዶ ውጤታማ ሊሆን እንዳልቻለና በአዲስ መልክ መመራት እንዳለበት በአጽንኦት ተገለጸ። የሕዝብ ሥራውን ክፍል ይመራ የነበረው ዓባይ ፀሐዬ ልላነበር ሥራዎቹ ጠለቅ ባለ መንገድ አልተተቹም። እንዲያውም ለሽግግሩ እንዲመች ተብሎ ዓባይ የመጀመሪያው የማሌሊት ሊቀመንበር እንዲሆን ተደርጎ ከ1977 እስከ 1981 ዓ.ም. በዚሁ ደረጃ አገልግሏል።

■ ዚህ የግምገማ ሂደት ለተጠቀሰው ውድቀት ከፍተኛውን ኃላፊነት ሊወስዱ ይገባቸው የነበረው አጠቃላዩን የድርጅቱን እንቅስቃሴ ይመሩ የነበሩት የህወሓት ሊቀመንበር ጌብሐት ነጋና ምክትል ሊቀመንበር ግደይ ዘርአ ዕዮን ነበሩ። ሆኖም ስብሐት ነጋ ቀደም ሲል አረጋዊ በርሄን በማጋለጥ ታማኝነቱን አስመስክሮ ስለነበርና የሚቀጥለውን ለውጥና ፔምሽር ሊያደናቅፍ አይችልም ተብሎ ስለተገመተ የስሕተቶቹ ከፍተኛ ተሸካሚ ቢሆንም ጌልርሱ ላይ የተደረገው ሂስና ግምገማ ብርቱ አልነበረም። በአንጻሩ የድርጅቱ ምክትል ሊቀመንበር የነበረውና በግልጽነቱ፣ በደፋርነቱና በልበሙሉነቱ ይታወቅ የነበረው ግደይ ዘርአ ዕዮን የተነሡትን የፖለቲካ ንድፈ ሐሳቦች፣ አቋሞችና ግምገማዎች ትክክለኛ

አይደሉም ብሎ ጠንክሮ ተከራክሮ በጉባኤው ሂደትም በአቋሙ ጸንቶ በመከራከሩ የአዲሱ ኃይል ዋና ዒላማ ሆኖ የጥቃቱ ዋና ሰለባ ሆነ።

13.2 የማሌሊት ዓለም ዐቀፋዊ ዓላማ፣ ክልላዊ አደረጃጀት

የማሌሊትን መሥራች ጉባኤ ለማኪያሄድ አስፈላጊው ዝግጅት ከተደረገ በኋላ በግንባር ቀደም ድርጅቱ ውስጥ ታቅፈው የነበሩ ከ248 በላይ ተወካዮች፣ ከአውሮፓና ከቱርክ የተወከሉ ኮምዩኒስቶች እንዲሁም ከኢሕዴን የተወከሉ ካድሬዎች ተሳተፉ። እነዚህ በየአካባቢው በነበሩ የግንባር ቀደም ድርጅት የተመረጡ ተወካዮችና እንግዶች ሐምሌ 5 ቀን 1977 ዓ.ም. ወርዲ በተባለው ስፍራ በመጀመሪያው የማሌሊት ጉባኤ ተገኙ።

ማሌሊት ሲመሠረት በነበረው የፖለቲካ መርሐ ግብር የቀረቡት ዓላማዎች ድንበር የለሽ የሚባለውን የላብ አደር ርዕዮተ ዓለም መሠረት ያደረጉ በመሆናቸው ትግሉ በአንድ ብሔር ቀርቶ በአንድ አገርም እንደማይታጠር፣ ሳይሆን ዓለም ዐቀፋዊ ገጽታ እንዳለውም ይፋ ሆኖ ነበር። ዋነኛው ጠላት በዓለም ዐቀፍ ደረጃ የሚንቀሳቀሰው የክበርቴው መደብ በመሆኑም እርሱን ለመመከትና ለማቸነፍ የሚደረገው ትግልም በዓለም ዐቀፍ ደረጃ መዋሐድና መተሳሰርን ይጠይቅ ነበር። ሆኖም ግን ቋሚ አብዮት (permanent revolution) የተባለውን የትሮተስኪ አስተሳሰብ በመቃወም ትግሉ የኢምፔሪያሊዝም ደካማ ቋጠሮ ናቸው በተባሉት ባልበለጸጉ አገሮች ሊጀመር እንደሚችል የህወሓት ማርክሲስቶች ተቀብለው፣ ግቡ ግን በዓለም ዐቀፍ ደረጃ የላብ አደሮችን ሥርዓት መገንባት እንደሚሆን አስምረንበት ነበር።

ህወሓት ውስጥ የነበርን ማርክሲስቶች በተወሰነ ደረጃ የማርክስንና የሌኒንን ንድፈ ሐሳቦች ያነበብንና ብንሆንም ማርክስ ባሰበው አቅጣጫ ዓላማውን ሥራ ላይ ለማዋል አልሞከርንም ነበር። ማርክሲያዊ ፓርቲ የሚመሠረተው የላብ አደሩና የምሁሩ እንቅስቃሴ ሲገጣጠም ነው የሚለውን መነሻ ሐሳብ እንኳ አልተከተልንም ነበር። ማሌሊት ሲመሠረትም ከፓርቲው ጋር ግንኙነት የፈጠረ ወይም በፓርቲው ተጽዕኖ ሥር የሚንቀሳቀስ የላብ አደር ድርጅት የሚባል ከቶ አልነበረም። የማሌሊት እንቅስቃሴ በቅጡ ተደራጅቶ ከሚንቀሳቀስ ላብ አደር ቀርቶ ከከተማ ነዋሪው ጋርም የረባ ግንኙነት አልነበረውም። የማሌሊት መፈጠሪያው፣ መንቀሳቀሻውና መናኸሪያው ያው ገበሬው ነበር። የማሌሊት መሥራች አባላትም በአብዛኛው ገበሬዎችና ገጠሬዎች ነበሩ። እነዚህም፣ እንኳን እጅግ የመጠቀሙን የማሌ ንድፈ ሐሳብ በአግባቡ ተደራጅተው ሥራ ላይ ሊያውሉና ገና ከገጠሩ አስተሳሰብ አልተላቀቁም ነበር።

በማሌሊት ምሥረታ ወቅት በጀርመኑ የማሌ ፓርቲ ተወክሎ መጥቶ የነበረው ካፍካ የሚባል ግለሰብ የማሌሊትን ምሥረታ በተመለከተ እጅግ ተደነቆ ነበር። ጀርመናዊው ከአገሩ ተነሥቶ በሱዳን አድርጎ ወልቃይትንና ፀገዴን አቋርጦ ደጀና በሚባለው የህወሓት መናኸሪያ ዐልፎ እጅግ አስቸጋሪ የሆነውን መልክዓ ምድር ካቋረጠ በኋላ ወርዲ ወደተባለው ቦታ ሲጓዝ ሰዬ፣ አውዓሎምና ገብሩ አብረነው ነበርን። ይህን ሁሉ መንገድ ሲጓዝ የዘመኑ መገለጫ የሆኑትን የኤሌክትሪክ መሥመሮች፣ የአስፋልት መንገዶች፣ ዘመናዊ ከተማ፣ ፋብሪካ፣ ወዘተ... ባለማየቱ እጅግ ተደነቆ «ይህ ስፍራ በመጽሐፍ ቅዱስ የተገለጸ እንጂ በአለንበት ክፍለ ዘመን ያለ መሆኑን ለማመን ያቅኛል» የሚል አስተያየት ሰጠ። የላብ አደሩ ሥርዓት ይገነባል የተባለው በዚህ የቡርጃዊው ሥርዓት መሠረተ ልማቶች፣ ተቋሞችና እሴቶች ገና ባልተከለከሉበትና ሳይንስና ቴክኖሎጂ በቅጡ ባልተዋወቁበት አካባቢ መሆኑ እንዳስገረመው መገመት ይቻላል። እውነትም ምንም ዓይነት የአዲሱ ዓለማዊ እድገትና ዕውቀት ሽታ በሌለበት ምድር ሶሻሊዝምን እንባለሁ ማለት ግራ የሚያጋባ ነበር።

ለእኛ ለማሌሊቶች ግን ይህ ጉዳይ እንደቀላል ተወስዶ የሶሻሊዝም የሽግግር ምዕራፎችን ዕቅድ ቅደም ተከተል እያነበነብን መጀመሪያ ዴሞክራሲያዊ አብዮትን ከዚያም የሶሻሊስት አብዮትን አኪያሂደን እጅግ የላቀውን የሶሻሊስት ሥርዓት መገንባት እንችላለን የሚል እምነት በአንዳንዶቻችን ሰርጸ ነበር። ለዚህም በምሳሌነት ሩስያንና አልባንያን እየጠቀስን ሩስያ የዓለም ልዕል ኃያል የሆነችው በአመዛኙ ገበሬ የነበረውን ሕዝቧን በሶሻሊስት አብዮት በመለወጥ ነው፤ ምስኪንዋ አልባንያም በሶሻሊስት አብዮት ወደ ፊት እየተራመደች ነው የሚሉ አስተያየቶች እናስተጋባ ነበር።

ከላይ እንደጠቀስኩት ማሌሊት ሲቋቋም እንኳንስ የኢትዮጵያን ላብ አደሮችና የከተማ ሕዝብ የኢትዮጵያን ምሁራንንም አላቀፈም ነበር። በእርግጥ ማሌሊት ኢትዮጵያዊ ድርጅት መሆኑ አሌ ባይባልም ከመላ አገሪቱ የተውጣጡ ምሁራንንና ሶሻሊስቶችን ባለማቀፉ የአንድ አካባቢ ተወላጆችን ብቻ ማሰባሰቡ ከአደረጃጀቱ ጀምሮ ችግሮች ነበሩት። የማሌሊት መሥራቾች ለዚህም የምንሰጠው መልስ አላጣንም። የኮምዩኒስት ፓርቲዎች በሁለት አግባብ ሊመሠረቱ ይችላሉ፤ አንዱ ከጅምሩ አገር ዐቀፍ ፓርቲ መመሥረት ሲሆን ሌላው ደግሞ በተለያየ መንገድ የተደራጁትን የማርክሲስት አስኳሎች በማዋሐድ ፓርቲ መመሥረት የሚል ነበር። ይህ አባባላችን በሐሳብ ደረጃ ሊያስኬድ ቢችልም በተግባር ግን አልተፈጸመም። ለምሳሌ በኢሕዴን ውስጥ ራሳቸውን ማርክሲስቶች ነን የሚሉ አባላት ቢኖሩም ከነዚህ ጋር እንኳን በጣምራ አገር ዐቀፍ ፓርቲ ልናቋቁም አልቻልንም ነበር። ከዚህ አንድ ማርክሲስት ድርጅት ለማየት ያስቸግራል።

የማሌሊት ጉባኤ በሚኪያሄድበት ዳስ ከመድረኩ በስተጀርባ የማርክስ፣ የኤንግልስ፣ የሌኒንና የስታሊን ትላልቅ ሥዕሎች ተሰቅለው «የላብ አደሩ አንድነት ይለምልም» የሚል መፈክር ተጽፎ ይታይ ነበር። ጀርመናዊው ካፍካ በዚህ አውላላ በረሐ የነዚህን የሶሻሊስት ርዕዮተ ዓለም አቀንቃኞችና መሥራቾችን ምስል በመሬት ላይ ያለው ኅብረተሰብ እንኳን የጎረቤት ርዕዮተ ዓለምና ዓላማ ሊተከልበት ፎቶግራፎቹንም ሊሸከም የሚችል መስሎ አልታየውም ነበር። የላብ አደሩ ዓለም ዐቀፋዊነት መለምለሙን ቢደግፍም አንድም ላብ አደር በሌለበት እንዴት ርዕዮተ ዓለሙ ተግባራዊ ሊሆን እንደሚችልም ግራ ገብቶት ነበር። የማሌሊት አደረጃጀት ቅድመ ፓርቲ ሆኖ ለወደፊት አገር ዐቀፍ የላብ አደር ፓርቲ ለመፍጠር መነሻ እንዲሆን እንጂ የመጨረሻው አደረጃጀቱ ይህ እንዳልሆነ ቢነገረውም «ታዲያ ከጅምሩ ለምን አገር ዐቀፍ ሆኖ አልተጀመረም?» የሚል ጥያቄ እያቀረበ የነበረው የኅብረተሰብ እድገትና የፓርቲው ክልላዊ አደረጃጀት ሳይጥለት የሚቀርብለትን ነጭ አረቄ እየተነሳጨ የክረምቱን ብርድና ግራ መጋባቱን እንደምንም ተወጣው። ያን ሁሉ በረሐ ተጉዞ ሕይወቱን ለአደጋ ያጋለጠበት ተልዕኮ መሳካቱና አለመሰካቱን ግን እርሱና የላከው ድርጅት ብቻ ያውቁታል።

13.3 ማሌሊትና የህወሓት የአስር ዓመት ጉዞ

ማሌሊት ሲመሠረት በተደረገው ግምገማ አስር የሚሆኑ ጉዳዮች ተነሥተው ሲተቹ⁸⁸፤ ከነዚህም መካከል ጎልተው የሚታዩት የሚከተሉት ነበሩ፤

በግምገማው ከተነሡት ጉዳዮች አንዱ ህወሓት በአስር ዓመት ጉዞው የጠባብ ብሔረተኝነት ዝንባሌ ተጠናውቶታል የሚል ነበር። ለዚህ ግምገማ መሠረት የሆነው ህወሓት በ1968

⁸⁸ ግምገማ ናይ 10 ዓመት ጉዞ ኮሚኒስት ሓይሊ ህወሓት፣ ማሌሊት-MLLT፣ አብ ምስራቲ ጉባኤ ማሌሊት ዝጸደቐ፣ ሓምለ 1977 ዓ.ም.፣ /በአማርኛ ሲተረጎም፣ የህወሓት ኮሙዩኒስት ኃይል የ10 ዓመት ጉዞ ግምገማ፣ ማሌሊት- MLLT፣ በማሌሊት መሥራቾ ጉባኤ የጸደቀ፣ ሐምሌ 1977 ዓ.ም./

ዓ.ም. ባሳተመውና ባሰራጨው ፕሮግራሙ «የትግራይ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ማቋቋም» የሚለውው አቋሙ ነበር። ለጉባኤው ረቂቅ ሪፖርታ ያቀረብነው የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ይህ አቋም የተወሰደው ህወሓት በወቅቱ የጠባብ ብሔረተኝነት አዝማምያ ስለነበረው ነው ስንል የተወሰነው የጉባኤው ተሳታፊ ደግሞ ይህን በመቃወም ችግሩ የአዝማምያ ሳይሆን በመሠረታዊ ይዘቱ የህወሓት አመለካከት ሆኖ ተንጸባርቋል ይል ነበር። አመራሮቹም ለዚህ መልስ ስንሰጥ ችግሩ በአመለካከት ደረጃ የተከሰተ ቢሆን ኖሮ በበርካታ ጉዳዮች ላይ የጠባብ ብሔረተኝነት ስሜት ይንጸባረቅ ነበር፤ ዝንባሌው ለስድስት ወራት ብቻ መቆየቱና በቀላሉ መታረሙ ግን ችግሩ ዝቅተኛ ደረጃ ላይ እንደነበር ያሳያል እንል ነበር።

በማሌሊት ጉባኤ የተነሣው ይህ የግምገማ ነጥብ መታየት የነበረበት ቢሆንም ችግሩ በዝንባሌ ደረጃ የሚወሰን እንጂ የአመለካከት አይደለም ማለት ግን ከጸጉር ስንጠቃ አያልፍም ነበር። የህወሓት ፕሮግራሙ በ1968 ዓ.ም. የካቲት ላይ ሲታተም ተሳህት ግንኙነት ያነሣውን የትግራይን የቅኝ ግዛት ጥያቄ ተችቶና ተቃውሞ ግንኙነትን የዋጠበት ጊዜ ነበር። ከዚህ በኋላ ተሳህት በጉባኤ ሳይሆን በአመራሩ ብቻ ባጸደቀው ፕሮግራሙ የትግራይን ሪፐብሊክ የማቋቋሙን ጉዳይ ማካተቱ አመራሩ ተጠናውቶት የነበረውን ጠባብነት ጥልቀት የሚያመለክት ነው። አመራሩ ይህን ስሕተቱን እንደቀላል ወስዶ የጽሑፍ ማስተካከያ ብቻ ማድረጉም ለጉዳዩ እስከዚህም ክብደት እንዳልሰጠው ያመለክታል። በአመራሩ አካባቢ ሥር የሰደደ የአመለካከት ችግር እንደነበር ግልጽ ሆኖ ሳለ በማሌሊት ጉባኤ ግን ይህን አጽንኦት ሰጥቶት ሳይመለከተው ቀርቷል።

የማሌሊት ጉባኤ ህወሓት የጠባብነት አዝማሚያ ተጠናውቶት እንደነበር ቢያመለክትም የችግሩ ምንጭ ወይም ምክንያት ምን እንደነበር ግን በትክክል አላስታወቀም። ያኔ አመራሩ የዚህን ዓይነት ዝንባሌ ሊያሳይ የቻለው በወቅቱ ማርክሲስት ሌኒኒስት ነኝ የሚለው ኢሕአፓ ባሳየው ትምክሕተኛ አመለካከት ተገፍቶ ነው የሚለው አባባልም የተሳሳተ ይመስለኛል። አንድ ድርጅት ወይም አካል ስሕተት ሲፈጽም ራሱ የፈጸመውን ስሕተት ሌላ ወገን ተጽዕኖ ስላሳደረበት ነው ብሎ ማመን አይቻልም። በእርግጥ የአካባቢ ሁኔታዎችና ክስተቶች በአስተሳሰብ እድገት ላይ ምንም ዓይነት ተጽዕኖ አያሳድሩም ለማለት አይቻልም። ሆኖም ማርክሲዝም ሌኒኒዝም መመሪያዬ ነው ብሎ ያወጀ ኃይል ይህን ዓይነት የቂል ስሕተት እንዲያውም መሠረታዊ እምነቱ የሆነውን ላብ አደራዊ ዓለም ዐቀፋዊነትን የሚጸረር ስሕተት በሌሎች ወገኖች ተጽዕኖ ፈጸመ ለማለት ያስችግራል። በመሆኑም በማሌሊት ጉባኤ ስለጉዳዩ ያደረገው ሂስ ከመሠረቱ ያልታየና የተደበሰበሰ ነበር ለማለት ይቻላል።

ሌላው በማሌሊት ጉባኤ ህወሓት ፈጸመው የተባለው ስሕተት አቋም መደበኛን የተመለከተ ነበር። ለዚህ ሂስና ግምገማ መነሻ የሆነው ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት የህወሓት አመራር ሻዕብያን የቡርኻዋ ድርጅት ነው፤ ዴሞክራሲያዊ አይደለም፤ ከሻዕብያ ጋራ ያለው ግንኙነት ስልታዊ እንጂ ስትራቴጂያዊ አይደለም ብሎ ካለ በኋላ ይህን አቋሙን ለበርካታ ዓመታት ለድርጅቱ አባላት ሳያሳውቅ መቆየቱ ነው። በማሌሊት አገላለጽ አንድ ድርጅት አቋሙን ለድርጅቱ አባላትና ለሕዝቡ ይፋ ሳያደርግ አቋሙን ድብቅ ካደረገ የድርጅት አባልም ይሁን ሕዝቡ ከአቋሙ ሊማር ካለመቻሉም ሌላ ድርጊቱ በመርሕ ደረጃም የተሳሳተ ነው።

በዚህ ጉዳይ ብርቱ ክርክር ያነሣው የህወሓት ምክትል ሊቀመንበር የነበረው ግደይ ዘርአ ዕዩን፤ አንድ ድርጅት አቋሙን ይፋ ማድረጉ በድርጅቱና በሕዝቡ ላይ ከፍተኛ ችግር የሚያስከትል ከሆነ አቋሙን መደበኛ ይችላል ሲል ተከራክሯል። ለዚህም በማሌሊት ጉባኤና አመራር የተሰጠው መልስ ይህ አባባል መርሕ የለሽ ነው፤ መርሕን ተከትሎ

የሚሄድ ድርጅትም የአቋሙ ውጤት ምን ይሁን ምን አቋሙን ይፋ ማድረግ አለበት የሚል ነበር። ይህ ልዩነት በግደይና በቀረው አመራር መካከል ብርቱ ንትርክ አስነሥቶ ግሌሊትና አመራሩ ጉዳዩን በቀጣይ ወይይት ሊፈታው አልፈቀደም። እንደያውም የግሌሊት አኪያሂድ በአጭር ጊዜ ጥቅም ለማግኘትና ተቃዋሚን ለመምታት የተቃኘ እንጂ እንደተባለው መርሕን በመከተል ላይ የተመሠረተ እንዳልነበር በርካታ ምሳሌዎች ያረጋግጣሉ። በደርግ ውድቀት ዋዜማ ሁኔታዎች ተለዋውጠው የግራውን ፖለቲካ ለማቀዝቀዝ በሞከርንበት ወቅት የተወሰነ አቋም ብቻ ሳይሆን ግሌሊትንም ፕሮግራሙንም ደብቀነው ነበር። ቀብሩ ያላማረው ግሌሊት ከስሞ ህወሓት ቦታውን ሙሉ በሙሉ በተረከበበት ግንቦት 20 ቀን 1983 ዓ.ም. ማግስት ፈረንጆች የግሌሊትን አርማ እንዳያዩብን አርማውን ከየቦታው ሰብስበን መደበኛ ጀምረን ነበር። እንግዲህ አቋም መደበኛ ከመርሕ አንጻር ስሕተት ነው ስንል ቆይተን ለእርዳታና ለብድር ብለን የግሌሊትን ፕሮግራም፣ አርማና ህልውና ሳይቀር ደብቀን መጨረሻ ላይም እንዲጠፋ አድርገናል።

ግሌሊት ወርዲ ላይ መሥራች ጉባኤውን ሲያኪያሂድ ወይይቱ እጅግ የሞቀ የነበረ ሲሆንም ዐልፎ ዐልፎ አንዳንድ መካረሮች አልጠፉም። በተለይ ከጉባኤው በፊት ጀምሮ የግሌሊትን ግምገማ ያልተቀበሉት አረጋዊ በርሄና ግደይ ዘርአ ፅዮን አቋምን በመደበኛና ጭታደራዊና ፖለቲካዊ ሥራዎችን በተመለከተ ጠንካራ ክርክሮች አንሥተው ነበር። ዜሊሕዴን የተወከለው ኃይሌ ጥላሁንም ህወሓት የጠባብነት ዝንባሌ ነበረው የሚለው አገልጽ ትክክል እንዳልሆነና ድርጅቱ ጠባብ አመለካከት ያራምድ እንደነበር በአጽንዖት ይገልጽ ነበር። አረጋዊ በርሄና ግደይ ዘርአ ጽዮን የተከራከሩት ድርጅቱ ያቀረበውን የአስር ዓመት የሥራ ግምገማ መሠረት በማድረግ ሲሆን ሁለቱም ድርጅቱ ሲመሠረት ጀምሮ ፖሊትቢሮ ስለነበሩ አንዳንዶቹን ጉዳዮች እንደዋዛ ሊያልፏቸው አልቻሉም።

ጉባኤው ለቀናት ከተኪያሄደ በኋላ በመጨረሻ የማዕከላዊ ኮሚቴና የፖሊትቢሮ አባላትን፣ ሊቀመንበርና ምክትል ሊቀመንበር፣ እንዲሁም የቁጥጥር ኮሚቴን በመምረጥና የግሌሊትን ፕሮግራም፣ ሕገ ደንብና የአስር ዓመት ጉዞ ግምገማ በማጽደቅ ተቋጨ። በዚህ ጉባኤ የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ሆነው የተመረጡት፣ 1ኛ/ ዓባይ ፀሐዬ፣ 2ኛ/ አረጋዊ በርሄ፣ 3ኛ/ ግደይ ዘርአ ጽዮን፣ 4ኛ/ ተወልደ ወልደ ማርያም፣ 5ኛ/ መለስ ዜናዊ፣ 6ኛ/ ሰዬ አብርሃ፣ 7ኛ/ ገብሩ አሥራት፣ 8ኛ/ አውዓሎም ወልዱ፣ 9ኛ/ አረጋሽ አዳነ፣ 10ኛ/ ሰብሐት ኔጋ፣ 11ኛ/ ሙሉጌታ ዓለም ሰገድ፣ 12ኛ/ አርከበ ፀቁባይ፣ 13ኛ/ አበበ ተክለ ሃይማኖት፣ 14ኛ/ ሰለሞን ተስፋይ፣ 15ኛ/ ቢተው በላይ፣ 16ኛ/ ሥዬም መስፍን፣ 17ኛ/ ቴዎድሮስ ሓጎ፣ 18ኛ/ ሐየሎም አርአያ፣ 19ኛ/ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክ፣ 20ኛ/ ገብረ መስቀል ኃይሉ፣ 21ኛ/ ክንፈ ገብረ መድኅን ነበሩ። በህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ያልነበሩና የግሌሊት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት የነበሩት ተወልደ ወልደ ማርያም፣ ዓለም ሰገድ ገብረ አምላክና ገብረ መስቀል ኃይሉ ብቻ ነበሩ። የዚህ አዲስ ፓርቲ ሊቀመንበር የህወሓት ሊቀመንበር የነበረው ሰብሐት ኔጋ መሆኑ ቀርቶ በነባሮቹና በአዲሶቹ ከፍተኛ የአመራር ሕላት ተቀባይነት ሊኖረው ይችላል ተብሎ የተገመተው ዓባይ ፀሐዬ ነበር። ሌላው ለውጥ ደግሞ የህወሓት የፖሊትቢሮ አባላት የነበሩት አረጋዊ በርሄና ግደይ ዘርአ ፅዮን ከፖሊት ቢሮ አባልነታቸው ወርደው በተወልደ ወልደ ማርያም፣ በአረጋሽ አዳነና በአርከበ ፀቁባይ ተካተታቸው ነበር። ለመዘርዘር ያህል የግሌሊት ፖሊትቢሮ አባላት፣ 1ኛ/ ዓባይ ፀሐዬ፣ 2ኛ/ ሰብሐት ኔጋ፣ 3ኛ/ ሰዬ አብርሃ፣ 4ኛ/ መለስ ዜናዊ፣ 5ኛ/ ገብሩ አሥራት፣ 6ኛ/ ጸድቃን ገብረ ተንሣይ፣ 7ኛ/ ሥዬም መስፍን፣ 8ኛ/ አረጋሽ አዳነ፣ 9ኛ/ አውዓሎም ወልዱ፣ 10ኛ/ ተወልደ ወልደ ማርያም፣ 11ኛ/ አርከበ ፀቁባይ፣ ነበሩ። በአጠቃላይ ይህ ፖርቲ ያንገራገሩትንና ለለውጥ ዝግጁ አይደሉም የተባሉትን ነባር የህወሓት የፖሊትቢሮ ሕላት አባሮ በርካታ ነባርና የተወሰኑ አዲስ አባላትን የጨመረ ነበር።

በተደረገው ምርጫና የሥራ ኃላፊነት ምደባ የኃይል ሚዛኑ ዱሮ ከነበረበት አጋድሎ ሰዩ አብርሃ አረጋዊ በርሄን ተክቶ የወታደራዊ ኮሚቴ ኃላፊ፣ መለስ ዜናዊ ዓባይን ተክቶ የፕሮፓጋንዳ ኮሚቴ ኃላፊ፣ ተወልደ ወልደ ማርያም አዲስ የተፈጠረው የሕዝብ አደረጃጀት ኮሚቴ ኃላፊ፣ ስብሐት ነጋ የህወሓት ሊቀመንበርም ቢሆንም የድርጅቱ ማኅበረ ኢኮኖሚ ኮሚቴ ኃላፊም፣ ሥዬም መስፍን እንደ ቀድሞው የውጭ ጉዳይ ኃላፊ ሆነዋል። ቀሪዎቻችንም በኮሚቴዎችና በተደራቢም በሪጅን አመራርነት ተመድበን እንድንሠራ ተደረገ። በነበሩት ሦስት ሪጅኖች⁸⁹ ጸድቃን ገብረ ተንሣይ የሪጅን ሦስት ሊቀመንበር፣ አውዓሉም ወልዱ የሪጅን ሁለት እንዲሁም ገብሩ አሥራት የሪጅን አንድ ሊቀመንበር ሆነን ተመድበን ከአጭር ጊዜ በኋላ የአደረጃጀት ለውጥ ተደርጎ፣ በገብሩ ምትክ አረጋሽ አዳነ የሪጅን አንድ ሊቀመንበር ስትሆን፣ ገብሩ የማኅበረ ኢኮኖሚው ዘርፍ ምክትል ሊቀመንበር፣ ጸድቃን የወታደራዊ ኮሚቴው ምክትል ሊቀመንበር ሆንን።

በአዲሱ አደረጃጀት ከፖሊት ቢሮው ቀጥሎ ሴክሬታሪያት እንዲኖር ተደርጎ የኮሚቴዎች ሊቃነመናብርት በጋራ የዕለት ተዕለት ሥራዎችን የሚያከያሂዱበት ሥርዓት ተፈጠረ። ይህ ለውጥ በአደረጃጀትና በአሠራር ደረጃ ዱሮ ከነበረው የተሻለ ስለነበር በሁሉም መስኮች የተሻለ እምርታ ታየ። ቀደም ሲል ጥልቀት ያለው ጥናት ይከያሄድባቸው ያልነበሩ ሥራዎች በተቻለ መጠን ጥናት ላይ እንዲመሠረቱ ተደርገዋል። እንዲሁም በወታደራዊው መስክ የተሻለ ዕውቀትና ክህሎት እንዲኖር በጥናት ላይ የተመሠረቱ ሥልጠናዎች በስፋት ተከያሄዱ። በሌሎችም መስኮች እንዲሁ ሥልጠናዎች ተከያሄዱ። እነዚህ ለውጦች ከሰላ የርዕዮተ ዓለም ለውጥ ወይም የአስተሳሰብ እምርታ የመነጨ ሳይሆኑ ዓላማ ያለውና ተግባር ተኮር የሆነ አደረጃጀት፣ ሥልጠናና እንቅስቃሴ በመከያሄዱ የተገኙ ነበሩ። መለስ ብዬ ሳየው በአስተሳሰብ ዙሪያ መጣ የተባለው ለውጥ በስመ የመደብ ትግልና የማሌሊት መሥመር ብልጣ ብልጥነትንና አፈኝነትን ያሳያልና እውነተኛ ታጋዮችን ያሸማቀቀ ነበር።

ማሌሊት የተመሠረተው ህወሓት እንደ ድርጅት ህልውናው ሳይጠፋና ግንባር ነኝ እያለ የተለያዩ መደቦችን አሰባስቦ በነበረበት ወቅት ቢሆንም በአጭር ጊዜ ውስጥ የህወሓት እንቅስቃሴ ደብዝዞ በማሌሊት ተተካ። የሁለቱ ድርጅቶች መዋቅራዊ ነጻነትና ግንኙነት ድንበርም ጭራሽ ጠፋ። በዚህ ጊዜ በርካታ ታጋዮች በተለይ በሠራዊቱ ቁልፍ ሚና ይጫወቱ የነበሩ የተወሰኑ ወታደራዊ መሪዎች ግራ ተጋቡ። ከነዚህ አንዱም ሓየሉም አርአያ ነበር። ሓየሉም በፖለቲካው ረገድ ድርጅቱ የሚያደርገውን እያንዳንዱን እንቅስቃሴ መነሻና መድረሻ በሚገባ ተገንዝቦ ነበር። በመሆኑም ህወሓትን አደብዝዞ ማሌሊትን የማጉላቱ እንቅስቃሴ ለአፈኞች፣ ለብልጣብልጦችና ለፈሪዎች ከፍተኛ ቦታ የሚሰጥ ነው የሚል አመለካከት ነበረው። በ1981 ዓ.ም. መኸር ላይ በመረብ በኩል ከኤርትራ ወደ ትግራይ የተንቀሳቀሰውን የደርግ አስረኛ ክፍለ ጦርና ሌሎች ተደራቢ ኃይሎችን ለማጥቃት የወጣውን ዕቅድ ልናስፈጽም ከሓየሉምጋ አክሱም ላይ አብረን ስንሰነብት ያለውን ቅሬታ ሁሉ ነግሮኝ የማሌሊትን መሥመር አልጨበጥኩም እንደተባለና የረባ ሥራ የማይሠሩት አፈኞችም /በስም እየዘረዘረ/ ኮኩብ እየተደረጉ እንደሆነ አጫውቶኝ ነበር። በዚህም ተስፋ እንደቆረጠና የድርጅቱ አከያሄድ ትክክል እንዳልሆነ ሲገልጽልኝ ይህ ጉዳይ ብዙ ሊያሳስበው እንደማይገባና የሚላቸው ዓይነት ሰዎች ለጊዜው ቢገኙም እርሱ በተግባሩ መተማመን እንደሚችል ነገሬው ነበር። በእርግጥም ሓየሉም በሪጅም ጊዜ የውግያ ልምድ

⁸⁹ ሪጅን አንድ ምዕራባዊውን የትግራይ ክፍል የሚያካትት ሲሆን በዚህ ሪጅን የዱሮ የሽሬና የአክሱም አውራጃዎችና ወልቃይት ጸገዴ ይካተቱ ነበር። ሪጅን ሁለት ደግሞ የዱሮዎቹን የዓድዋና የተምቤን አውራጃዎችና በከፊል የእንደርታና የዓጋመ አውራጃዎችን የሚያካትት ነበር። ሪጅን ሦስት በከፊል የዓጋመ፣ የክልተ አውሳሳሎ፣ የእንደርታና የራያ አውራጃዎችን የሚያጠቃልል ነበር።

ላይ የተመሠረተውን የተዋጣለት ወታደራዊ አዛዥነቱን ያገኘው ከማሌሊት አልነበረም። የማሌሊት ርዕዮተ ዓለም የበላይነት ይኑረው አይኑረው ሓየሎም የጦር ገበሬ ሆኖ የኖረ ጀግናና እስከ አሁንም በወታደራዊ ብቃቱና በጀግንነቱ የሚታወስ ነው።

ከሓየሎም ሌላ በዚህ የርዕዮተ ዓለም ውዥንብር ሞራላቸው የተነካና መንፈሳቸው የዳሸቀ ታጋዮች ብዙ ነበሩ። አንዳንዶቹ የሥራ ተነሣሾችታቸው ሲቀንስ ሌሎቹ ትግሉን ጥለው እስከ መሄድ ድርሰዋል። ከነዚህ ትግሉን ጥለው ከሄዱት ታጋዮች መኻል ባጋ በሚል ቅጽል ስም ይጠራ የነበረው ወታደራዊ አዛዥ አንዱ ነበር። ባጋ ኤርትራ ውስጥ በቀን ሠራተኝነት ይተዳደር የነበረ የትግራይ ተወላጅ ሲሆን ኤርትራ እያለ ሻዕብያን ተቀላቅሎ ከቆየ በኋላ ተሳታፊ እንቅስቃሴ ሲጀምር ድርጅቱን የተቀላቀለ የተዋጣለት ተዋጊ ነበር። ወደ ኤርትራ ተልከው ሳሕል ላይ ሲዋጉ ከነበሩትና ሓየሎም ከሚተማመንባቸው ወታደራዊ መሪዎች አንዱ ነበር። የማሌሊት ጉዳይ ተነሥቶ ውዥንብር ሲበረክት ባጋ ትግሉን ትቶ ለደርግ እጁን ሰጥቶ ጥቂት እንደቆየ የደርግ ሥርዓትም ስላላማረው ጠፍቶ ወደ ሱዳን ሊሸሸ ሲል በትግራይ ነጻ መሬት ተይዞ በሞት ተቀጣ። ከትግሉ አንጻር ባጋ ህወሓትን ትቶ መሄዱና ከደርግጋ የተወሰነ እንቅስቃሴ ማኪያሄዱ ጥፋት ቢሆንም ህወሓት ውስጥ በስመ ርዕዮተ ዓለማዊ ትግል የተፈጠረው ውዥንብር የፈጠረበት ጫና አስተዋፅኦ እንዳነበረው ግን መገመት ይቻላል።

14. የኢትዮጵያ ሕዝቦች ዴሞክራሲያዊ ንቅናቄ/ኢሕዴን/ እና ህወሓት

የአሁኑ የብሔረ አማራ ዴሞክራሲያዊ ንቅናቄ /ብአዴን/ የበረሐ ስሙ የኢትዮጵያ ሕዝቦች ዴሞክራሲያዊ ንቅናቄ /ኢሕዴን/ ነበር። ድርጅቱ ከኢሕአፓ/ሠ ተገንጥለው በቀሩ ጥቂት አባላት የተመሠረተ ሲሆን በፀረ-ደርግ የትጥቅ ትግል የበኩሉን አስተዋፅኦ አድርጓል። ሆኖም ኢሕዴን/ብአዴን ደርግን ለመጣል ካደረገው ወታደራዊ አስተዋፅኦ ይልቅ የፖለቲካ አስተዋፅኦው ይልቃል። ተሳታፊ ኢሕአሠን ከትግራይ ካስወጣ በኋላና ኢሕአፓም በይበልጥ በራሱ ውስጣዊ ችግሮች ከተበታተነ በኋላ ህወሓት መኻል አገር ውስጥ ከማን ጋር ሆኖ ትግሉን እንደሚገፋ ቸግሮት ነበር። ይህ እጅግ አሳስቦት ስለነበር በ1970 ዓ.ም. ከኢሕአሠ ጋር በተደረገው ጦርነት ከተማረኩት መካከል አንድ ሁለቱን በማሳመን አገር ዐቀፍ ድርጅት እንዲያቋቋሙ አበረታችታቸው ነበር። ለዚህ ፕሮጀክት ከተመረጡት አንዱ በጦርነቱ ቆስሎ የተማረከውና በተሳህት ሕክምና ከተደረገለት በኋላ ዳግም ወደ ፖለቲካው ዓለም ለመግባት የወሰነው አንዳርጋቸው ጽጌ ነበር። አንዳርጋቸው ስሙን ከማሳስታውሰው አንድ ንደኛው ጋር ሆኖ ድርጅት ለማቋቋም ዓዲ ፍታው በተባለው ከዓድዋ በስተ ሰሜን በመረብ ወንዝ ዳርቻ በሚገኘው ስፍራ አንድ የአርሶ አደር ቤት ውስጥ ጽሕፈት ቤት እቋቁሞ ነበር። ማኅተም ጭምር ቀርጾም የኢትዮጵያ ሕዝቦች አብዮታዊ እንቅስቃሴ 'ኢሕአን' (Ethiopian Peoples' Revolutionary Movement - EPRM) የሚል ድርጅት መሥርቶ ነበር። «የጨነቀው እርጉዝ ያገባል» እንዲሉ ህወሓት ኢሕአንን የተፈጠረውን የፖለቲካ ክፍተት ለመሙላት ደገፈው። የኢሕአን መሥራቾች አንድ ጽሑፍ ካሰራጩ በኋላ ሌሎችን ለማሰባሰብ ወደ ውጭ ብንሄድ ይሻላል ብለው ወደ ሱዳን ከሄዱ በኋላ ኢሕአን የሚባለው ድርጅት እንኳን እንቅስቃሴ ሊያደርግ ስሙ ጠፋ። አንዳርጋቸው ጽጌ ግን ኢሕአዴግ ሥልጣን ከተቆጣጠረ በኋላ ብአዴንን ተቀላቅሎ ለአጭር ጊዜ የአዲስ አበባ ከተማ ጸሐፊ ሆኖ ሠርቷል።

ኢሕአን በ1971 ዓ.ም. የውሃ ሽታ ሆኖ ከቀረ በኋላ ቀደም ሲል የተጠቀሰው ከኢሕአፓ ተገንጥሎ የቀረው ቡድን ከበለሳ ገስግሶ ባኸላ ከሚባለው የህወሓት ደቡባዊ ግንባር

መናኸሪያ ደረሰ። ይኸው ቡድን ከሌላ አቅጣጫ ከመጡት የኢሕአፓ ታጋዮች ጋራ በመሆን በጸኢና በሌሎች የትግራይ አካባቢዎች ሰፊ የፖለቲካ ውይይቶችን ካኪያሄደ በኋላ ወደ ድርጅትነት ለመሸጋገር ወሰነ። በዚህ የድርጅት ምሥረታ ውይይት የተወሰኑት ሊስማሙ ስላለቻሉ ወደ ውጭ አገር አቀኑ። በወቅቱ ድርጅቱን በመመሥረቱ ሂደት ጎልተው ይታዩ ከነበሩት ታጋዮች መካከል እነያሬድ ጥበቡ /ጀቤሳ/ ያሬድ ከበደ፣ ታምራት ላይኔ፣ ዳውድ፣ ገብረ ሥላሴ፣ ምትኩ አሸብር /ደጀን/ ተፈራ ዋልዋ፣ አዲሱ ለገሰ፣ ኃይሌ ጥላሁን፣ በረከት ስምኦን፣ ሕላዊ ዮሴፍ፣ ታደሰ ካሳ /ጥንቅሹ/ ነበሩ። ከነዚህም መካከል ዳውድ፣ ገብረ ሥላሴና ምትኩ አሸብር ወደ ሱዳን ለሥራ ሄደው እዚያው ሲቀሩ፣ ያሬድ ከበደ ከጊዜ በኋላ እጁን ለደርግ ሰጥቷል።

እነዚህ ታጋዮች በሚከተሏቸው የፖለቲካ አቋሞች ዙሪያ ረዘም ላለ ጊዜ ከተወያዩና ከተከራከሩ በኋላ የህወሓትን መሰል ፕሮግራም ይዘው ወደ ድርጅት ምሥረታ አዘገሙ። በተለይ የህወሓት መለያ የሆኑትን ሁለት አቋሞች ማለትም የብሔር ብሔረሰቦች መብት እስከ መገንጠል የሚለውን የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ነው የሚለውን አቋም በፕሮግራማቸው አሰፈሩ። እነዚህን አቋሞች ባይቀበሉ ኖሮ ከህወሓት ጋራ አብረው መዘለቃቸው አጠራጣሪ ነው። በነዚህ አቋሞች ዙሪያ ሲከራከሩም ለሁለት የተከፈሉበት ሁኔታም ነበር። ታምራት ላይኔ፣ ሕላዊ ዮሴፍና ታደሰ ካሳ ፈጥነው አቋሙን የተቀበሉ ሲሆን ያሬድ ጥበቡ /ጀቤሳ/፣ ኃይሌ ጥላሁን፣ በረከት ስምኦንና አዲሱ ለገሰ አቋሙን ለመቀበል ዘግይተው ነበር። በመጨረሻ ግን ሁሉም ተስማምተው ተምቤን አካባቢ በሚገኘው ፋብሪካ ላይ ኅዳር 11 ቀን 1973 ዓ.ም. ባደረጉት ጉባኤ⁹⁰ የተጠቀሱትን አቋሞች ያካተተውን ፕሮግራማቸውን አጸደቁ። የብሔር ብሔረሰብ ጥያቄ ኢትዮጵያ ውስጥ ከተማሪዎች እንቅስቃሴ ጀምሮ ሲያከራክር የነበር በመሆኑና ኢሕአፓም በፕሮግራሙ የእስከመገንጠሉን መብት አስፍሮ ስለነበር ኢሕዴኖች በጉዳዩ ቶሎ መስማማታቸው አያስገርምም። የሚገርመው ህወሓት ጥልቀት ያለው ጥናትና ክርክር ሳያደርግ ሻዕብያና ጀብሃ ባስቀመጡት የታሪክና የሕግ መከራከሪያ መሠረት የኤርትራ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ነው ብሎ የወሰደውን አቋም ኢሕዴንም በቀላሉ አቋም መውሰዱ ነው።

ኢሕዴን በፖለቲካ አቋም ደረጃ የህወሓትን ቅጂ ተቀብሎ ቢራመድም የህወሓትን አሠራርና አኪያሄድ በተመለከተ ድርጅቱ ውስጥ የተለያዩ አመለካከቶች ይንጸባረቁ ነበር። በግልጽ ከሚታወቁት የልዩነት ካምፖች ውስጥም አፍቃሪ ህወሓት ተብለው የሚፈረጁና ህወሓትን የሚጠረጥሩ ነበሩ። በአፍቃሪ ህወሓትነት ይታወቁ ከነበሩት መካከል ታምራት ላይኔ የመጀመሪያውን ስፍራ ሲይዝ ከእርሱ ቀጥሎ ሕላዊ ዮሴፍና ታደሰ ካሳ ይገኛሉ። ህወሓትን ከሚጠራጠረው ቡድን ደግሞ መሪነቱን የያዘው ያሬድ ጥበቡ /ጀቤሳ/ ሲሆን ኃይሌ ጥላሁን፣ በረከት ስምኦንና አዲሱ ለገሰም ከዚሁ ቡድን ውስጥ የሚመደቡ ነበሩ። ተፈራ ዋልዋም በመካከል ሰፋሪነት ተመድቦ የሁለቱን የኃይል ሚዛን እየጠበቀ የአስታራቂነትና የዳኝነት ሚና ይጫወት ነበር።

በአንድ ወቅት ሁለቱ ቡድኖች የነበራቸው ግንኙነት እጅግ ተካሮ ድርጅቱ ሊፍረከረክ ጥቂት ቀርቶት ነበር። በፖለቲካ አቋም ደረጃ የኅላ ልዩነት ባይኖራቸውም በውስጣቸውና ከህወሓትጋ የነበራቸው ግንኙነት በከፍተኛ ደረጃ የተካረረ ነበር። ብዙዎቹ ህወሓት በጉዳዮችን ጣልቃ ይገባል፤ ድርጅታዊ ነጻነታችንንም አይጠብቅም ይሉ ነበር። በተለይ በውጭ ተደራጅተው ከኢሕዴንጋ ሊገናኙ የሚፈልጉትን ቡድኖችና ግለሰቦች ወደ ሜዳ ገብተው እንዳይገናኙ ህወሓት ከልክሏል የሚለው ክስ ከፍተኛ የልዩነት ነጥብ ሆኖ

⁹⁰ ዝኒ ከማሁ፣ የህወሓት ድርጅታዊ ታሪክ፣ ገጽ 128

ቆይቷል። በእርግጥም ህወሓት ኢሕዴን ለመገናኘት ከሚፈልገው «የካቲት» በሚል ስያሜ ከሚታወቀው የፖለቲካ ቡድን ጋራ እንዳይገናኝ ይከለክል ነበር።

ሌላው የኢሕዴንን አመራር ከሁለት የክፈለው ጉዳይ ታምራት ላይኔ ለህወሓት አመራር የድርጅቱን ምሥጢር አሳልፎ ሰጥቷል የሚለው ነበር። በእርግጥ ታምራት ከህወሓት ጋር የጠበቀ ግንኙነት ከማዳበሩ የተነሣ አባልነቱ የኢሕዴን ይሁን የህወሓት ለመለየት ያዳግት ነበር። በተለይ መለስ ሥልጣኑን ካደላደለ በኋላ ከታምራት ጋራ እጅግ የጠበቀ ግንኙነት ነበረው። ሕላዊም ልክ እንደ ታምራት በህወሓት ውስጥ በጣም ተወዳጅ ነበር። ታምራት ለህወሓት ምሥጢር ከማቀበል ዐልፎ አዲስ በተፈጠረው ማሌሊትም በአባልነት ተመልሞሏል የሚል ክስም ቀርቦበት ነበር። ህወሓት ይህን የኢሕዴንን ክስ መጀመሪያ ላይ አብዮታውያን ተባብረው እንዳይሠሩ የሚያደርግ አደገኛ አዝማምያ እንደሆነ አድርጎ አይቶት ነበር። እንዲያውም ዝንባሌውን «ዝግ በረኝነት» የሚል ስያሜ ሰጥቶት ነበር። ትርጉሙም አብዮተኞች ዓለም ዐቀፋዊ መርሕን መሠረት አድርገው እንዳይተባበሩ ዕንቅፋት የሚፈጥር አደገኛ አስተሳሰብ ማለት ነበር። ሆኖም እነዚህ ጉዳዮች በኢሕዴን አመራር ውስጥ ከፍተኛ ክርክርና ንትርክ በማሥነሳታቸው የማሌሊት ፖሊትቢሮ ለኢሕዴን ስድሳ ስድስት ገጾች የማብራሪያ ጽሑፍ ልኮ ነበር⁹¹።

ግብራሪያው ኢሕዴን ውስጥ የተነሣው ክርክር አቅጣጫውን የሳተ እንደሆነ ገልጾ በይበልጥ በመሠረታዊ ፖለቲካዊና ድርጅታዊ ጉዳዮች ላይ እንዲያተኩር ጥሪ ያደርግ ነበር። ከዚህ ሌላም እያንዳንዱን በኢሕዴን የተነሣውን ጉዳይ እያነሣ የመከላከያ መልስ ይሰጥ ነበር። መግለጫው ህወሓት በኢሕዴን የውስጥ ጉዳይ ጣልቃ ለመግባት እንደማይፈልግ ገልጾ በሱዳን የሚገኘው የየካቲት ቡድን አባላት ወደ ሜዳ እንዳይገቡ መከልከል ግን ስሕተት እንደሆነ ያምናል። ህወሓት ይህን ስሕተት የፈጸመው ለክፋት ሳይሆን በቋፍ ያለውን ድርጅት ከውጭ በሚገባ ውዥንብር እንዳይፈታ በመሥጋት እንደሆነ ይገልጻል። ስሕተቱን የፈጸመበት ምክንያት ይህ ቢሆንም ከስሕተቱ ለማምለጥ እንደማይችል አስገንዝቦ ከኢሕዴን የቀረበለትን ሂስ እንደሚቀበልም ያረጋግጣል። ከውጭ የሚገባን ማንኛውምን አስተሳሰብ የመመርመርና የመለየት መብት ያለው ራሱ ኢሕዴን እንጂ ህወሓት መሆን እንደሌለበትም ያምናል።

ማሌሊቶች የላክነውን ሰፊ መግለጫ ኢሕዴን ተወያይቶ መፍትሔ እንደሚያበጅለት ተማምነን ነበር። ኢሕዴን ከዚህ በኋላ የተወሰነ የግንኙነት መሻሻሎችና መተማመንን ፈጥሮ እንዲያውም በሂደት ያን ሁሉ ውዝግብ ተሻግሮ በ1981 ዓ.ም. ከህወሓት ጋር ግንባር ለመመሥረት ወሰነ⁹²። የግንባሩ መፈጠር ከነበረው የትጥቅ ትግል መጠናከርና ከተፈጠረው የፖለቲካ ክፍተት አንጻር እጅግ አስፈላጊና ጠቃሚ ቢሆንም በሁለቱ ድርጅቶች መካከል የነበረው የኃይል ሚዛን ልዩነት ግን የሰማይና የምድርን ያህል የተራራቀ ነበር። የኢትዮጵያ ሕዝቦች አብዮታዊ ግንባር /ኢሕአዴግ/ በሚል የሚታወቀው ግንባር ሲመሠረት ህወሓት ከፍተኛ ወታደራዊና ድርጅታዊ እድገት አሳይቶ በውጭም ቢሆን ከፍተኛ ዲፕሎማሲያዊ ተቀባይነት አግኝቶ ነበር። በአንጻሩ ኢሕዴን ከበፊቱ የተሻለ የእድገት አዝማምያ ቢያሳይም ዝቅተኛ እድገት ደረጃ ላይ ነበር።

⁹¹ ከህወሓት ለኢሕዴን የተላከ የማብራሪያ ጽሑፍ 66 ገጾች፣ 1978 ዓ.ም. በዚህ በመለስ ዜናዊ በተጻፈውና የማሌሊትና የህወሓት ማኅተሞች ባረፉበት ጽሑፍ፣ 1ኛ/ ያገሪቱ ተጨባጭ ሁኔታ፣ 2ኛ/ የወቅቱ ዋነኛ ተግባሮች፣ 3ኛ/ በቅርቡ በተኪያሪው በኢሕዴን የማዕከላዊ ኮሚቴ ፕሌኑም የተነሡ ጥያቄዎች፣ 4ኛ/ ምን መደረግ አለበት? የሚሉ ጉዳዮች ተዘርዝረው ነበር። ከዚህ ጋርም 9 ገጽ አባሪ ተጽፏል።

⁹² Tronvoll K. 2009. War and the Politics of Identity in Ethiopia: The Making of Enemies and Allies in the Horn of Africa. *Eastern Africa Series*, p. 56.

15. የማሌሊት መፈጠርና የጦር ሜዳ ድሎች ሲገጣጠሙ

ማሌሊት ከመመሥረቱ በፊት ህወሓት በርካታ ወታደራዊ ጥቃቶችን አኪያሂዶ በአብዛኛው ድል ቢቀዳጅም ዐልፎ ዐልፎ ግን ያልተጠበቁ ሽንፈቶች ያጋጥሙት ነበር። ቀደም ሲል እንደገለጽኩት ከነዚህ በእንከን ከተሞሉ ሥራዎቹ መካከል በ1976 ዓ.ም. በደባርቅና በአዲስ አበባ ዓሰብ መሥመር ሰርዶን ለማጥቃት የተደረጉት የማጥቃት ሙከራዎች ተጠቃሾች ናቸው። እነዚህን ችግሮች የተገነዘበው አመራር በወታደራዊ ሥራዎቻችን ላይ መሠረታዊ ግምገማ ተኪያሂዶ እምርታ ማስመዝገብ ካልቻልን ወደ ፊት መገስገስ አንችልም፤ ዳዴ እያልን እንኖራለን የሚል ድምዳሜ ላይ ደርሶ ነበር።

በ1976 ዓ.ም. ወታደራዊ ግምገማ ለማኪያሂድ በተሞከረበት ወቅት የችግሩ ምንጭ ምን እንደሆነ ፈጽሞ መስማማት አልተቻለም ነበር። ገሚሱ ችግሩ የታችኛው አመራር ዝግጁነትና ዓቅም ማነስ ነው ሲል ገሚሱ ደግሞ ከመሠረቱ የአወቃቀር፣ የሙያ፣ የአመራርና የዕውቀት ጉድለቶችን ያካተተ ዙሪያ መለሽ ችግር አለ ይል ነበር። ይህ አለመግባባት ቀጥሎ በመኻሉ የማሌሊት ምሥረታ ደረሰ። የማሌሊት ጉባኤ በወታደራዊው መስክ ተግባር አፍቃሪነትና መርሕ የለሽነት ተንሰራፍቷል፤ በመሆኑም የደርግን ጥቃቶች ለመቋቋምና ዐልፎም ደርግን ለመደምሰስ እንዲቻል መሠረታዊ የአመለካከትና የአመራር ለውጦች እንደሚያስፈልጉ ስምምነት ላይ ተደረሰ። ስምምነቱ በጉባኤው በተሳተፉት ተወካዮች ሙሉ ድጋፍ በማግኘቱ⁹³ ሥር ነቀል ለውጥ ለማምጣት እንቅስቃሴ ተጀመረ።

ከማሌሊት ምሥረታ በኋላ በአደረጃጀት ረገድ ከአሁን በፊት የነበረው የወታደራዊ ኮሚቴ ኃላፊ ተወግዞና ተወግዶ በአዲስ አመራር ተተካ። ከዚህ ሌላ የድርጅቱ ፖሊትቢሮና ሴክራታርያት ለወታደራዊ ዓቅም ግንባታው ልዩ ትኩረት እንዲሰጥ ተደረገ። ድርጅቱ ሊከተለው የሚገባው ወታደራዊ ዶክትሪን፣ ወታደራዊ ሳይንስ፣ ጥበብና ስልትም ተጠንቶ እንዲቀርብ ተወሰነ። እነዚህን ጥናቶች በመምራትና በማከናወን ረገድ መለስ ዜናዊና ስዬ አብርሃና የአምበሳውን ድርሻ ሲወስዱ ሌሎች የክፍሉ አባላትም ተሳትፈዋል። የንድፈ ሐሳቦችን ትክክለኛነት በመገምገምና በማረጋገጥ ረገድም ወታደራዊ አዛዦች አስተዋፅኦ አድርገዋል። እነዚህ ጥናቶች ከተከናወኑ በኋላ ደግሞ የማሠልጠንና የማደራጀት ሥራዎች እንዲኪያሂዱ ተወሰነ። በዚህ መሠረት ከ1977 ዓ.ም. ጀምሮ እስከ 1980 ዓ.ም. ድረስ የህወሓት/ማሌሊት ቁልፍ ተግባር እነዚህን ዕቅዶች ሥራ ላይ ማዋል ሆኖ የህወሓት ሠራዊት በሁሉም መስኮች ተጠናክረ።

ህወሓት ሁሉን ዐቀፍ ጥናትና መመሪያ አውጥቶ ሠራዊቱን ካጠናከረ በኋላ ውጤታማ የሆኑ ወታደራዊ ሥራዎችን ማከናወን ጀመረ። ይህን የተጠናከረ ወታደራዊ ዓቅሙን በቅድሚያ የፈተሸው በ1980 ዓ.ም. ትግራይ ውስጥ በርካታ ከተሞችን በመቆጣጠር ባሳየው ብቃት ነበር። በወቅቱ ቀድሞ ጭራሽ የማይታሰበውን በአውራጃ ከተሞች ሰፍሮ የነበረውን ግዙፍ የደርግ ጦር ማጥቃት ጀመረ። ሽሬን፣ አክሱምንና ዓድዋን በአንዴ ከደርግ ሠራዊት ለማላቀቅ ተቻለ። በተለያዩ የትግራይ አካባቢዎችና ከትግራይ ውጭም ትላልቅ ምሽጎችን መስበር ተጀመረ። ይህም ሁሉ የህወሓት/ማሌሊት ሠራዊት ብቃቱን እንዳረጋገጠና ክንዱን እንዳፈረጠ ያመለክት ነበር።

⁹³ ዝኒ ከማህ፣ ገምጋም ናይ 10 ዓመት ጉዕዞ ኮሚኒስት ኃይሊ ህወሓት፣ ማሌሊት MLLT፣ ገጽ 82-91

ህወሓት ትግራይ ውስጥ ወታደራዊ የበላይነት እንዳገኘ የተረጋገጠው ከካያ ዐምስት እስከ ሠላሳ ሺሕ በላይ ሠራዊት የመሸገበትን የሽፌ እንዳሥላሴ ከተማ ለመቆጣጠር ሲችል ነበር። ደርግ በወቅቱ ከወታደራዊ መከላከል አንጻር አንድ ወይም ሁለት ክፍለ ጦር በአንድ አካባቢ ግስቀመጥ እማይችልበት ደረጃ ላይ ደርሶ ስለነበር ከፍተኛ ኃይሉን በእንዳሥላሴ ከተማ ለማከማቸት ተገደደ። ዕቅዱ ኃይሉን እንዳሥላሴ አከማቸቶ ከዚያ እየተነሣ የእንቅስቃሴ አድማሱን ለማስፋትና እግረ መንገዱንም ህወሓት ወደ መኻል ትግራይ የሚያደርገውን እንቅስቃሴ ለመግታት ነበር። በከፍተኛ ደረጃ የተደራጀውን ይህን ኃይል ህወሓት ሊያጠቃው ይችላል የሚል ግምት አልነበረውም። ሆኖም ግን ህወሓት ይህን ለማድረግ ችሎ ደርግን አቸንፎ ደርግ ሽፌ እንዳሥላሴን፣ ከጥቂት ቀናት በኋላም መቀሌን ጭምር ለቆ ለመሄድ ተገደደ። እንዲሁም የደርግ ሠራዊት ትግራይን መልቀቅ ብቻ ሳይሆን ኤርትራ ውስጥ ከነበረው የሁለተኛ አብዮታዊ ሠራዊትጋ በምድር የሚገናኝበት ሁኔታ አከተመ።

ሻዕብያዎች ዐልፎ ዐልፎ የሽፌ እንዳሥላሴን ጥቃት ለድል ያበቃነው በዋናነት እኛ ነን ሲሉ ይደመጣሉ። እውነቱን ለመናገር ህወሓት እጅግ በተካነበት በዚህ የተራራ ውግያ በርካታ ክፍለ ጦሮችን ሲያሰልፍ ሻዕብያዎች አንድ ብርጌድ ሜካናይዝድ ኃይል ብቻ አሰማርተው ነበር። ብርጌዱ ታንኮች፣ መድፎችንና ቢኤሞች ታጥቆ ሲዋጋ ለማጥቃት ዘመቻ የተላከው ሌም 130 መድፍ ምንም ሳይተኮስ ተመልሷል። ታንኮቹና መድፎቹ እስከ ረፋዱ ዐምስት ሰዓት ድረስ ሲተኮሱ ቆይተው አብዛኛዎቹ በመመታቸው ከጥቅም ውጭ ሆነው በውግያው የተሳተፈው ብርጌድም በደረሰበት ከባድ ጉዳት ምክንያት ውጊያውን ለማቋረጥ ተገዷል። በዚህ አጋጣሚ ቢኤም መድፎቹ ብቻ ውግያው እስኪያልቅ ድረስ ተታኩሰዋል።

ሻዕብያዎች ወደፊት መቀጠል ባቆሙበት ወቅት የህወሓት ሠራዊት ከከተማው በስተ ሰሜን ምሥራቅ በኩል የነበሩትን ገዢ ቦታዎች በአጭር ጊዜ ውስጥ ተቆጣጠረ። በሰሜን በኩል ወደ ዓዲ ዳዕሮ በሚወስደው መንገድ የተሰለፈው የሻዕብያ ሠራዊት መግፋት ስላቃተው የህወሓት ሠራዊት ከተማውን ለመቆጣጠር ዳግም ተደራጅቶ መዋጋት ጀመረ። ከሰዓት ጩሳ ተጨማሪ ወሳኝ ቦታዎችን ተቆጣጥሮ ወደ እዝ ማዕከሉ መጠጋት ጀመረ። እንዲህ እያለ እስከ አስራ አንድ ሰዓት ቆይቶ የሰው ኃይሉ በጥሩ ሁኔታ ላይ ቢገኝም ጥይት እንዳለቀበትና የመጨረሻውን ጥቃት ለማኪያሄድ እንደሚቸገር ለበላይ አስታወቀ። የበላይ አመራሩም የትጥቅ ክፍሉ አበርገሌ ከሚገኘው የትጥቅ ክምችት በርካታ ተተኪሽ እስኪያመጣ ሠራዊቱ ባለበት እንዲቆይ አዘዘ። ሁኔታዎች በዚህ እንዳሉ የህወሓት ሠራዊት ለበላይ አመራሩ ባለው ተተኪሽና ዓቅም የቀኑን የመጨረሻ የጥቃት ሙከራ ለማድረግ እስፈቀደ። በአስራ አንድ ከካያ አካባቢ ማጥቃት ጀምሮ መኻል ከተማ የሚገኘውን «ታባ ወያኔይ ጽንዓት» የተባለውን ቁልፍ ቦታ ሲቆጣጠር የደርግ ሠራዊት አዛዦች ማፈግፈግ ጀመሩ። ውግያው ተፋፍሞ ቀጥሎም በመጨረሻ አብዛኛው የደርግ ሠራዊት እጁን ሰጠ። ልግምለጥ የሞከረውም በገበሬውና በሚሊሺያ እየተማረከ ተመናመነ። ህወሓት ከተከዜ ጭኝገር በርካታ ደፈጣዎችና መሰናክሎችን ተክሎ ስለነበር ለሚያፈገፍገው የደርግ ሠራዊት ያን ጥሶ መሻገር አስቸጋሪ ነበር። በመሆኑም የተወሰነው ኃይል ዋና መንገዱን ወደ ጎን ትቶ ዱሩንና ገደሉን እያቋረጠ ወደ ጎንደር መሸሽ ጀመረ። ሆኖም ገጠሩም በሚሊሺያዎች ተዋልቶ ስለነበር በሺዎች የሚቆጠሩ የደርግ ሠራዊት አባላት በሚሊሺያውና በገበሬው ተግረኩ። ትጥቃቸውን እያስረከቡም በየአቅጣጫ ተጓዙ።

ህወሓት ትግራይን ከተቆጣጠረ በኋላ ትኩረቱን ወደ መኻል አገር አደረገ። በወቅቱ ኢሕአዴግ ጋር መልካም ወዳጅነት ተፈጥሮ ስለነበር እንቅስቃሴው ሁሉ በኢሕአዴግ ስም ሆነ። ኢሕአዴግም ኃይሉን አጠናክሮ ደርግን እያጠቃና እየተከተለ ደብረ ታቦር አካባቢ ደረሰ። በማይጨው ከፍተኛ ቦታዎችና በአስቸጋሪዎቹ የቆቦ ምሽጎችም የእግረኛና

የሚካናይዝድ ውግያዎች ተኪያሂደው የኢሕአዴግ ጦር ድሎችን ተቀዳጀ። ሌላው ከፍተኛ ውግያ የተደረገበት ቀጠና ደቡብ ጎንደር ሲሆን በተደረገው ውግያ ህወሓት ከውስጥም ከውጭም ከፍተኛ ጫና ስለደረሰበት ለተወሰነ ጊዜ ችግር ላይ ወደቀ። ከውስጥ የተከሰተው ችግር በአብዛኛው ገበሬ የሆነው ታጋይ «ትግራይን ነጻ ካወጣን እዚህ ድረስ ምን አመጣን?» ብሎ ጥያቄ ማንሣቱ ነበር። ለጊዜው መልስ ቢሰጠውም ታጋይ ከትግራይ ውጭ መቀጠሉ ሊቀበለው ስላልቻለ ግንባሩን እየለቀቀ በብዛት ወደ ትግራይ ተመለሰ። የህወሓት/ማሌኢት አመራር ይህን ክስተት ለመቀልበስ ሰፊ ሥራ መሥራት ይጠበቅበት ስለነበር ሰፊ እንቅስቃሴ ጀመረ። የዚህ ችግር መነሻ ምንድን ነው? የሚል ጥያቄም አንሥተን መልሱ ጠባብነት ነው ብሎ ጠባብነትን ለመዋጋት ቆርጠን ተነሣን። ለዚህ መፍትሔ ይሆናል የተባለውና ታጋይና ሕዝቡ እንዲወያይበት የታሰበው የቅስቀሳ ጽሑፍም ተዘጋጀ።

በዚህ ጽሑፍ መሠረት ደርግ ትግራይን መልቀቁ ለድላችን የመጨረሻ ዋስትና እንደማይሆንና ከሌሎች ኢትዮጵያውያን ጎን ቆመን ደርግን ካልደመሰሰን እንደገና አንሰራርቶ ከፍተኛ ጥቃት ሊያደርስብን እንደሚችል በአጽንኦት ለታጋይ ገለጽን። ይህም ሆኖ ግን ሠራዊቱን ለቀው የሚሄዱት ታጋዮች ቁጥር እምብዛም አልቀነሰም። የሚያስገርመው ማሌኢቶች ዓለም ዐቀፋዊነትን መፈክራችን አድርገን ብንዘምርም ገበሬውን ለቀየውና ለአካባቢው ቅድሚያ ሰጥቶ ከማሰብ አልፎ አገራዊ ራዕይ እዲጨብጥ ለማድረግ አለመቻላችን ነው። አብዛኛው የትግራይ ገበሬ የደርግ ጥቃት ስለባ ሆኖ መብቱ እንደተረገጠና ህልውናው አደጋ ላይ እንደወደቀ ይገነዘብ ስለነበር ደርግን ለመወጋት ሕይወቱን አሳልፎ ለመስጠት ዝግጁ ነበር። ይህ ዝግጁነቱ ግን ገደብ ነበረው። ብዙዎቹ ታጋዮች የቤተሰቦቻቸው ምስሶ የነበሩና የሚጠሯቸውን ወላጆቻቸውን፣ እጎት ወንድሞቻቸውን እንዲሁም የትዳር ጓደኞቻቸውን ጥለው ሠራዊቱን የተቀላቀሉ ነበሩ። በሬ ጠምዶ የሚያርሰው፣ ዘር የሚዘራው፣ አዝመራውን አጭዶ የሚወቃው ወጣት ገበሬ የዘወትር ኃላፊነቱን ትቶ ትግራይ ውስጥ ለዓመታት በሠራዊቱ ቆይቷል። ወደ ኤርትራ ተራሮችም ሄዶ ተንከራቷል። ታጋይ ለመላ ኢትዮጵያ ተዋግቶ ደርግን የማቸነፋ ከፍተኛ ኃላፊነት ከባድ ዳገትና ከዓቅሙ በላይ መሥዋዕትነትን እንዲከፍል የሚጠይቅ ነበር። በመሆኑም የቻለውን ያህል ተዋግቶ ወደ ቀዬውና ወደ ቤተሰቦቹ ልመለስ ቢል እሚያስነውር እንዳልሆነ የበላይ አለቆቹም ሳይቀሩ ያምኑ ነበር።

መለስ ብዬ ሳየው ይህ የታጋይ ወደ ቀዬው የመመለስ ፍላጎት በጠባብነት የሚያስፈርጀው አልነበረም። የጠባብነት ጥያቄ ከተነሣ መጠየቅ የነበረበት ከጅምሩ ብሔራዊ ስሜትን ከአገራዊ አንድነትና ስሜት በላይ በማስጮኽ ይቀሰቅስ የነበረው አመራሩ ነበር። ድርጅቱ ከሌሎች አገር ዐቀፍና ብሔር ተኮር ድርጅቶችጋ ያደረገው ትስስር ደካማ ነበር። እንዲያውም ከመሸ በኋላ ከኢሕአዴግ ጋር ከፈጠረው ግንባር ውጪ ለአስራ ሦስት ዓመታት ያህል በብሔር ተደራጅቶ በተናጠል የተጓዘበት ሁኔታ ነበር። የላብ አደሩ ፓርቲ ሲመሠረት እንኳን ብሔር ተኮር መልክ ይዞ እንዲደራጅ ተደርጓል። እነዚህ በአመራሩ የተቀየሱ ዓላማዎች አደረጃጀቶችና የትግል ስልቶች በታጋይ ሥነ-ልቦናና አስተሳሰብ ላይ ተጽዕኖ ነበራቸው። የታጋይ አስተሳሰብ ቅድሚያ ተሰጥቶት የተገነባበት አቅጣጫ በብሔራዊ ወይም በክልላዊ ማንነቱን እንጂ በኢትዮጵያዊ ማንነቱ ዙሪያ አልነበረም። ታጋይ የተደራጀበት አግባብም ክልላዊ ወይም ብሔራዊ እንጂ አገራዊ አልነበረም። በአጠቃላይ የተከተለው የትግል ስልት ዋና ማጠንጠኛም ብሔራዊ እንጂ አገራዊ ወይም መደባዊ አልነበረም። ያልዘሩት ሊበቅል አይችልምና ታጋይ ያሳየው ከቀዬዬ መውጣት የለብኝምና ወደየቤቴ መመለስ አለብኝ የሚለው ዝንባሌ የአጠቃላይ ፖለቲካዊ እንቅስቃሴያችን ውጤት እንጂ የታጋይ ጥፋት አልነበረም።

ማሌሊት በሠራዊቱ የተከሰተውን መፍረክረክ ያከመበት ዘዴ መጀመሪያ ላይ ካስቀመጠው ጠባብነትን የመዋጋት አቅጣጫ የተለየ ነበር። በሂደት በሠራዊት ይስተጋባ የነበረው ጠባብነትን የመዋጋት መፈክር በሌላ መፈክር ተተክቶ፤ «የማሌሊት ምሽግ እንዳይፈርስ፤ የማሌሊት እናት እንዳትታረድ፤ ጠንክረን እንዋጋ!!» ይባል ነበር። የዚህ መፈክር መሠረት ደርግ ተጠናክሮ ከገፋና ትግራይን ዳግም ከተቆጣጠረ ወጣቱ ብቻ ሳይሆን ወላጅ እናቱም የደርግ ሰላባ ትሆናለች የሚል ነበር። ይህን አርማጌዶን በመተንበይ የተደረገው ቅስቀሳ ቀድሞ የድርጅቱ ቀውስ ሲፈጠር ተደረጎ ከነበረው ቅስቀሳጋ ተመሳሳይነት ነበረው። ታጋዩ በከፍተኛ ድንጋጤና ፍርሀት ተውጦ አንዱን አማራጭ ብቻ እንዲይዝ የሚያስገድደው ነበር። በእርግጥ ደርግ የህወሓትን ሠራዊት አቸንፎ ትግራይን ዳግም ቢቆጣጠር ኖሮ ሊያደርስ የሚችለው ጥፋት እጅግ አስከፊ በሆነ ነበር። እንኳንስ አካባቢውን ተቆጣጥሮና፤ እንደ ሓውዜን ባለው ባልተቆጣጠረውን አካባቢ እንኳን የውግያ አውሮፕላኖችንና ሄሊኮፕተሮችን ተጠቅሞ ያደረሰው ጥፋት ዓለምን ጉድ ያሰኘ ነው። ሆኖም በዚህ ጊዜ ያነሣው መፈክር ህወሓቶች ሁሉም ከፍተኛ ውጥረት ውስጥ ስንገባ እንደምናደርገው መረኑን የለቀቀና ሰው በተረጋጋና በሰከነ ሁኔታ እንዳያስብ የሚያደርግ ነበር።

ደርግ በተወሰነ ደረጃ ተጠናክሮ የኢሕአዴግን ሠራዊት ከደቡብ ጎንደር ጉና ተራራ ለመግፋት ጥረት ባደርግበትና ብዙ ታጋዮች ከዚህ አካባቢ እየለቀቁ ወደ ትግራይ በተመለሱበት አጋጣሚ ትግራይ ውስጥ ደጅን በሚል ስም ይጠራ የነበረው አስተዳደር እነዚህን ታጋዮች አሳምኖ ወደ ትግል የመመለስና አዲስ ወጣቶችን የመመልመል ኃላፊነት ተሰጥቶት ነበር። ይህንን ዕቅድ ተግባራዊ ለማድረግ የተቀየሰው አቅጣጫ ሠራዊት ውስጥ የነበረውን «ምሽጋችን ፈርሶ የማሌሊት እናት እንዳትታረድ በርትተን እንታገል» የሚለውን አቅጣጫ የተከተለ ነበር። የቅስቀሳው አቅጣጫ እጅግ አስደንጋጭና አስፈሪ የነበረ ሲሆን ደቡብ ጎንደር ላይ ያለው ምሽጋችን ከፈረሰ ደርግ በሕዝቡ ላይ ከፍተኛ ጥፋት ሊያደርስ እንደሚችል የሚያስገነዝብ ስለነበር አንድ አባት ገበሬ፤ «ልጆቼ እናልቃለን፤ እንታረዳለን፤ መሬት ቀውጧ ትሆናለች፤ እያሳችሁ አትቀስቅሱ። የዚህ ዓይነት ቅስቀሳ ሰው ወኔው እንዲሞት፤ ተስፋ እንዲቆርጥና አንገቱን እንዲደፋ ያደርጋል። ስለዚህ እናቸንፋለን፤ ተቃርበናል፤ አይዟችሁ፤ በርቱ፤ ብላችሁ ብትቀስቅሱ ይሻላል» ብለው መክረውን ነበር። የብዙዎቹ ገበሬዎች ምክርም ተመሳሳይ ነበር። በዚህ መሠረትም፤ «ደርግን ለመደምሰስ እያንዳንዳችን አንድ ድንጋይ እንወርውር» የሚል መፈክር አዘጋጅተን የአቅጣጫ ማስተካከያ እድርገን ህወሓት ሊሸከመው ከሚችለው በላይ ወጣት ወደ ሥልጠና ማዕከላት ተጓዙ።

ህወሓት በዚህ መንገድ እየተጠናከረ ሄዶ ደርግ ሊቋቋመው ወደማይችልበት ደረጃ ቢደርስም የህወሓት ለድል መብቃት ግን በማርክሲያዊ ሌኒኖዊ ርዕዮተ ዓለም የታነጸ ሠራዊትን ከመገንባት የመነጨ ብቻ ሳይሆን፤ ከሦስት ዋና ዋና ምክንያቶች የመነጨ ነበር። አንደኛውና ብዙ ጊዜ የሚዘነጋው ምክንያት በደርግና በኢትዮጵያ ሕዝብ መካል የነበረው ቅራኔ ከመጠን በላይ ተካሮ እደነበር ነው። ደርግ ከጅምሩ ዴሞክራሲን የማይቀበል፤ የዜጎችን ነጻነት የሚነፍግ፤ የሕግ የበላይነትን የማያከብር፤ ሰብዓዊ መብቶችን የሚረግጥ፤ ወታደራዊ አምባገነን ነበር። የዚህ ዓይነት አምባገነናዊ ሥርዓት ከማንኛውም የኅብረተሰብ እፍልጋ ቅራኔ ውስጥ ስለሚገባ «ከዋልክበት በሰላም ይመልሰህ» ብሎ የሚመኝለት እልነበረም። ገበሬው፤ ላብ አደሩ፤ ባለ ሀብቱ፤ ምሁሩ፤ ዝቅተኛ ወታደሩ ሁሉ የሥርዓቱ ጭንጣዎች ሆነው ደርግ ከሕዝቡ ሊያገኝ የሚችለውን ድጋፍ እያጣ፤ እንዲያውም ስውር ተቃውሞ ይደርስበት ነበር። አገዛዙ ሥልጣኑን አደላድሎ ሊቀጥል ስለፈለገ ሠራዊቱን፤ ፖሊሱን፤ ደገንነቱንና የአገሪቱን ሀብት በቁጥጥሩ ሥር አስገብቶ ሕዝቡ መፈናፈኛ አሳጥቶ የተወሰነ ዕድሜ ቢቀጥልም የኋላ ኋላ ሕዝቡ ክፉኛ ተቃውሞት ከውስጥ የመዳከምና በፍጥነት የማቆልቆል አዝማምያ አሳየ። ህወሓት ደርግ ላይ ከፍተኛ ጥቃት ሲሰነዝርም

የአገሪቱ ሁኔታ ይህን ይመስል ነበር። በነጻ መሬት የነበረው ሕዝብ ብቻ ሳይሆን በደርግ ጉያ የነበረው ሕዝብም ለዓመፅ መዘጋጀቱ ለህወሓት ድል ከፍተኛ አስተዋፅኦ አድርጓል።

ሌላው ለህወሓት ድል ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደረገው ምክንያት በገዢዎቹ መካከል የነበረው ቅራኔ ነበር። ከሕዝብጋ የተጣላ መንግሥት ከውስጡም ሰላም አይኖረውም። በደርግ ውስጥ አኪያሄዳችን እንዲህ ቢሆን ኖሮ ሰላም በሰፊ ነበር፤ አመራራችን እንዲህ ቢሆን ኖሮ እድገትና ልማት በተረጋገጠ ነበር፤ እያሉ የሚያጉረመርሙ አልጠፉም። ከሚያጉረመርሙት አንዳንዶቹ እውነተኛ ለውጥ የሚሹ የነበሩ ሲሆን ሌሎቹ ደግሞ የአንዱን ግለሰብ ወይም ቡድን አኪያሄድ በመቃወም እርሱን ለመተካት የሚከፈሉ ነበሩ። በተለይ ከ1974 ዓ.ም. የቀይ ኮብብ ዘመቻ ውድቀት በኋላ በርካታ አገር ወዳድ መኮንኖች የደርግን አኪያሄድ በመቃወም አንድ በአንድ ተቀጥፈዋል። በ1981 ዓ.ም. የደርግን ሥርዓት በከፍተኛ ደረጃ የተቃወሙ ከሶማሊያጋ በተደረገው ጦርነትና በኤርትራና በትግራይ ከፍተኛ ውግያዎችን የመሩ የገዢው ፓርቲ መኮንኖች ያልተሳካ መፈንቅለ መንግሥት አኪያሄደው ቁንጮውን መንግሥቱ ኃይለ ማርያምን ለመጣል ሞክረው ነበር። መንግሥቱ በወሰደው የዐጸፋ ጥቃትም ሥርዓቱ ያፈራቸው ከፍተኛ መኮንኖች ለግድያ፣ ለእስርና ለስደት ተዳርገዋል። እነ ጄኔራል ደምቤ ቡልቶ፣ ጄኔራል ፋንታ በላይ፣ ጄኔራል መርዕድ ንጉሤ፣ ጄኔራል አምሃ ወዘተ... የመሳሰሉት ከፍተኛ የጦር አዛዦች በዚህ መፈንቅለ መንግሥት ምክንያት ሕይወታቸውን አጥተዋል። ይህ በአመራር ደረጃ የተፈጠረው ቀውስ ወታደራዊ የኃይል ሚዛኑን በማዛባት ለህወሓትና ለሻዕብያ ሠራዊት ከፍተኛ እገዛ አድርጓል።

ሦስተኛውና ወሳኙ ለህወሓት ድል አስተዋፅኦ ያደረገው ደግሞ ህወሓት ውስጥ የተደረገው ሠራዊቱን መልሶ የማደራጀትና ብቃቱን የማሳልበት ተግባር ነው። ማሌሊት በርዕዮተ ዓለማዊ የበላይነቱ ሳይሆን በሹም ሽሩ ያስመዘገበው ድል ቢኖር ተጨባጭ ሁኔታዎችን በማገናዘብ ሠራዊቱ ዳግም እንዲደራጅ ማድረጉ ነው። ያአገራችንን መልከዓ ምድር ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት፣ ወታደራዊ ሳይንስና ጥበብን ተግባራዊ በማድረግ፣ አግባብ ያላቸውን ወታደራዊ ስልቶች በመጠቀም እንዲሁም የሌሎች አገሮችን ልምድ በመቀመር ወታደራዊ አደረጃጀቱና አመራሩ የሚሻሻልበትን ሁኔታ ፈጥሯል።

ማሌሊት ለዚህ ወታደራዊ ለውጥ መሳካት ርዕዮተ ዓለማዊ ምጥቀቴ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ነበረው ቢልም በዚህ መስክ የላብ አደሩ ነው ተብሎ የሚለይ ጉዳይ አልነበረም። ማሌሊት በጦር ስልቱ እንደ አዲስ ግኝት አድርጎ የወሰዳቸው ሁለት ነገሮች የስበት ማዕከሉን (Center of Gravity) ማዛባትና መደምሰስ እና የቆረጣ ስልት መጠቀም ነበሩ። እነዚህን ሁለት ወታደራዊ ስልቶች የላብ አደሩ ሳይሆኑ ማንኛውም ድርጅት ሊጠቀምባቸው የሚችል ነው። እነዚህን ስልቶች ባልዳበረ መልካቸው ይሁን እንጂ በአስራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ አጼ ዮሐንስ ከአጼ ተክለ ጊዎርጊስ ጋራ ዓድዋ ላይ ሲዋጉ ተጠቅመውባቸው አጼ ተክለ ጊዎርጊስን በቀላሉ ለመማረክ ችለዋል።

ምናልባት የላብ አደር ርዕዮተ ዓለም ያስገኘው ተብሎ ሊወሰደው ይችል የነበረው አጠቃላይ ሕዝቡን በትጥቅ ትግሉ በማሳተፍ ገዢ መደቦችን መግጠሙ ሊሆን በቻለ ነበር። ህወሓት ከደርግ ጋር ባኪያሄደው ጦርነት ሕዝባዊ ሠራዊት ወይም የታጠቀ ሕዝብ በጦርነቱ ተሳታፊ እንዲሆን አድርጓል። ይህን ያደረጉት ከማርክሲዝም ሌኒኒዝም የሠራዊት አደረጃጀት መርሕ ተነሥቼ ነውም ይል ነበር። ሆኖም ይህ የታጠቀ ሕዝብ በጦርነቱ የማሳተፍ አኪያሄድ የተራዘመ የትጥቅ ትግል የሚያኪያሄዱ ድርጅቶችና ግንባሮች ሁሉ የሚጠቀሙበት እንጂ ድርጅቶቹ ከሚከተሉት ርዕዮተ ዓለም ጋራ ቀጥተኛ ግንኙነት

አልነበረውም። ሻዕብያና ጀብሃ የተደራጀ የሚሊሺያ ኃይል ነበራቸው፤ ሕዝቡንም በእንዱ ወይም በሌላ መልኩ በጦርነቱ ተሳታፊ አድርገውት ነበር።

በአጠቃላይ ህወሓት/ማሌሊት ከ1977 ዓ.ም. በኋላ ውስጣዊና ውጫዊ ሆኔታዎች ተመቻችተውለት ጠንካራ ወታደራዊ ኃይል ፈጥሮ አብዛኛዎቹን ደርግ ይመካባቸው የነበሩትን ምርጥ ክፍለ ጦሮች ሊያቸንፍ ችሏል። የማሌሊት አመራር በዚህ ረገድ የሚደነቅ ሥራ ሠርቷል ሊባል ይቻላል። ዱሮ ከነበረው አዝጋሚ ወታደራዊ እድገት ወጥቶ ፈጣን እድገት ሊያሳይ ችሏል። ይህን አንጻባራቂ ወታደራዊ ድል በማረጋገጥ ረገድም የማሌሊትን ርዕዮተ ዓለም ከልብ የማይቀበሉት፣ የሚተቹትና እንደ ሃይማኖት የሚከተሉት አብረው በጋራ ሠርተዋል።

16. በግራ እጁ አልባንያን በቀኙ አሜሪካን የጨበጠው የህወሓት ዲፕሎማሲ

ግሌሊት በ1977 ዓ.ም. ሲመሠረት በምሥራቅና በምዕራብ ልዕሊ ኃያላን መካከል የሚደረገው ትንቅንቅ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሶ ነበር። በምዕራቡ ዓለም ፊጋንና ታቸርን የመሳሰሉ ቀኝ አክራሪ መሪዎች ብቅ ብለው ዓለም በሊበራሉ ርዕዮተ ዓለም ካልተጠመቀች ጉድ ይፈላል በማለት በየአገሮቻቸው የግራውን እንቅስቃሴ የሚያዳክሙ ጠንካራ እርምጃዎች የወሰዱበት ጊዜ ነበር። በውጭ ግንኙነታቸውም ኃይልን ጭምር ተጠቅመው ግራውን የሚያዳክሙበት የዲፕሎማሲ አቅጣጫ ተልመው ነበር። በእንግሊዝ የሠራተኛው ግንበር ክፉኛ የተመታበት፣ የመንግሥት ሠራተኛ እንዲቀነስ የተደረገበት፣ በአጠቃላይ የቆየውን የግራ አስተሳሰብና አደረጃጀት ለማዳከም ሙሉ ተሃድሶ የተደረገበት ጊዜ ነበር። ጭሥራቅ አውሮፓና በሌሎች የዓለም ክፍሎችም ፀረ-ኮምዩኒዝም ትግል የተፋፋመበት ጭት ነበር። ግሌሊት የተፈጠረው በዚህ ለግራው ፈታኝና ቀውጢ በሆነበት ጊዜ ነበር።

የግሌሊት አመራር ይህን ዓለማዊ ሁኔታ ቢገነዘብም የግራ ርዕዮተ ዓለምን የሚከተል ፓርቲ ከመፍጠር ወደ ኋላ አላለም። ይህ የሆነበት ምክንያትም በአንድ በኩል ቀደም ሲል የጀመረውና የሥልጣን ሽግሽግ ያስከተለውን የማርክሲያዊ ሌኒኖዊ መሪ መፈክር በነጠረ ሙልኩ ሥራ ላይ ማዋልና ሁሉንም ተግዳሮቶች ከዚህ አመለካከት አንጻር መፍታት ብቸኛው አማራጭ ነው የሚል አቋም ስለነበረው ነው። በሌላ በኩል ደግሞ ቀደም ሲል እንደገለጽኩት ታጋዩም ሆነ ሕዝቡ የሚያልመው ዓለም ፍጹም እኩልነት የሚሰፍንበት ፍጹም ፍትሕ የሚረጋገጥበት ምድራዊ ገነት መሆኑን ካላመነ በስተቀር የትግል ወኔው ሊቀዘቅዝ ይችላል የሚል እምነት ነበር። ስለሆነም ቢያንስ የምሽግ ሶሻሊዝምን ተግባራዊ ጭገድረግ ታጋዩና ሕዝቡ ለሕይወቱ እንዳይሳሳ ማድረግ ለትግሉ ስኬት አስፈላጊ ነበር። ጭመጨረሻም የደርግ መፈክርም ሶሻሊዝምን ተግባራዊ አደርጋለሁ የሚል ስለነበር በዚህ ረገድ ከደርግ በልጦ መታየት ትግሉን ለማፋፋም አስፈላጊ ነበር። እንዲያውም ደርግም ሶሻሊዝም ይላል እኛም ሶሻሊዝም እንላለን ታድያ ልዩነታችን ምንድን ነው? የሚለውን የታጋዩን ጥያቄ በሚመልስ መልኩ ደርግና ደጋፊው ሶቭዬት ኅብረት የተበረዘና የተከለሰ ሶሻሊዝምን ያራምዳሉ እኛ ግን የጠራና የነጠረን ሶሻሊዝም እናራምዳለን ለማለት የግራውን ርዕዮተ ዓለም መከተል የግድ ይል ነበር።

በሌላ በኩል የዲፕሎማሲያዊ እንቅስቃሴ የምናኪያሂድበት ጂኦ ፖለቲካ ፍጹም ፀረ-ግራ ኃይልና ፀረ-ኮምዩኒዝም በመሆኑ በግልጽ ማርክሲስቶች ነን የጠራ ኮምዩኒዝም እናራምዳለን ግለት ቀርቶ የነበረውን ቅይጥ የህወሓት ፕሮግራም ይዘን እንኳ ዲፕሎማሲያዊ ሥራ

ማኪያሄድ አስቸጋሪ ሆኖብን ነበር። ለዚህ ሲባልም ለውጭ ግንኙነት የተመደቡት እነ ሥዩም መስፍን ፕሮግራሙን እንዳመቻቸው እየተረጎሙ ከዓረቦች ጋራ ይገናኙ ነበር። በማሌሊት ምሥረታ ወቅት ለአጭር ጊዜ ጥቅም በማሰብ የህወሓትን የግራ ባሕርይ ሳያጎሉ እንዲያውም እያደበሰበሱ ተንቀሳቅሰዋል የሚል ትችትም የደረሰባቸው ከዚህ የተነሣ ነበር። የውጭ ቢሯችን ይከተለው በነበረው ዲፕሎማቲክ ግንኙነት ምክንያትም ወዳጆቻችን ሊሆኑ የሚችሉ የግራ ፓርቲዎችና በዓላማው ዙሪያ አብረውን ሊሰለፉ የሚችሉ ኢትዮጵያውያን እንዲርቁ ተደርጓል፤ ይህ አኪያሄድ ስትራቴጂያዊ ጥቅማችንን ጎድቷል፤ ከሁለቱም ሳንሆን አጉል ቀርተናል፤ ስለዚህ የውጭ ጉዳይ ሥራችን ፕራግማቲክም ክፉኛ የተጠናወተው ነው ይባል እንደነበር ቀደም ሲል ገልጬዋለሁ።

በትችት ደረጃ ይህን ካልን በኋላ ግን አሁንስ የዲፕሎማሲያዊ እንቅስቃሴያችን መፍትሔ ምን ሊሆን ይችላል? ለሚለው ጥያቄ የተሰጠው መልስ «ከምዕራባውያንም ይሁን ከዓረቡ ዓለም ጋር ስንገናኝ ርዕዮተ ዓለም ላይ ያተኮረ ወይይት ከማድረግ ይልቅ የጋራ ጥቅምን መሠረት ያደረገ ዲፕሎማሲ ማራመድ ይኖርብናል» የሚል ነበር። ከዚህ የተነሣም ከዓረቦች ጋር ስንገናኝ «በጠላትነት የሚመለከቱትን ደርግን ለማዳከም እየሠራን ስለሆነ ይህን የጋራ ጠላት ማስወገድ እንችል ዘንድ እርዳታ እንድታደርጉልን እንሻለን ማለት ይቻላል» ተባለ። «ለነዚህ ወገኖች የማሌሊትን ፕሮግራም ሳይሆን የህወሓትን ዴሞክራሲያዊ ፕሮግራም በማጥፋትና የጋራ ጥቅሞቻችንን በማሳየት ለመሳብ መንቀሳቀስ አለብን» ሲባል «ምዕራባውያን አገሮችን በምናገኝበት ጊዜም በተመሳሳይ መንገድ የጋራ ጠላታችን የሆነውን ሶቭዬት ኅብረትን እየተዋጋን ስለሆነ እርዳታችሁን ለግሱን በማለት መንቀሳቀስ ነበረብን፤ ይህም የምዕራባውያንን ፍላጎት ስለሚያሟላ ዲፕሎማሲያዊ ግባችንንም ሊያሳካ ይችላል» ተባለ። የማሌሊትን ጉዳይ ቢያነሡስ? ለሚለው ጥያቄ ደግሞ የተሰጠው መልስ «ማሌሊት ህወሓት ውስጥ ያሉ ጥቂት ኮምዩኒስቶች ድርጅት ነው፤ ዋናው ድርጅት ህወሓት ስለሆነ እናንተን አያሰጋም፤» በሚል ሊመለስ ይችላል ተባለ። እንግዲህ አዲሱ የማሌሊት ዲፕሎማሲ ከዱሮው የሚለየው ነገሮ ቢኖር በኮምዩኒስት ፓርቲዎችና በኢትዮጵያውያን ዙሪያ የሚያኪያሂደው እንቅስቃሴ ብቻ ነበር። ይኸውም ማርክሲያዊ አቋማችንን በሚገባ እንዲያውቁ ለማድረግ ትኩረት ሰጥተን እንሥራ የሚለው ነበር። ሁለቱን አቅጣጫዎች በመከተልም ሰፊ የዲፕሎማሲ እንቅስቃሴ ተኪያሂዷል።

የውጭ ጉዳይ ቡድን ይህን የማሌሊት አቅጣጫ በመመሪያነት ይዞ ቢሰማራም ዓረቦችን ለመለማመጥ ሲባል የክርስትያን ሰሞችን በመለወጥ ሥዩም መስፍን ሥዩም ሙሳ እንደተባለው ሁሉ አሁንም ማርክሲዝምን ወደ ጎን ትቶ ጊዜያዊ ጥቅም ሊያስገኙ ወደሚችሉ ዲፕሎማሲያዊ እንቅስቃሴዎች እንደምናተኩር ከወዲሁ የሚገመት ነበር። በተለይ ከዓረቦች ሊገኝ የሚችለውን ድጋፍ የቀኙን አቅጣጫ በማጥፋትና ግራውን በማውገዝ እንደሆነ የቀድሞው ልምዳችን ይመስክራል። ከማሌሊት ምሥረታ በኋላም በተደረጉ ዲፕሎማሲያዊ እንቅስቃሴዎች ከዓረብ አገሮች በተለይ ከሊብያና ከኢራቅ ጋራ ጠንካራ ግንኙነት ለመፍጠር ብርቱ ጥረት ተደርጓል። የፕሬዚዳንት ሳዳም ሐሴን መንግሥት ከአሜሪካኖችጋ ጦርነት ከመግጠሙ በፊት ሁለት ጊዜ የተወሰነ የገንዘብ እርዳታ ሰጥቶ ነበር። ከሙዓመር ጋዳፊም እርዳታ ለማግኘት ሙከራ ተደርጎ የማሌሊት ልኡካን ሁለት ጊዜ ወደ ሊብያ ሄደው ከጋዳፊና ከሌሎች የአገሪቱ መሪዎች ጋራ በመገናኘት በሰፊው ተወያይተዋል። ወደ ሊብያ ከተጓዙት ልኡካን መካከል ሥዩም መስፍን፣ ሰዬ አብርሃ፣ መለስ ዜናዊና አውዓሎም ወልዱ ይገኙባቸዋል። ለዚህ ጉዞ ከተላኩት አንዱ፣ አምባሳድር አውዓሎም ወልዱ ከነጋዳፊጋ ሲገናኙ የሆነውን ሲያጫውተኝ፤ ጋዳፊ ለመልእክተኞቹ «ዋናዎቹ ዓረቦች እኮ እናንተ ናችሁ፤ እኛ ትክክለኛ ዓረቦች አይደለንም፤» ብሎ ዓረቦች ነን የሚል አንቀጽ በፕሮግራማችን እንድናካትት አስተያየት ሰነዘር። እንዲሁም ፕሮግራማችን

ውስጥ የሰፈረው የብሔር ብሔረሰቦችን መብት እስከ መገንጠል እናስከብራለን የሚለውን አቋማችንን ቁርጥ አድርገን ለነጻነት እንድንታገል አሳስቧል።

በወቅቱ ወደ ሊብያ የተጓዙት ልሑካን ጋዳፊ እንዲደረገ የፈለገውን የፕሮግራም ለውጥ አልተቀበሉትም ነበር። በተለይ ፕሮግራማችን ውስጥ ዓረቦች ነን የሚለውን ብናካትት ሊደርስ የሚችለው የፖለቲካ ኪሳራ ከፍተኛ ሊሆን እንደሚችል ለማስረዳትም ሞክረዋል። ጋዳፊ ከማሌሊት ልሑካን የሚፈልገውን ሰላላገኝ በአንድ ትንሽ አንቀሳቃሽ የተጫነ የጦር መሣሪያ ብቻ ሰጥቶ ሸኛቸው። ወደ ሊብያ የተጓዙት የማሌሊት ዲፕሎማቶችም የገመቱትን ያህል መሣሪያ ሳያገኙ በሲቪል አውሮፕላን ከተጓዘው ከመለስ በስተቀር ሌሎች ከጦር መሣሪያው ጋር ተጭነው ወደ ካርቱም እንዲመለሱ ተደረጉ። ሊብያና ኢራቅን የመሳሰሉት የዓረብ አገሮች የደርግ ሥርዓት እንዲወድቅላቸው ቢፈልጉም ደርግ ወድቆ የሚተካው መንግሥት የበለጠ ደካማ ካልሆነ ምንም የሚያገኙት ጥቅም ስላልነበር በተቻለ መጠን ኢትዮጵያ የተበታተነችና የተዳከመች ኢትዮጵያን ይሹ ነበር። ያ ካልሆነ ደግሞ በነእርሱ ተጽዕኖ ሥር ያደረች ወይም እነርሱ የሚቆጣጠሯትን ኢትዮጵያ ይሹ ነበር። ማሌሊት ይህን ፍላጎታቸውን ያሟላል ብለው ስላልገመቱም የሚፈለገውን ያህል እርዳታ አልቸሩትም ነበር።

ዓረቦች ኢትዮጵያ የምትዳከምበትንና በእነርሱ ተጽዕኖ ወይም ቁጥጥር ሥር የምትወድቅበትን አቅጣጫ ተከትለው ከማሌሊት ጋር የዲፕሎማሲ ግንኙነት ለመመሥረት የሚፈልጉ የነበር ሲሆን የምዕራባውያን አገሮች የዲፕሎማሲ አቅጣጫ ግን ጠንካራ ኢትዮጵያን ተቀብሎ በርዕዮተ ዓለም ጥያቄዎች ዙሪያ የሚያጠነጥኑ ነበሩ። ምዕራባውያኑ የርዕዮተ ዓለም ጥያቄዎችን የሚያነሡት በኛ ላይ ተጽዕኖ ለማሳደር ነበር። የግራ ፖለቲካ ተከታይ መሆናችን የሚያስከትለውን ችግር በመገንዘብ ቢያንስ እንደ ልብ እንዳይጋልቡ ልናደርጋቸው እንችላለን የሚል ግምት ነበራቸው። ባይሆንም ሲ አይ ኤ (CIA)ም ይሁን ሌሎች የምዕራባያን የስለላ ድርጅቶች ህወሓትና ማሌሊት አንድ መሆናቸው አልጠፋቸውም ነበር። የነእርሱ ፍላጎት ለወደፊቱም ቢሆን ከሚሰጡት እርዳታ ውጭ ሊኖር የማይችለውን ማሌሊት ማጥፋት ሳይሆን ተፎካካሪያቸው የሆነችውን ልዕለ ኃያሏን ሶቭዬት ኅብረት ማዳከምና ከምሥራቅ አፍሪካና ከቀይ ባሕር አካባቢ ማስወገድ ስለነበር ይህን ኃይል ለማዳከም የተሰማራውን ኃይል መርዳት ጠቃሚ መሆኑን ተገንዝበው ነበር።

ምዕራባውያን በተለይ ከ1977 ዓ.ም. ጀምሮ ስፍር ቁጥር የሌለው እርዳታ ለህወሓትና ለሕዝቡ ለግሰዋል። በአሁኑ ጊዜ አከራካሪ ሆኖ የሚገኘው ህወሓት ሰብአዊ እርዳታን ለወታደራዊ ጥቅም አውሏል የሚለው ጉዳይ በወቅቱ ከነበረው ጂኦ ፖለቲካዊ ሁኔታ አኳያ ሲታይ ምንም ትርጉም አልነበረውም። ህወሓትና ማሌሊት በተለይ ደግሞ ህወሓት በትግራይ ነጻ መሬት የመንግሥት ሚና የሚጫወት ድርጅት እንደነበር መታወስ አለበት። በተወሰነ ዓቅሙ የትምህርት፣ የጤና፣ የግብርና ኤክስቴንሽን፣ የንግድ፣ የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃ፣ ወዘተ... ሥራዎችን ያከናውን ነበር። ለነዚህ ሥራዎች ማስፈጸሚያ ከሕዝቡ የሚገኘው እርዳታ ብቻ በቂ አልነበረም። ፕሮጀክቶችንና ፕሮግራሞችን ለመደገፍ የተለያዩ የእርዳታ ሰጪ ድርጅቶች የቁሳቁስና የገንዘብ እርዳታ ያደርጉ ነበር። በተለይ ከ1977 ዓ.ም. ድርቅና ረሀብ መከሰት በኋላ እርዳታ የሚሰጡ ድርጅቶችና መንግሥታት ቁጥራቸው እየጨመረ ሄዶ ነበር። በዚህ ጊዜ የህወሓት የግብርና ክፍል የውሃ ጠለፋ ፕሮጀክቶችንና ውስብስብ የሆኑ የአፈርና የውሃ ጥበቃ ፕሮጀክቶችን ቀርጾ እርዳታ ያገኘበት ሁኔታም ነበር። ለትምህርትና ለጤና ተቋማትም እንዲሁ በፕሮጀክት መልክ ገንዘብ ይገኝ ነበር። ከሱዳን ይገኝ የነበረው የጦር የመሣሪያ እርዳታም ቀላል አልነበረም።

ህወሓት እየተጠናከረና የቁጥጥር አድማሱን እያሰፋ በሄደ ቁጥር ድርጅቱን እንደ መንግሥት የሚመለከቱ ወገኖችም አልጠፉም። በመሆኑም ሶቭዬቶችን አስወግደው በአካባቢው ያላቸውን ተጽዕኖ ለማሳልበት እንደ አንድ አማራጭ የሚመለከቱትም ነበሩ። ያም ሆኖም በሕግ የተቋቋመ መንግሥት ስላልነበር በሕግ አውጪ ተቋማቸው የሚወሰነውን እርዳታ ሊሰጡት አይችሉም ነበር። እርዳታ የሚሰጡትም በሰብአዊ እርዳታ ሽፋን ስለነበር የሚሰጠው ለሰብአዊና ሌላው እርዳታ በአንድ ቋት የተካተተ ነበር። ለሰብአዊ እርዳታ የሚውለውንና ለሠራዊቱ የሚውለውን በጀትም የሚወሰነው የድርጅቱ አመራር ነበር። ይህ በመሆኑም ህወሓት ለሰብአዊ እርዳታ የተሰጠውን ገንዘብ ለሠራዊት ግንባታ አውሎታል የሚለው ትርጉም የለውም።

ህወሓት/ማሌሊት በዓረቡ ዓለም የህወሓትን ቆብ አጥልቆ ዲፕሎማሲያዊ እንቅስቃሴ ሲያከናውን በሌላ አቅጣጫ ደግሞ የማሌሊትን ቆቡን አጥልቆ በወቅቱ የጠራ ማርክሲስት ርዕዮተ ዓለም ያራምዳሉ ከሚላቸው ፓርቲዎች ጋር ግንኙነት ያጣጡና ነበር። በዚህ ረገድ ተመረጡት የምዕራብ አውሮፓና የላቲን አሜሪካ ማርክሲያዊ ሌኒኖዊ ፓርቲዎች ነበሩ። በምዕራብ አውሮፓ ከስፔይን የማርክሲያዊ ሌኒኖዊ ፓርቲ የጠበቀ ግንኙነት የነበረን ሲሆን የፓርቲው ሊቀመንበር ራኡል ማርኮ ደጀና ወደተባለው የድርጅቱ መናኸሪያ ድረስ መጥቶ ከፓርቲው ከፍተኛ አመራር አባላት ጋር ተወያይቶ ነበር። ዓባይና መለስ የሚገኙበት የማሌሊት ከፍተኛ አመራር ቡድንም ስፔን ድረስ ሄዶ ከፓርቲው አመራር ጋር ተገናኝቶ ነበር። ከዚህ ሌላ በወቅቱ በድርጅቱ የማርክሲያዊ ርዕዮተ ዓለም አራማጅና ተግባራዊ ተደርጋ ትወሰድ ከነበረችው ከአልባንያም የጠበቀ ግንኙነት ነበር። አሁንም ይኸው የልኡካን ቡድን አልባንያን ኅብኝቶ መጥቶ ነበር። ልኡካኑ በወቅቱ የፓርቲው ሊቀመንበር ከነበረው ራሚስ አልያ ጋር ከመገናኘታቸውም በተጨማሪ ከሌሎች ከፍተኛ የፓርቲው አመራሮች ጋርም ተገናኝተው በአረቄ ግብዣ ጽዋቸውን አንስተዋል።

ወደ አልባንያ የተጓዘው የልኡካን ቡድን ሲመለስ ስለ አልባንያ አስገራሚ የአስተሳሰብና የልማት ምጥቀት የሚያወሱ ጽሑፎችንና ፊልሞችን ተሸክሞ መጥቶ በመላው ሠራዊትና ታጋይ እንዲታይ አደረገ። ከመጡት ፊልሞች መካከል «አልባንያ የንስሮች አገር» (*Albania the Country of the Eagles*) የተባለው የአልባንያውያንን አይበገሬነትና ጽንዕት የሚያመለክት እጅግ ተወዳጅ ፊልም ነበር። ፊልሙ ከሦስት ሚሊዮን በታች የሕዝብ ብዛት ያላት አልባንያ የጠራ የኮምዩኒዝም መሥመር ተከትላ የሶቭዬትንና የቻይናን ከላሾችና ኢምፔሪያሊስቶች መቋቋም ከቻለች ከዚያ በላይ ሕዝብ ያላቸው ትግራይና ኢትዮጵያም ይህን ማድረግ አያቅታቸውም የሚል መልእክት የሚያስተላልፍ ነበር።

ልኡካኑ አልባንያ በሶቫሊስት የኢኮኖሚ ግንባታ ሂደት ገብታ ስላሳየችው ተአምር፣ ግድቦችን በመገንባት፣ የራሷን ትራክተሮች በመግጣጠም ያሳየችውን እድገት፣ ራሷን ለመቻል በምታደርገው ጉዞ ያስመዘገበችውን ከፍተኛ እምርታ ይገልጽልን ነበር። ከዚህ ሌላም የሕዝቡ የኑሮ ደረጃ የተመጣጠነና ሰፊ የሀብት ልዩነት የማይታይበት መሆኑን፣ ማኅበራዊ ፍትሕ የሰፈነበት አገር እንደሆነች ይነግሩን ነበር። ሆኖም፣ በጨዋታ ጨዋታ የአልባንያ ዋና ከተማ የሆነችው ቲራና የኢኮኖሚና ማኅበራዊ ሁኔታ ምን እንደሚመስል ስንጠይቅ፣ ልኡካኑ በቲራና የሕዝብ መጓጓዣ እንጂ የግል መኪና የሚባል እንደሌለ ነገሩን። ይህ ሁኔታ ማኅበራዊ ፍትሕንና እኩልነትን የሚያመለክት ቢመስልም ነገሩን በጥልቀት ብንመለከተው ኖሮ በድኸነት ማዕቀፍ የነበረ እኩልነት እንደነበር በተገነዘብን ነበር። የመጠቀሚያ ሀብትን ፍትሐዊ በሆነ መልኩ መጋራት የልማት ምልክት ሊሆን ቢችልም፣ እጅግ አነስተኛ ሀብት በእኩልነት መጋራት ግን የልማትና የምጥቀት ምልክት ሊሆን አይችልም። በሰው ልጆች የእድገት ታሪክ የጋርዮሽ ማኅበረሰብ አባላት ተፈጥሮን ገና ያላሸነፉና

ያልተቆጣጠሩ ስለነበሩ የሚከፋፈሉት እጅግ ዝቅተኛ ሀብት ነበር። አልባንያም የዝቅተኛ እድገትና ልማት ተምሳሌት እንጂ የመጠቀሚያ ንብረተሰብ ተምሳሌት አልነበረችም።

አልባንያ እጅግ የተማከለ አምባገነናዊ መንግሥታዊ ሥርዓት የምትከተል አገር እንደነበረችም ብዙዎቻችን እናውቅ ነበር። የአልባንያ የላብ አደር ፓርቲ የንብረተሰቡን አጠቃላይ እንቅስቃሴ በመቆጣጠር የዜጎችን ነጻነት ፍጹም የነፈገ ነበር። በአልባንያ ስለነበረው ዴሞክራሲ በማሌሊት ጉባኤ ተነሥቶ ክርክር ሲደረግ በበኩሌ አልባንያ ሶሻሊስት ሥርዓት እየገነባች ነው የሚል እምነት ቢኖረኝም ዴሞክራሲዊት ነች በሚለው ላይ ግን ተዓቅቦ ነበረኝ። ለዚህ አቋሜ ምክንያት የሆነኝ አልባንያን እንደሞዴል ተቀብለን በምንንዝበት ወቅት የአገሪቱ ጠቅላይ ሚኒስትር የነበረው መሐመድ ሸሁ በፓርቲው ውስጥ በነበረው ፖለቲካዊ ልዩነት የተነሣ ይመስላል ራሱን መግደሉ ነበር። ይህ ሆኖ የአልባንያ መንግሥትም ይሁን የላብ አደር ፓርቲ ይህን በተመለከተ እውነታውን አይገልጹም ነበር። በመሆኑም በማሌሊት ጉባኤ «አልባንያ ብቸኛዋ ሶሻሊስት አገር ነች፤ ሥርዓቷም ዴሞክራሲያዊ ነው» የሚል ውሳኔ ሲተላለፍ ሥርዓቷ ዴሞክራሲያዊ አይደለም፤ በሚለው ግደይ ዘርድ ፅዮንና ገብሩ አቋም ይዘን ተከራክርን በመጨረሻም ግደይ ውሳኔውን ሲቃወም እኔ ድምጽ ተዓቅቦ አድርጌያለሁ። የተወሰኑ የጉባኤው ተሳታፊዎችም ድምጽ ተዓቅቦና ተቃውሞ አሰምተው ነበር። ወደ አልባንያ የሄደው የማሌሊት ልኡካን ቡድን ይህን የጉባኤውን ውጤት ለአልባንያ ኮምዩኒስት ፓርቲ አመራር ሪፖርት ካደረገላቸው በኋላ «አኒዚያ አልባንያ ዴሞክራሲያዊት አገር ነች የሚለውን ውሳኔ የተቃወሙትንና ድምጽ ተወቅቦ ያደረጉትን ለምን ከፓርቲው አላባረራችኋቸውም?» የሚል ጥያቄ እንዳቀረቡ ሪፖርት ተደረገልን። ይህም የሥርዓታቸውን ኢ-ዴሞክራሲያዊነት ይበልጥ አረጋገጠልኝ።

የአልባንያን ጽንዖትና ልማት በትግራይ በረሐ በከፍተኛ ደረጃ በሚዘመርለት ወቅት አልባንያ ፍርክስክሳዊ ወጣ። በምሥራቁ ዓለም የተቀጣጠለው ማዕበል መሪዋን ሶቭዬት ኅብረትን ብቻ ሳይሆን ተከታዮቿንም አፈራረሳቸው። ያቺ በጠንካራ ብረት ተገንብታለች ተብላ ስትወደስ የነበረችው አልባንያም በአጭር ጊዜ ውስጥ እንደሚገር ቤት ፈረሰች። የብልጽግናና የልማት ተምሳሌት መሆኗም ቀርቶ በአውሮፓ እጅግ ድካ ከሚባሉት አገሮች አንዷ ሆነች። የአልባንያን ተምሳሌትነት (role model) ለመከተል ያኮበኩብነው ብዙዎቻችንም ግራ ተጋባን፤ የልማት መሠረቷን በውል እንዳላጤንነው ተረዳን።

አልባንያ በዓመፅ ተናውጣ እንደሌሎች የምሥራቅ አውሮፓ አገሮች ሁሉ ፊቷን ወደ ጥዕራቡ አዙራ እርዳታ መለመን ከመጀመሯ በፊት የተወሰኑ የማሌሊት አመራር አባላት አሜሪካ ሄደው ስለ ቀጣዩ ግንኙነታችን ሁኔታዎችን ማመቻቸት ጀመሩ። ገና ጭቅያልቀዘቀዘው የማሌሊት ጫጉላ በበረሐ እየተነገረና እየተለፈፈ የፓርቲው ሊቀመንበር ሙለስ ዜናዊ በ1982 ዓ.ም. ወደ አሜሪካ አቅንቶ ከትውልደ ኢትዮጵያውያንና ከአሜሪካ ጅግምንት ጋራ ግንኙነቱን አጣጧል። ግራ ቀመስ ከሆኑት እነ ዳዊት ዮሐንስ፣ ያሬድ ጥበብ፣ ብርሃኑ ነጋና ሌሎች ቀድሞ ከሚያውቃቸውም ጋር ሲገናኝም የነዚህ ሰዎች አስተሳሰብ ለወደፊት ሥልጣኑ ያለውን ጠቀሜታ መቀመር ጀመረ። የምሽግ ሶሻሊዝም የሚያዋጣው እንዳልሆነና ተቃዋሚዎችን ያሳተፈ የሽግግር መንግሥት እንደሚያስፈልግ የመጀመሪያ ግንዛቤ ያገኘውም ምናልባት በዚህ ጊዜ ሊሆን ይችላል ብዬ አገምታለሁ።

ሙለስ ወደ አሜሪካ ሲሄድ ዋናው ዓላማው ኢትዮጵያውያንን ማሰባሰብና ድርጅቱን ግስተዋወቅ ቢሆንም በራሱ ውሳኔ ዋናውን የጉዞው ዓላማ ራሱን ከአሜሪካኖች ጋር ግስተዋወቅና ድጋፍ ማግኘት እንዳደረገው ኋላ ላይ የተገኙ መረጃዎች ያመለክታሉ። ሙለስ በአሜሪካ ቆይታው በአሜሪካ የሲ አይ ኤ ድርጅት ከሚደገፈው ራንድ ፋውንዴሽን ኃላፊ ከነበረው ከሚቹ ፖል ሄንዚ ጋራ በተደጋጋሚ እንደተገናኘም ይፋ ሆኗል። ከመጋቢት 26

እስከ 27 ቀን 1982 ዓ.ም. ዋሺንግተን ዲሲ በሚገኘው የህወሓት ጽሕፈት ቤት ከፖለቲካ ሂደት ጋር ባደረገው ውይይት (debriefing) ስለህወሓት/ማሌሊት ዝርዝር ውስጣዊ ሁኔታና ስለሚመራባቸው አቅጣጫዎች ዘክዝክ ተናግሮ ነበር። በዚሁ ውይይት ማሌ አቋሙንና የወደፊት አቅጣጫውን በተመለከተ ሲጠየቅ፤ ወጣት የዩንቨርሲቲ ተማሪ ሳለ ካልሆነ በስተቀር በማርኪሲዝም እምኖ እንደማያውቅ ገልጸ፤ «እኛ ማርኪሲስት-ሌኒኒስቶች አይደለንም፤ በትግራይ ማርክሲዝም ሌኒኒዝምን አንተገብርም።»⁹⁴ ሲል ፖለ ሼንዚ ይህን እንዴት ማረጋገጥ ይቻላል ሲለው፤ «በምንሰብከው ሳይሆን ነጻ ባወጣናቸው አካባቢዎች በምንፈጽመው ተግባር መዝነን፤ ትግራይ ላይ በምናደርገው ፍረደን።»⁹⁵ ብሎታል። ከአልባንያ ስላለው ግንኙነትም ሲጠይቀው፤ «ወደ አልባንያ ሄጄ አላውቅም፤ ከአልባንያ ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት የለንም።»⁹⁶ ሲል መልሷል። ስለኢሕአፓ የፖለቲካ አቋም ሲጠይቀውም፤ «ሁሉም ማርኪሲስቶች ናቸው»⁹⁷ ብሎ መልሶለት፤ ስለ መሬት ይዞታም፤ «ገበሬዎች የያዙትን መሬት መሸጥ ይችላሉ»⁹⁸ ብሎ ተናግሯል። የኢርትራን ጥያቄ እንዴት እንደምንፈታው ሲጠየቅም ችግሩ ያለምንም ቅድመ ሁኔታ በነጻነት እንደሚፈታ ገልጽ አድርጓል። በአጠቃላይ ፓርቲው ሳይመክርበትና ውሳኔ ሳይሰጥበት ለወደፊት ይከተላቸዋል ያላቸውን ርዕዮተ ዓለማዊና ፖለቲካዊ አቋሞች ለፖለቲካ ሂደት ገልጸለታል።

መለስ ከአሜሪካ እንደተመለሰ ከፖለቲካ ሂደት ስላደረገው ውይይት ባይነግረንም፤ ጥንቃቄ በተሞላበት መንገድ ማርክሲያዊ ሌኒኒዝም ርዕዮተ ዓለምን መከተል እንደማያዋግ ሊሰብከን ከመሞከሩም ባሻገር በሚቀጥሉት የፓርቲውና የኢሕአዴግ ጉባኤዎች እንዲቀርብ በነደፈው ረቂቅ ፕሮግራም ግራ ዘመም አመለካከቶች ጭራሽ እንዲጠፉ አድርጎ ነበር። ይህን ያረቀቀውን መርሐ ግብር መጀመሪያ ያነበበው ተወልዶ ወልዶ ማርያም፤ በቅጽበት መቶ ሰማንያ ዲግሪ የዞረው የመለስ አቋም እጅግ አስገርሞት፤ ያደረገውን ለውጥ ጭራሽ እንደማይቀበለው ገልጸለት ጉዳዩን እንዲያጤነው አሳስቦት ነበር። መለስ ይህን ከተወልደ ያገኘውን ምላሽ መሠረት በማድረግ የሚያዋጣው ከማዕከላዊ ኮሚቴው ጋር ተገናኝቶ ስለ ቀጣዩ ጉዞ መነጋገርና መግባባት እንደሆነ ቴገንዝቦ ረቂቁን አሻሽሎ ለማቅረብ ወሰነ። በዚህ መሠረትም የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ተጠርቶ ስለቀጣዩ ጉዞ ውይይት ተደረገ። በማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ አብዛኛውን ጊዜ ይታይ የነበረው ችግር የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት በቂ ዝግጅት አለማድረጋቸው ነበር። በደንብ ተዘጋጅተው ለመምጣት ዕድል የነበራቸው ቋሚ ስፍራ ላይ የነበሩትና የማዕከላዊ ኮሚቴው ጽሕፈት ቤት ዙሪያ የነበሩት የአመራሩ አባላት ነበሩ። እነዚህ አባላት የስብሰባው አጀንዳ ምን እንደሆነና ወዴት ሊያመራ እንደሚችል ዐውቀው ለመዘጋጀት በቂ ጊዜና መረጃ ነበራቸው። በዚህ ሁኔታ መለስ የያዘውን የሊቀመንበርነት ሥልጣን ተጠቅሞ በውሳኔዎች ላይ ተጽዕኖ ለማሳደር የሚችልበት ሁኔታ ተመቻችቶለት ነበር። ከአሜሪካ መለስ በተደረገው የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባም መለስ ይጠቅሙኛል ያላቸውን መረጃዎች ብቻ በማቅረብ የሚፈልገውን ውሳኔ ለማስወሰን ችሏል።

ከመለስ የአሜሪካ መለስ በኋላ ማዕከላዊ ኮሚቴው ከወሰናቸው ውሳኔዎች አንዱና ከፍተኛ ቦታ የያዘው ቀጣዩን የህወሓትና የማሌሊትን ግንኙነት የተመለከተ ነበር። ከማሌሊት ምሥረታ በኋላ የህወሓት ሚና በማሌሊት ተተክቶ ነበር። ማስቀደም ያለብን የማሌሊትን ዓላማ እንጂ የህወሓትን እንዳልሆነ ስምምነት ላይ ደርሰን ነበር። እንዲያውም የማሌሊትን ዓላማ ያለማስቀደም በመርሕ የለሽነት የሚያስገመግም አስከፊ አዝማምያ ተደርጎ ነበር።

⁹⁴ The Tigray People's Liberation Front - Conversation with Meles Zenawi. *Conversation between Meles Zenawi and Paul Henze 25 years ago*, by Beleche <http://mereja.com/forum/viewtopic.php?> April 3-5 Washington DC.

⁹⁵ *ibid.*

⁹⁶ *ibid.*

⁹⁷ *ibid.*

⁹⁸ *ibid.*

መለስ ከአሜሪካ ከተመለሰ በኋላ ግን ነገሮች ሁሉ ተለዋወጡ፤ ዓለም እየተለወጠች ነው፤ የግራውን ርዕዮተ ዓለም ማራመዱ እጅግ አስቸጋሪ እየሆነ ነው፤ ይህን ርዕዮተ ዓለም ያራምዱ የነበሩት አገሮች ፈርሰዋል፤ ስለዚህ ማሌሊትን ሳይሆን ህወሓትን አስቀድመን መሥራት አለብን፤ የሚል አጀንዳ ቀርቦ በዚህ አጀንዳ የተወሰነ ውይይት ከተደረገ በኋላ በጥቂት አባላት ተቃውሞ በአብዛኛው አባላት ተቀባይነት ውሳኔው ዐልፎ የድርጅቱ መመሪያ እንዲሆን ተደረገ። ይህ እርምጃ የህወሓትና የማሌሊትን አቅጣጫዎች በእጅጉ የቀየረና ከጥቂት ዓመታት በፊት ዓላማችንን መደበኛ መርሕ የለሽነት ነው ይል የነበረው እቋማችንን ለውጦ እውነተኛ ዓላማችንን ደብቀን ወደ ምዕራብ ዓለም ለመጠጋት ሩጫ መጀመር አለብን የሚል ነበር። ለጊዜያዊ ጥቅም ሲባል ዓላማን መደበኛ ይቻላል የሚል እቋም ያራመዱትና በመርሕ የለሽነት የተጨፈጨፉት ምንም ይቅርታ ሳይጠየቁ አዲስ የቀኝ ጉዞ ተጀመረ። የምሥራቁ ሾድካና መፈክር በዊስኪና በማይክል ጃክሰን ዘፈን ተተካ።

17. ሦስተኛው የህወሓት ድርጅታዊ ጉባኤና ከሻብያጋ ዳግም ጫጉላ

በህወሓት ሕገ ደንብ መሠረት ጉባኤዎች በየአራት ዓመቱ እንዲኪያሄዱ ቢደነገግም የተለያዩ ሰበቦች እየተፈጠሩ በ1979 ዓ.ም. መኪያሄድ የነበረበት ሦስተኛው ድርጅታዊ ጉባኤ በተቀመጠው የጊዜ ሰሌዳ ሳይኪያሄድ ቆይቶ በ1981 ዓ.ም. የካቲት ወር ላይ ተኪያሄደ። የህወሓት ጉባኤ ያን ያህል የዘገየው በጸጥታና በሌላ አስገዳጅ ምክንያት ሳይሆን በመካሉ ማለትም በ1977 ዓ.ም. የማሌሊት ጉባኤ በመኪያሄዱና ዋነኛው የትኩረት አቅጣጫ ለዚሁ ለማሌሊት ፓርቲ መጠናከር ተሰጥቶ ስለነበር ነው። በ1981 ዓ.ም. ሦስተኛው የህወሓት ጉባኤ እንዲኪያሄድ ያስገደዱ በርካታ ምክንያቶች ቢኖሩም ዋናውና አንገብጋቢው ጉዳይ ከደርግ ጋራ ሊደረግ የታሰበውን የሰላም ድርድር በተመለከተ የጉባኤ ውሳኔ ውሳኔ ማስፈለጉ ነበር። ከዚያ በፊት ህወሓት ውስጥ ከደርግ ጋራ የመደራደር ተነሥቶ አያውቅም ነበር። እንዲያውም ቀደም ብዬ እንደገለጽኩት ሻብያጋዎችና ጀብሃዎች ከደርግ ጋር ለመደራደር እየሞከሩ ነው የሚል ወሬ ስንሰማ የቆሙለትን ዓላማ እንደከዱ አድርገን እንቆጥረው ነበር። ኃይላችን ጠንክሮ የዲፕሎማሲ ተሰሚነታችን ከፍ ካለ በኋላ ጥያቄያችንን በሰላማዊ መንገድ የመፍታትና ከደርግን የመደራደሩ ጉዳይ መነሣቱ ተገቢ ቢሆንም በድርጅቱ ውስጥ የቆየውን ከፋሺስቶች ጋራ መደራደር አይቻልም የሚለውን አመለካከት መለወጡ ደግሞ ይበልጥ ተገቢ ነበር። ሦስተኛው የህወሓት ጉባኤ ከደርግ ጋራ መደራደር ተገቢ እንደሆነ ስምምነት ላይ ደረሰ። በውሳኔውም መሠረት ከደርግ ጋራ የተደረጉትን የሰላም ድርድሮች ሂደት ኋላ ላይ እመለስበታለሁ።

የህወሓት ሦስተኛ ጉባኤ እንዲኪያሄድ ምክንያት የሆነው ሁለተኛው አንገብጋቢ ጉዳይ ከሌሎች ድርጅቶች ጋር የጋራ ግንባር ለመፍጠር የሚያስችለውን ማዕቀፍ ማስቀመጥ ነበር። ወቅቱ ደርግ እየተዳከመ የሂደቡትና የትጥቅ ትግል የሚያራምዱ ድርጅቶች ወደ ፊት እየገሠገሡ የነበሩበት ስለነበር ከደርግ ውድቀት በኋላ የሚመሠረተው መንግሥት ሰፊ መሠረት እንዲኖረው አስቀድሞ በግንባር መሰባሰቡ አስፈላጊ ነበር። በ1975 ዓ.ም. በተኪያሄደው በሁለተኛው ድርጅታዊ ጉባኤ ህወሓት ከሌሎች ድርጅቶች ጋር ግንባር እንዲፈጥር ውሳኔ ቢተላለፍም ከዚያ በኋላ ምንም ዓይነት ለውጥ አልታየም ነበር። ግንባር ለመመሥረት የተደረገው እንቅስቃሴ አመርቂ ውጤት እንዳላሰገኘ በማሌሊት ጉባኤ ወቅትም ተገልጿ ነበር። ከዚህ በኋላ ለጉዳዩ ትኩረት ሰጥተን እንድንሠራም በድጋሚ ውሳኔ ተላልፎ ኢትዮጵያ ውስጥ ሁለት ዓይነት ግንባሮች ሊፈጠሩ እንደሚችሉ ተገልጿ ነበር። አንደኛው ዓይነት ግንባር ስትራቴጂያዊ የሚባለው ሲሆን ሁለተኛው ዓይነት ግንባር ደግሞ ስልታዊ የሚባለው ነበር። ስትራቴጂያዊ ግንባር የሚባለው ተመሳሳይ ፕሮግራምና ዓላማ